

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΤΡΑ
ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2009-2016. ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ-ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

Συγγραφείς
ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
ΝΙΚΑ ΣΤΑΜΑΤΙΑ
ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΝΕΣΤΗΣ

Εποπτεύων Καθηγητής: ΒΑΣΙΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΑΤΡΑ 2017

Πρόλογος

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει τίτλο : Η πορεία του δημόσιου χρέους της Ελλάδας την περίοδο 2009-2016. Εκτιμήσεις-Προβλέψεις. Γίνεται για το Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδος για το τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων. Όντας το ελληνικό δημόσιο χρέος το πλέον σημαντικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας κατά τα χρόνια τα οποία μελετά η παρούσα πτυχιακή εργασία , αποτέλεσε μια ενδιαφέρουσα πρόκληση για εμάς η προσπάθεια μελέτης τους για τα έτη 2009 έως 2016.

Κατά την μελέτη του έγιναν καλύτερα αντιληπτά τα προβλήματα που αυτό αντιμετωπίζει, οι λανθασμένοι χειρισμοί που οδήγησαν στην διόγκωσή του, αλλά και οι παθογένειες της ελληνικής οικονομίας οι οποίες με την σειρά τους συνηγόρησαν στον εκτροχιασμό του.

Είδαμε τα αποτελέσματα των πολλών και διαφορετικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπισή του κατά τα έτη κορύφωσής τους , καθώς και την επιρροή τους στην ελληνική οικονομία αλλά και τα δημόσια οικονομικά τα οποία συναρτώνται άμεσα με την αντιμετώπιση του προβλήματος του ελληνικού χρέους.

Εντυπωσιακό είναι το στοιχείο πως κατά περιόδους παρόμοια προβλήματα έχει αντιμετωπίσει η ελληνική οικονομία από την ίδρυση του νεότερου ελληνικού κράτους. Είναι όμως και η πρώτη φορά που η λύση του εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Επίσης πρέπει να τονίσουμε ότι η κρίση χρέους αυτή συνέβη κατά μια από τις μεγαλύτερες ειρηνικές περιόδους της νεότερης ελληνικής ιστορίας, γεγονός σπάνιο στην ιστορία του νεότερου ελληνικού κράτους.

Συγκεντρώνοντας και αναλύοντας όλα αυτά τα στοιχεία μπορέσαμε να ξεκαθαρίσουμε πλήρως τις αιτίες δημιουργίας και διατήρησης του δημόσιου ελληνικού χρέους, τις παθογένειες που παρουσιάζει η ελληνική οικονομία, αλλά και την δομή του χρέους. Γνωρίζοντας την δομή του ελληνικού χρέους μπορέσαμε να κατανοήσουμε καλύτερα την πορεία που αυτό ακολούθησε και πως αυτή επηρεάστηκε από τις συμφωνίες που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια μελέτης της πορείας του από τις διάφορες συμφωνίες που έκανε η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, ώστε να το αντιμετωπίσει .

Η αντιμετώπιση του προβλήματος του ελληνικού δημοσίου χρέους μέσω αναδιάρθρωσης του έγινε με αρκετούς τρόπους (μερική διαγραφή, νέος δανεισμός στα πλαίσια συμφωνίας κτλ). Παρά την αναδιάρθρωση του, το ελληνικό δημόσιο χρέος παραμένει προβληματικό και οι περεταίρω δράσεις για την αντιμετώπισή του είναι αναγκαίες. Στο σημείο που όμως βρισκόμαστε οι δράσεις αυτές δεν σχετίζονται με την αναδιάρθρωσή του αλλά με την λήψη μέτρων οικονομικής πολιτικής, ώστε η τελική λύση να δοθεί από την ελληνική οικονομία.

Οι προβλέψεις και εκτιμήσεις των ειδικών δυστυχώς δεν θα λέγαμε ότι είναι ιδιαίτερα αισιόδοξες, καθώς ακόμα και τα ρεαλιστικά σενάρια που έχουν δημιουργήσει δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξα, ενώ ελλοχεύουν πολλοί κίνδυνοι όσον αφορά την πραγματοποίηση αναπτυξιακών δράσεων για την ελληνική οικονομία όσον αφορά την αντιμετώπιση του ελληνικού χρέους.

Όλα αυτά τα στοιχεία και δεδομένα είναι αυτά τα οποία θα διαβάσετε στην παρούσα πτυχιακή εργασία. Γίνεται κατανοητό στο σημείο αυτό ότι η επεξεργασία των στοιχείων αυτών και η δημιουργία προβλέψεων καθώς και συμπερασμάτων αποτελεί ένα δύσκολο εγχείρημα. Στο τέλος θα δείτε τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε από την μελέτη τους.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία με τον τίτλο Η πορεία του δημόσιου χρέους της Ελλάδας την περίοδο 2009-2016. Εκτιμήσεις-Προβλέψεις έχει ως σκοπό να παρουσιάσει την πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους κατά τα έτη 2009 έως 2016. Για να το κάνει αυτό θα ανατρέξει στο παρελθόν προτού αναφερθεί στην συγκεκριμένη περίοδο. Στην συνέχεια θα ορίσει το δημόσιο χρέος και θα δώσει όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται για την ορθή και επαρκή κατανόηση του θέματος, καθώς και των δυνατοτήτων που υπάρχουν για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού. Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι τρόποι αντιμετώπισης του προβλήματος αυτού είτε αυτές οι ενέργειες μπορούν να γίνουν μονομερώς είτε σε συμφωνία με τους δανειστές της Ελλάδας. Στην συνέχεια θα δούμε τις εκτιμήσεις και τις προβλέψεις για την πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους. Στο τέλος θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματα που εξαγάγαμε από την πτυχιακή εργασία που έχετε στα χέρια σας.

Στο Κεφάλαιο 1 παρουσιάζεται η ιστορία του δημόσιου χρέους από την περίοδο της ελληνικής επανάστασης κατά την οποία έλαβε η χώρα και το πρώτο της δάνειο και συνεχίζει μέχρι και την περίοδο την οποία μελετά η πτυχιακή εργασία αυτή. Η παρουσίαση αυτή εμπεριέχει και την αναφορά ιστορικών γεγονότων καθώς και της λήψης μέτρων νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής τα οποία επηρέασαν την πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους διαχρονικά , έχοντας είτε άμεσες είτε έμμεσες επιπτώσεις.

Στο Κεφάλαιο 2 αρχικά δίνουμε τον ορισμό του δημοσίου χρέους , ώστε να συνεχίσουμε χωρίς τον φόβο παρερμηνειών για τον αναγνώστη της εργασίας αυτής. Στην συνέχεια καταγράφουμε τις διακρίσεις του δημοσίου χρέους και τις διαμορφώσεις, ώστε να μας δοθεί η δυνατότητα καλύτερης και πληρέστερης ανάλυσης του στην συνέχεια, ενώ στην συνέχεια παραθέτουμε και την βασική αιτία του εκάστοτε δημοσίου χρέους, το έλλειμμα. Αφού έχουμε ξεκαθαρίσει όλα αυτά θα αναφερθούμε με περισσότερες λεπτομέρειες στην πορεία του δημοσίου χρέους κατά τα έτη 2009 με 2016, αναφέροντας και τα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής που ελήφθησαν κατά τα έτη αυτά καθώς και τις συμφωνίες που υπέγραψε κατά τα έτη αυτά το ελληνικό κράτος.

Στο Κεφάλαιο 3 αποτελεί σε μεγάλο βαθμό προπαρασκευαστικό κεφάλαιο για το 4^ο αλλά παράλληλα παρουσιάζει τους τρόπους με τους οποίους μετράτε το δημοσιονομικό χρέος. Με αυτόν τον τρόπο μας δίνεται η δυνατότητα να κατανοήσουμε καλύτερα την δομή του ελληνικού δημοσίου χρέους, είτε αυτή έχει σχέση με τον χρόνο αποπληρωμής του, είτε με τους κατόχους και πως αυτό μπορεί να επηρεάσει πολλούς παράγοντες, ενώ παράλληλα μας βοηθά στην δημιουργία εκτιμήσεων για την μελλοντική του πορεία.

Στο Κεφάλαιο 4 θα δούμε τους τρόπους αντιμετώπισής του με όλους τους δυνατούς τρόπους. Οι πλέον συνηθισμένοι τρόποι είναι οι ιδιωτικοποιήσεις, η αύξηση των δημοσίων εσόδων, η αναδιάρθρωση του χρέους ή ακόμα και η αναδιάρθρωση των δημοσίων δαπανών. Παράλληλα θα παρουσιάσουμε και τις επιρροές που μπορεί να έχουν οι συγκεκριμένοι τρόποι αντιμετώπισης του δημοσίου χρέους στο σύνολο της οικονομίας ,αλλά και για την επιρροή που αυτοί μπορεί να έχουν στην μελλοντική πορεία του χρέους αυτού καθ ' αυτού.

Στο Κεφάλαιο 5 θα παρουσιαστούν οι εκτιμήσεις που έχουν γίνει από ειδικούς για την πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους. Η παρουσίαση χωρίζεται ανάλογα με την χρονική διάρκεια της εκτίμησης (βραχυπρόθεσμη-μεσοπρόθεσμη-μακροπρόθεσμη). Παράλληλα θα παρουσιαστούν και οι εκτιμήσεις με βάση το βασικό (ρεαλιστικό) σενάριο και το δυσμενές.

Στο 6^ο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν τα συμπεράσματα που εξάγαμε από την μελέτη του ελληνικού δημοσίου χρέους κατά την περίοδο 2009 έως 2016, αλλά και για την μελλοντική του πορεία του .

Abstract

The dissertation titles: The course of Greek public debt in 2009-2016. Estimates-Forecasts. Intends to present the course of the Greek public debt for the years 2009 to 2016. In order to do that we ran to the past before going through the examined period. Then we define the public debt which will give us all the needed information to fully understand the issue and the possible solutions to it. Following, we will present the options of dealing with this problem either as one-sided actions or as parts of an agreement with the lenders. After that we will focus on some estimations and predictions for Greek public debts course. In the end we will present our conclusions from the dissertation you are reading.

In Chapter 1 the history of Greek public debt is presented starting from the first loan during the Greek independence war up to the period we are studying. This presentation refers to a number of historical events as well as financial measures taken throughout those years, having direct and indirect effects.

In Chapter 2 we initially give the definition of public debt so as to go on without misunderstandings. After that we refer to the distinctions of public debt, so as to help us analyze is in an easier way later and then we refer to the public deficit. After all that we will get in detail of public debt course for years 2009 to 2016, referring to financial measures taken those years and the deal mandating those measures.

In Chapter 3 we present the ways the public debt is measured. This way we can understand in a better way the structure of the debt, either it has to do with its repayment time, or how it can alter other factors. It also helps us to make estimation for its future course.

In Chapter 4 we see the various ways of dealing with the debt issue. The most common ways are by privatizing public companies, by increasing public income or even reducing public expenses. Moreover, we will present the side effects of those ways in the national economy and the future course of public debt.

In Chapter 5 we present estimations by specialists for public debts course. The estimations will be presented as for their duration (short-mid-long-term). There will be also be presented a feasible scenario and a pessimistic concept.

In Chapter 6 we present the conclusions we got by examining the Greek public debt for the years 2009 to 2016 and its future course.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	Σελί
Περίληψη.....	Σελίi
Περιεχόμενα.....	Σελ iv

Κεφάλαιο 1ο

Ιστορική αναδρομή του Δημοσίου Χρέους

1.1Εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας

1.2Η ελληνική οικονομία τα έτη 1832-1862.....Σελ.8

1.3Η ελληνική οικονομία τα έτη 1862-1893..... Σελ9

1.4Η ελληνική οικονομία τα έτη 1893-1902..... Σελ.9

1.5Η ελληνική οικονομία τα έτη 1902-1922.....Σελ .10

1.6Η ελληνική οικονομία τα έτη 1923-1940.....Σελ.11

1.7Η ελληνική οικονομία κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο (1940-1949).....Σελ12

1.8Η ελληνική οικονομία από τα μεταπολεμικά χρόνια μέχρι την έναρξη της δικτατορίας...
.....Σελ12

1.9Η ελληνική οικονομία κατά την δικτατορία..... Σελ13

1.10Η ελληνική οικονομία κατά τα έτη 1974-2001..... Σελ13

1.11Τα τελευταία χρόνια πριν την κρίση.....Σελ15

1.12Συνοπτική αναφορά στην εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και του δημοσίου χρέους.....Σελ19

Κεφάλαιο 2ο

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

2.1 Ορισμός Δημοσίου Χρέους.....Σελ21

2.2.Διακρίσεις Δημοσίου Χρέους.....Σελ21

2.3 Διαμορφώσεις Δημοσίου Χρέους.....Σελ23

2.4 Έλλειμμα.....Σελ.24

2.4.1Η πορεία του ελληνικού δημοσίου ελλείμματος κατά τα έτη 2009-2016.....Σελ24

2.5 Δημοσιονομική και νομισματική πολιτική.....Σελ27

2.5.1 Δημοσιονομική πολιτική	Σελ29
2.5.2 Το ανενεργό 2009.....	Σελ29
2.5.3 Η έναρξη λήψης δημοσιονομικών μέτρων.....	Σελ30
2.5.4 Τα δημοσιοοικονομικά μέτρα 2011-2015.....	Σελ31
2.5.5 Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016.....	Σελ33
2.5.6 Η επαναδιαπραγμάτευση του προγράμματος και η νέα συμφωνία.....	Σελ34
Κεφάλαιο 3ο	
Μέτρηση Δημοσίου Χρέους	
3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν το Δημόσιο Χρέος.....	Σελ36
3.2 Ύψος Δημοσίου Χρέους.....	Σελ37
3.3 Σύνθεση Χρέους.....	Σελ38
3.3.1 Διαχωρισμός σε ομόλογα, βραχυχρόνιοι τίτλοι και άμεσα δάνεια.....	Σελ38
3.3.2 Χρονοδιάγραμμα λήξης δόσεων Ελληνικού Δημόσιου Χρέους.....	Σελ39
3.4 Διάρκεια Χρέους.....	Σελ43
3.5 Λοιπά στοιχεία του χρέους.....	Σελ45
3.6 Η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας.....	Σελ47
Κεφάλαιο 4ο	
Τρόποι αντιμετώπισης Δημοσίου Χρέους	
4.1 Ιδιωτικοποιήσεις.....	Σελ52
4.2 Αύξηση δημοσίων εσόδων.....	Σελ57
4.3 Αναδιάρθρωση Χρέους	Σελ58
4.4 Αναδιάρθρωση Δημοσίων Δαπανών	Σελ60
Κεφάλαιο 5ο	
5.1 Έρευνες από ειδικούς για προβλέψεις και εκτιμήσεις.....	Σελ63
5.2 Βραχυπρόθεσμες εκτιμήσεις και προβλέψεις.....	Σελ63
5.3 Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις και προβλέψεις.....	Σελ65
5.4 Μακροπρόθεσμες προβλέψεις και εκτιμήσεις.....	Σελ67
5.5 Το βασικό σενάριο.....	Σελ67
5.6 Το δυσμενές σενάριο.....	Σελ68

Κεφάλαιο 6^ο

Συμπεράσματα-Προτάσεις..... Σελ74

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

1.1 ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Όπως έχουμε αναφέρει και στον πρόλογο, σκοπός της παρούσας είναι η καταγραφή της πορείας του ελληνικού δημοσίου χρέους για τα έτη από 2009 έως και το 2016. Το να μελετήσουμε μόνο την συγκεκριμένη περίοδο το ελληνικό δημόσιο χρέος θα ήταν λανθασμένο, καθώς αποτελεί μια αποτύπωση μιας συγκεκριμένης περιόδου και δεν θα μας επέτρεπε να κατανοήσουμε εις βάθος την κατάσταση και πως το χρέος αυτό διαμορφώθηκε. Κοιτώντας το σύνολο της εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας όπως επίσης και σημαντικά γεγονότα που επηρέασαν την πορεία της, θα κατανοήσουμε καλύτερα την πορεία όλων των σημαντικών δεικτών (όπου αυτοί υπάρχουν ή είναι διαθέσιμοι), ώστε να εκτιμήσουμε καλύτερα την πορεία του ελληνικού δημοσίου χρέους στην περίοδο που το μελετάμε (2009-2016).

Αρχίζοντας την ιστορική αναδρομή του ελληνικού χρέους πρέπει να πάμε στις απαρχές αυτού, όταν η Ελλάδα δεν υπήρχε σαν αναγνωρισμένη χώρα, κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης, οπότε και έγινε η πρώτη λήψη δανείου κατόπιν απόφασης της Β' Εθνοσυνέλευσης στο Άστρος Κυνουρίας (12 Απριλίου 1823). Με άλλα λόγια το χρέος προϋπήρξε του ελληνικού κράτους (βέβαια υπήρχε μια υποτυπώδης δομή διοίκησης, χωρίς αυτό όμως να μπορεί να χαρακτηριστεί οργανωμένο κράτος).

Το δάνειο αυτό εγκρίθηκε στις 9 Φεβρουαρίου του 1824, ύψους 800 χιλιάρων λιρών Αγγλίας. Το δάνειο αυτό είχε επιτόκιο της τάξεως του 5%, προμήθεια 3%, ασφάλιστρα 1,5% και η αποπληρωμή του έπρεπε να γίνει σε μία περίοδο 36 ετών. Για την λήψη του δανείου αυτού χρησιμοποιήθηκαν ως εγγυήσεις δημόσια κτήματα και όλα τα δημόσια έσοδα. Οι 800χιλιάδες λίρες όμως ήταν το ονομαστικό δάνειο.

Το κανονικό ποσό προς χορήγηση ήταν 472 χιλιάδες λίρες. Ούτε αυτό όμως ήταν το ποσό που ήρθε στην Ελλάδα. Από τις 472χιλιάδες αφαιρέθηκαν προμήθειες, χρεολύσια, η προκαταβολή των τόκων δύο ετών συνολικής αξίας 98.000 λιρών, με αποτέλεσμα να φτάσει στην Ελλάδα μόνο το ποσό των 298χιλιάδων λιρών. Ακόμα και αυτό το ποσό δεν χρησιμοποιήθηκε για την βελτίωση της οικονομίας, αλλά για τις ανάγκες του εμφυλίου πολέμου που είχε αρχίσει.

Η επιλογή χρήσης του δανείου για την εμφύλια σύγκρουση οδήγησε στην αδυναμία αποπληρωμής του, οπότε έγινε λήψη και δεύτερου δανείου. Το δεύτερο δάνειο ήταν ονομαστικής αξίας 2 εκατομμυρίων λιρών, με το ποσό προς χορήγηση στην Ελλάδα να είναι μόνο 816χιλιάδες λίρες. Και σε αυτή την περίπτωση παρακρατήθηκαν 284.000 λίρες για προκαταβολή τόκων δύο ετών, χρεολύσια, προμήθεια και άλλες δαπάνες.

Πριν αναγνωριστεί επίσημα ελληνικό κράτος, αυτό χρωστούσε 2,8 εκατομμύρια λίρες. Το πρόβλημα όμως συνεχίστηκε και μετά την αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ελλάδας. Μετά την απελευθέρωση, οι μισές καλλιεργήσιμες εκτάσεις άνηκαν στο κράτος και δεν καλλιεργούνταν. Ως εκ τούτου δεν υπήρχε αρκετή παραγωγή πλούτου, ώστε να αρχίσουν οι διαδικασίες αποπληρωμής των δανείων.

Πριν προχωρήσουμε στην συνέχεια της ιστορικής αναδρομής της οικονομίας της Ελλάδας πρέπει να σημειώσουμε την σημασία αυτής της πρώτης περιόδου, την οποία αναφέραμε με

αρκετές λεπτομέρειες. Το μοτίβο που αναφέρουμε αποτελεί ένα βασικό μοτίβο δράσης της ελληνικής οικονομίας και για τα επόμενα χρόνια. Δηλαδή η εξάρτηση από τον εξωτερικό-ως επί το πλείστον- δανεισμό είναι σταθερή, ενώ παράλληλα δεν πραγματοποιείται πλήρης και αποτελεσματική χρήση των παραγωγικών μας πόρων, ώστε να δημιουργηθούν οι σωστές συνθήκες για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους.

Επιπλέον, το χρέος αυτό που κληροδοτήθηκε από την ελληνική επανάσταση στο νεοουσταθέν ελληνικό κράτος αποτέλεσε τροχοπέδη για την ανάπτυξη της Ελλάδας από τα πρώτα χρόνια της ύπαρξής της ως κράτους, καθώς μέρος του παραγόμενου πλούτου της (και σε κάποιες περιπτώσεις μεγάλο μέρος του παραγόμενου πλούτου) δεσμευόταν για την εξυπηρέτηση των ληφθέντων δανείων, τα οποία σε ελάχιστες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν αποδοτικά σε αναπτυξιακά έργα.

1.2Η ελληνική οικονομία τα έτη 1832-1862

Την περίοδο αυτή ο πρωτογενής τομέας είναι ο μεγαλύτερος τομέας της ελληνικής οικονομίας με ελάχιστες επιχειρήσεις να δραστηριοποιούνται στον δευτερογενή και τον τριτογενή. Το γεγονός αυτό αφαιρούσε από την ελληνική οικονομία να καρπωθεί την αυξημένη πρόσοδο η οποία θα μπορούσε να προέλθει από την υπεραξία των επεξεργασμένων προϊόντων.

Πλέον της αδυναμίας αποπληρωμής των προηγούμενων δανείων λόγω της ασθενούς οικονομίας για τις ανάγκες του κράτους, αλλά και για την αποπληρωμή των προηγούμενων δανείων έγινε λήψη δανείου ύψους 60εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων, τα οποία διατέθηκαν σε 3 δόσεις. Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις έγινε κράτηση μέρους του δανείου. Η τρίτη δόση δεν παραδόθηκε ποτέ στην Ελλάδα, καθώς κρατήθηκε για την εξυπηρέτηση του δανείου. Ακόμα και στα υπόλοιπα 40εκατομμύρια του δανείου έγιναν κρατήσεις όπως αυτές που αναφέραμε στα πρώτα δάνεια, ενώ και πάλι τα χρήματα δεν χρησιμοποιήθηκαν για αναπτυξιακούς σκοπούς.

Το δάνειο αυτό ζητήθηκε από την Ρωσία να αποπληρωθεί νωρίτερα για πολιτικούς λόγους. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η χρεοκοπία της Ελλάδας. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού το 1957 η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία, οι οποίες ήταν οι εγγυήτριες για τα δάνεια της περιόδου που αναφέρουμε, όρισαν την Διεθνή Οικονομική Εξεταστική Επιτροπή¹ να γνωμοδοτήσει για τον τρόπο αποπληρωμής του δανείου.

Αποτέλεσμα της γνωμοδότησης ήταν η υποχρέωση καταβολής ετήσιας δόσης 900χιλιάδων, με το ποσό αυτό να δύναται να αυξηθεί ανάλογα με τις δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας. Η αποπληρωμή έγινε μόνο για το έτος 1860 και κατόπιν είχαμε στάση πληρωμών για τα επόμενα 3 έτη και ως εκ τούτου άλλη μια χρεοκοπία της Ελλάδας. Για την λύση του προβλήματος έγινε μία νέα συμφωνία για την αναδιάρθρωση και αποπληρωμή του χρέους.

Η περίοδος που αναφέρουμε έχει πάρα πολλά κοινά με την περίοδο την οποία μελετά η παρούσα εργασία, γεγονός το οποίο υποδεικνύει ότι τα γεγονότα της περιόδου 2009-2016 είναι γνώριμα και αποτελούν περισσότερο την επανάληψη ενός κύκλου γεγονότων που επαναλαμβάνεται, παρά ένα μεμονωμένο γεγονός. Ο κύκλος αυτός δεν εμφανίστηκε μόνο

¹ Η Διεθνής Οικονομική Εξεταστική Επιτροπή (International Financial Commission of Inquiry) με σκοπό την εξέταση της οικονομικής κατάστασης της Ελλάδας δημιουργήθηκε το 1857 και λειτούργησε μέχρι το 1859, με μέλη τους εκπροσώπους της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, για να γνωμοδοτήσει για μέτρα που μπορούσε να λάβει η τότε κυβέρνηση για την αποπληρωμή του δανείου που πήρε η Ελλάδα το 1833

στις περιόδους 1832-1862 και 2009-2016, αλλά όπως θα δούμε επαναλαμβάνεται και άλλες φορές στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας.

1.3Η ελληνική οικονομία τα έτη 1862-1893

Τα σπουδαιότερα γεγονότα που έλαβαν χώρα στην οικονομία της Ελλάδας αφορούν κυρίως την περίοδο 1880 έως το 1893 και την πτώχευση της Ελλάδας για πολλοστή φορά. Η διαφοροποίηση που υπάρχει κατά την περίοδο αυτή – εν αντιθέσει με την σχετική «αδράνεια» των προηγούμενων ετών- έγκειται στην παρουσία του Χαρίλαου Τρικούπη σε θέσεις ισχύος και την προσπάθεια του για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας.

Το πρώτο σημαντικό γεγονός αυτής της περιόδου είναι η προσάρτηση της Θεσσαλίας, άρα και του διπλασιασμού των καλλιεργήσιμων γεωργικών εδαφών. Μια προοπτική την οποία προσπάθησε να εκμεταλλευτεί ο Τρικούπης, παράλληλα με την προσπάθεια τη τιθάσευσης των δημοσίων εξόδων. Χαρακτηριστικά έργα του προς τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας ήταν ο Ισθμός της Κορίνθου και οι ελληνικοί σιδηρόδρομοι οι οποίοι επεκτάθηκαν εντυπωσιακά κατά την διακυβέρνησή του, η διάνοιξη δρόμων, η δημιουργία τεχνικών σχολών και η αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας . Το σύνολο αυτών των ενεργειών αποτελούσε την πρώτη πραγματική προσπάθεια εκβιομηχάνισης της χώρας , τις βάσεις της οποίας πραγματικά έθεσε παρά την πτώχευση της χώρας κατά την διακυβέρνησή του.

Για την χρηματοδότηση των έργων αυτών όμως αναγκάστηκε να λάβει 2 μεγάλα δάνεια, ενώ στοχεύοντας στην αποπληρωμή τους επέβαλε φόρους στον καπνό και το κρασί . Θεσμοθέτησε και άλλους φόρους όπως για παράδειγμα το φόρο επί των οικοδομών. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι η διακυβέρνηση του Χαριλάου Τρικούπη δεν ήταν συνεχής κατά τα έτη αυτά, ως εκ τούτου και η φορολογική πολιτική που ακολούθησε για να εξασφαλίσει την αποπληρωμή τους. Το γεγονός αυτό , η χαλάρωση κατά περιόδους της αυστηρής φορολογικής πολιτικής , οδήγησε στην αδυναμία αποπληρωμής τους και την πτώχευση της χώρας κατά της διακυβέρνηση Τρικούπη το 1893.

Η πτώχευση αυτή αν και δεν είναι η μοναδική κατά την ιστορία της νεότερης Ελλάδας είναι αυτή που έχει μείνει στην κοινή συνείδηση για δύο λόγους. Ο ένας είναι η λιτή ανακοίνωση « Δυστυχώς επτωχεύσαμεν» του Τρικούπη. Ο άλλος λόγος ήταν οι παρενέργειες στην ελληνική οικονομία βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα, καθώς η πτώχευση έλαβε χώρα σε μία περίοδο όπου ο ελληνικός πληθυσμός είχε παρουσιάσει κόπωση στην οικονομική του δραστηριότητα και την φοροδοτική του ικανότητα, ενώ οι δράσεις για την αντιμετώπιση της πτώχευσης (υποτίμηση της δραχμής στο μισό της αξίας της) οδήγησαν σε περαιτέρω επιδείνωση της κατάστασης της ελληνικής οικονομίας .

1.4Η ελληνική οικονομία τα έτη 1893-1902

Μετά τον θάνατο του Χαριλάου Τρικούπη (1895) η Ελλάδα ενεπλάκει σε πόλεμο με την Τουρκία (1897). Ο πόλεμος αυτός άφησε την Ελλάδα νικημένη και υποχρεωμένη να καταβάλλει πολεμική αποζημίωση στην Τουρκία. Για την εξασφάλιση της αποπληρωμής της αποζημίωσης αλλά και των δανείων επιβλήθηκε στην Ελλάδα Διεθνής Οικονομικός

Έλεγχος². Για την εξασφάλιση της αποπληρωμής των δανείων αναγκάστηκε η Ελλάδα να καταβάλλει τα κέρδη από το πετρέλαιο, τα σπύρτα και τα τραπουλόχαρτα στους δανειστές της, τα οποία αποτελούσαν αποκλειστικά μονοπώλια του κράτους, αφαιρώντας από το κράτος μια πολύ μεγάλη πηγή εσόδων. Στην δύση του 19^{ου} αιώνα η Ελλάδα χρωστούσε συνολικά 770 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα (από 10 συνολικά δάνεια). Από αυτά βέβαια μόνο 464εκατομμύρια είχαν φτάσει στα ελληνικά κρατικά ταμεία.

Παράλληλα τα έργα του Τρικούπη δεν είχαν προλάβει να επιδράσουν θετικά στην αποδυναμωμένη ελληνική οικονομία, ώστε να υπάρξουν σοβαρές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, ώστε να υπάρξει η δυνατότητα για μελλοντική αποπληρωμή των δανείων.

1.5Η ελληνική οικονομία τα έτη 1902-1922

Και αυτή την περίοδο κυριαρχεί η λήψη δανείων , η οποία αυξάνει το δημόσιο χρέος. Από το 1902 έως το 1914 έλαβε το ελληνικό κράτος 4 δάνεια, συνολικής αξίας 521 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων. Τα χρήματα των δανείων χρησιμοποιήθηκαν για 3 σκοπούς. Ο ένας ήταν η αποπληρωμή προηγούμενων δανείων (πάγια πολιτική του ελληνικού κράτους όπως έχουμε ήδη δει), ο δεύτερος για την χρηματοδότηση των Βαλκανικών Πολέμων και ο τρίτος για την ενσωμάτωση νέων εδαφών μετά από τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Η ενσωμάτωση της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης διπλασίασε σχεδόν την έκταση της Ελλάδας. Για την συμμετοχή στους Βαλκανικούς Πολέμους η Ελλάδα έλαβε στρατιωτική αλλά και οικονομική βοήθεια. Μόνο που η οικονομική βοήθεια είχε την μορφή δανείων, τα οποία με την σειρά τους αύξησαν το δημόσιο χρέος. Η Μικρασιατική Καταστροφή και η ανάγκη προσαρμογής εκατομμυρίων προσφύγων πρόσθεσε περισσότερα προβλήματα στην αδύναμη ελληνική οικονομία , παρά το γεγονός ότι κάποιες από τις νέες συνήθειες και γνώσεις που έφεραν οι πρόσφυγες από την Μικρά Ασία βοήθησαν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.

Στο σημείο αυτό θα παρατηρήσουμε δυο στοιχεία. Το ένα είναι η σταθερή αύξηση του δημοσίου χρέους με λήψη νέων δανείων, μέρος των οποίων απλώς αποσκοπούσε στην αποπληρωμή των προηγούμενων χωρίς να χρησιμοποιείται για την δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης. Το άλλο στοιχείο, το οποίο και αυτό εμφανίζεται σταθερά στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας είναι η συνεχής συμμετοχή της Ελλάδας σε πολέμους. Παρά το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς οδήγησαν σε αύξηση των εκτάσεων της (και στην περίπτωση της προσάρτησης της Θεσσαλίας τον διπλασιασμό των καλλιεργήσιμων εκτάσεων), οι πόλεμοι αυτοί ήταν ιδιαίτερα δαπανηροί, δεσμεύοντας σημαντικούς πόρους , οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για αναπτυξιακούς σκοπούς, ενώ παράλληλα αύξαναν τις ανάγκες δανεισμού για το κράτος.

Το γεγονός αυτό αποκτά διπλή σημασία , καθώς η Ελλάδα δεν αποτελεί μια εκβιομηχανισμένη χώρα με ισχυρή οικονομία, αλλά μια χώρα η οποία βασίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Οπότε οι πόλεμοι αυτοί επέτειναν το πρόβλημα, περιορίζοντας τις δυνατότητες ανάπτυξης της χώρας και αυξάνοντας τον δανεισμό της, διογκώνοντας το δημόσιο χρέος.

² Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος ονομάζεται ο έλεγχος των οικονομικών ενός κράτους από άλλα, με σκοπό τη συλλογή των χρεών του κράτους αυτού

1.6Η ελληνική οικονομία τα έτη 1923-1940

Κατά την περίοδο αυτή παρατηρούμε μια σύντομη περίοδο σταθερότητας τα χρόνια που ακολουθούν την μικρασιατική καταστροφή, ενώ παράλληλα βλέπουμε μια σύντομη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας παράλληλα με τα πραγματικά πρώτα βήματα της εκβιομηχάνισής της ,με την έμμεση ή άμεση συνδρομή των προσφύγων.

Αυτή η περίοδος διήρκησε από το 1922 έως το 1932 , όταν και η διεθνής οικονομική κρίση αρχίζει και επηρεάζει την Ελλάδα. Κατά την περίοδο αυτή έγιναν μεγάλα έργα , όπως το φράγμα της λίμνης του Μαραθώνα, ενώ ιδρύθηκαν πολλές βιοτεχνίες και αρκετές βιομηχανίες, γεγονός που οδήγησε στην πρώτη πραγματική εκβιομηχάνιση της Ελλάδας.

Παρά την ανάπτυξη που έλαβε χώρα δεν έπαψε το ελληνικό κράτος να λαμβάνει δάνεια και να αυξάνει το χρέος. Κύριος λόγος ήταν οι ανάγκες που δημιουργήθηκαν για την αποκατάσταση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής. Κατά την περίοδο αυτή η Ελλάδα έλαβε δάνεια ύψους 992 εκατομμυρίων χρυσών φράγκων. Η διαφοροποίηση που υπάρχει αυτή την περίοδο έχει να κάνει με την προέλευση των δανείων. Είναι η πρώτη φορά που αυτά προέρχονται από πολλές και διαφορετικές χώρες, ενώ πλέον οι ΗΠΑ συμμετέχουν σε μεγάλο μέρος του δανεισμού που λαμβάνει η Ελλάδα. Συγκεκριμένα το 48% των δανείων προέρχονται από την Αγγλία, το 31% από τις ΗΠΑ, ενώ μέσα στους δανειστές μας – αλλά με μικρότερα ποσά- συγκαταλέγονται χώρες όπως το Βέλγιο, η Σουηδία, η Ολλανδία, η Ελβετία, η Αίγυπτος και η Ιταλία.

Κατά την περίοδο αυτή μπορούμε να δούμε ξεκάθαρα ότι ο δανεισμός των ετών που προηγούνται της διεθνούς οικονομικής κρίσης αποτελούν μεγάλο πρόβλημα για την Ελλάδα και τα δημόσια οικονομικά , καθώς το 29% των τακτικών κρατικών εσόδων κατευθύνονται για την αποπληρωμή των εξωτερικών δανείων. Μέχρι το 1932 η Ελλάδα έχει αποπληρώσει ποσό μεγαλύτερο από αυτό που έχει δανειστεί αλλά ακόμα το δημόσιο χρέος είναι αρκετά μεγάλο . Η εξάρτηση στον εξωτερικό δανεισμό έκανε την ελληνική οικονομία ευάλωτη σε οικονομικούς κλυδωνισμούς.

Το γεγονός αυτό οδήγησε στο να βρεθεί η Ελλάδα αρκετά αδύναμη για να αντιμετωπίσει την διεθνή κρίση του 1929. Η φορολογία αυξήθηκε και ελήφθησαν έκτακτα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης , αλλά δεν ήταν δυνατό αυτό να αντιμετωπίσει την κατάσταση και οδηγήθηκε σε πτώχευση το ελληνικό κράτος.

Η Ελλάδα επηρεάστηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση , καθώς η κρίση οδήγησε στην μείωση των εξαγωγών του καπνού και τη σταφίδα (αποτελούσαν μαζί πάνω από το 60% των ελληνικών εξαγωγών), συμπαρασύροντας τα δημόσια έσοδα αλλά και την ρευστότητα στην ελληνική οικονομία και η αρνητική επίδραση φάνηκε άμεσα. Παρουσιάστηκε κάμψη στο εμπόριο, την βιομηχανία και την ναυτιλία, ενώ παράλληλα είχαμε και υποτίμηση της δραχμής που επιδείνωσε την κατάσταση μειώνοντας την αγοραστική δύναμη των Ελλήνων.

Στα χρόνια προ του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου πραγματοποιείται η ίδρυση του ΙΚΑ, για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων. Το σημείο αυτό είναι κομβικό, καθώς τότε δημιουργείται ο μεγαλύτερος ασφαλιστικός οργανισμός της Ελλάδας. Στο χρονικό σημείο αυτό δεν επηρεάζει τα οικονομικά στοιχεία του κράτους, αλλά αργότερα – εξαιτίας λανθασμένων επιλογών και κακοδιαχείρισης – θα αποτελέσει μία από τις αιτίες των μεταγενέστερων κρατικών ελλειμμάτων και της διόγκωσης του κρατικού χρέους.

1.7 Η ελληνική οικονομία κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο (1940-1949)

Όπως έχουμε δει και αναφέρει και προηγουμένως, οι πόλεμοι αποτελούν ένα μόνιμο επαναλαμβανόμενο πρόβλημα για την ελληνική οικονομία – για τους λόγους που έχουμε ήδη αναφέρει- , με την μεγαλύτερη επιρροή να εντοπίζεται πιθανώς στην συγκεκριμένη περίοδο.

Η κατάκτηση της Ελλάδας από τους Γερμανούς είχε πολλαπλό, διαφοροποιημένο και αρνητικό αντίκτυπο στην Ελληνική οικονομία. Υπήρξε μαζική καταστροφή των παραγωγικών δομών της χώρας , ενώ παρουσιάστηκε και λιμός εξαιτίας του πολέμου. Η εντατική εκμετάλλευση διαφόρων πόρων της Ελλάδας για τις ανάγκες του πολέμου οδήγησε σε έντονες αρνητικές συνέπειες (σε κάποιες περιπτώσεις εξαφανίστηκαν δάση από την υπέρμετρη υλοτομία).

Επιπλέον πολλά έργα καταστράφηκαν είτε από τους Γερμανούς είτε από αντιστασιακές ενέργειες . Η υποτίμηση της δραχμής επίσης ήταν εντυπωσιακά έντονη και αισθητή, με αποτέλεσμα να αναφέρεται ότι οι έμποροι προσπαθούσαν να εξαργυρώνουν τα χρήματά τους με την αγορά αγαθών κάθε μέρα , ώστε να επηρεαστούν λιγότερο από την επίδραση της υποτίμησης της δραχμής.

Αν όλα αυτά τα προβλήματα φαίνονται μεγάλα για την ελληνική οικονομία, αυτά που ακολούθησαν κατά τον εμφύλιο ήταν πολύ πιο μεγάλα και επιδραστικά για την ελληνική οικονομία, από τα οποία χρειάστηκαν πολλά χρόνια για να ανακάμψει. Αντί η Ελλάδα να απολαμβάνει τα θετικά οφέλη του σχεδίου Μάρσαλ (αν και το ποσό που δέχθηκε ήταν μικρότερο από αυτό που είχε προβλεφθεί αρχικά) στο οποίο είχε ενταχθεί και να χρησιμοποιήσει τους πόρους που της δόθηκαν στην οικονομική ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη της χώρας, αυτό χρησιμοποιήθηκε για την εμφύλια σύρραξη.

Με άλλα λόγια οι οικονομικοί πόροι που είχαμε στην διάθεση μας χρησιμοποιήθηκαν για την περεταίρω καταστροφή της ελληνικής οικονομίας και όχι για την ανάπτυξη και ανόρθωσή της. Πλέον της χαμένης ευκαιρίας αυτής της στιγμής που αναφέρουμε, τα κοινωνικά ζητήματα που παρουσιάστηκαν εκείνη την περίοδο επηρέασαν και την μετέπειτα ανάπτυξη της χώρας για αρκετά χρόνια.

1.8 Η ελληνική οικονομία από τα μεταπολεμικά χρόνια μέχρι την έναρξη της δικτατορίας

Τα πρώτα χρόνια μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο, προτεραιότητα των κυβερνήσεων ήταν η επιδιόρθωση των ζημιών που προκλήθηκαν κατά αυτές τις περιόδους . Λαμβάνοντας σημαντικά οικονομικά μέτρα και με παράλληλη υποτίμηση της δραχμής έγινε δυνατό η Ελλάδα να επανέλθει στην ανάπτυξη , ενώ τα δάνεια που έλαβε μέχρι το 1955 ήταν μόνο 3 και ύψους 145 εκατομμυρίων δολαρίων, γεγονός θετικό θα λέγαμε αν αναλογιστούμε τις καταστροφές που είχαν λάβει χώρα τα ακριβώς προηγούμενα χρόνια.

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, τα κατάλοιπα του εμφυλίου επηρέασαν την ελληνική οικονομία , με το σύνταγμα του 1952 να περιορίζει μέρος του πληθυσμού στην συμμετοχή σε οικονομικές δραστηριότητες. Το μεγάλο θέμα του χρέους επηρεάζει την μεταπολεμική Ελλάδα και προς τον διακανονισμό αυτού κινούνται οι μεταπολεμικές κυβερνήσεις.

Εντυπωσιακή είναι η ανάπτυξη της Ελλάδας κατά τα έτη 1955 με 1963, γεγονός το οποίο ονομάστηκε και «Θαύμα της οκταετίας», βασιζόμενη στα «τέσσερα πόδια» και στην αντιπαροχή. Τα «τέσσερα πόδια» που αναφέρονται ήταν

1. Το ναυτιλιακό συνάλλαγμα (εκμεταλλεζόμενοι το μέγεθος της ελληνικής ναυτιλίας)
2. Το μεταναστευτικό συνάλλαγμα (αποτέλεσμα του μεγάλου μεταπολεμικού μεταναστευτικού ρεύματος)
3. Την αύξηση του τουριστικού συναλλάγματος (μετατρέποντας την Ελλάδα σε τουριστικό προορισμό με την πραγματοποίηση κρατικών επενδύσεων αρχικά για την δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων)
4. Στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων (καθώς η Ελλάδα ήταν μια οικονομία η οποία πρωτίστως βασιζόταν στον πρωτογενή τομέα)

Ήταν τέτοια η ανάπτυξη που υπήρξε, που τοποθετούσε την Ελλάδα στην δεύτερη θέση της ανάπτυξης στην Ευρώπη. Έγινε βελτιώσεις στην γεωργία, τον τουρισμό και την βιομηχανία με παράλληλη ανάπτυξη και βελτίωση του οδικού δικτύου. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο είναι η υπογραφή το 1961 συμφωνίας μελλοντικής σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ, γεγονός το οποίο θα μπορούσε να βοηθήσει την συνέχιση της ανάπτυξης στην Ελλάδα.

Βεβαίως και κατά αυτή την περίοδο η Ελλάδα έλαβε δάνεια, τα οποία ανήλθαν στο ύψος των 406,4 εκατομμύρια δολάρια. Από αυτά το 58,4% προήλθε από τις ΗΠΑ, το 19% από την Δυτική Γερμανία και από λοιπές χώρες και διεθνείς οργανισμούς.

Παρά ταύτα, η ανάπτυξη που πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο αυτή ήταν ικανή να κάνει τα δάνεια που έλαβε η ελληνική κυβέρνηση εξυπηρετούμενα. Κατά την ιστορική αναδρομή της ελληνικής οικονομίας που έχουμε κάνει είναι η πρώτη φορά που παρουσιάζεται τέτοια ανάπτυξη στην Ελλάδα, η εκτεταμένη χρήση δανεισμού για αναπτυξιακούς σκοπούς και η πραγματοποίησή τους, ώστε να υπάρχει πραγματικά η δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων.

1.9Η ελληνική οικονομία κατά την δικτατορία

Η περίοδος αυτή αποτελεί μια περίοδο στρέβλωσης της οικονομίας της Ελλάδας, που αποσκοπούσε κυρίως στην λαϊκή αποδοχή και λιγότερο στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Κατά την περίοδο αυτή θα λέγαμε ότι η ελληνική οικονομία μεγεθύνθηκε παρά αναπτύχθηκε, εννοώντας ότι δεν δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας και τα επόμενα χρόνια και την υγιή ανάπτυξή της. Το βιοτικό επίπεδο ανέβηκε, αλλά όπως είπαμε χωρίς να υπάρχουν σταθερές βάσεις για να την διαρκεί αύξησή του.

Χαρακτηριστικά είναι τα μεγάλα και πολλά τεχνικά έργα που έγιναν κατά την περίοδο αυτή (και τα μόνα τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν αναπτυξιακά την Ελλάδα). Χαρακτηριστικό της μεγέθυνσης χωρίς την δημιουργία βάσεων για υγιή ανάπτυξη είναι η διαγραφή των γεωργικών χρεών και η παραχώρηση των λεγόμενων «θαλασσοδανείων», δανείων τα οποία δεν χρησιμοποιήθηκαν για επενδύσεις-αν και αυτός ήταν ο σκοπός τους-, αλλά για προσωπικό όφελος όσων τα έλαβαν, ενώ δεν εισπράχθηκαν ποτέ. Το γεγονός αυτό οδήγησε σε σημαντική μείωση των αποθεματικών της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδος κατά την περίοδο αυτή.

Στα θετικά της περιόδου αυτής είναι η μεταστροφή της ελληνικής οικονομίας από τον πρωτογενή τομέα στον δευτερογενή (αν και αυτό θα μπορούσε σε μεγάλο βαθμό να θεωρηθεί αποτέλεσμα ή φυσικό επακόλουθο του «Θαύματος της οκταετίας»). Επιπλέον πολλά αμερικάνικα κεφάλαια επενδύθηκαν στην Ελλάδα, καθώς ήταν τα μοναδικά ξένα κεφάλαια που μπορούσαν να επενδυθούν, αφού μόνο οι ΗΠΑ αναγνώριζαν ως νόμιμο το καθεστώς της δικτατορίας.

Η μεγέθυνση της οικονομίας όμως παρουσίασε κάμψη για διάφορους λόγους. Δυο εσωγενείς λόγοι ήταν η μείωση του μεταναστευτικού ρεύματος το οποίο αύξανε την τις ροές μεταναστευτικού συναλλάγματος προς της Ελλάδα και η μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Παράλληλα υπήρξε και ένας εξωγενής παράγοντας που οδήγησε στην κάμψη αυτή. Αυτός ήταν η πετρελαιική κρίση του 1973, αποτέλεσμα του αραβοϊσραηλινού πολέμου, με αποτέλεσμα τον υπερδιπλασιασμό της τιμής των καυσίμων και κατ' επέκταση όλων των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Πλέον της κάμψης αυτής δημιουργήθηκαν και άλλα προβλήματα τα οποία κληροδοτήθηκαν στο ελληνικό κράτος για τα επόμενα χρόνια. Το ένα είναι η αύξηση του δανεισμού. Επιπλέον αυτού του προβλήματος, υπήρχε και ο ιδιαίτερα υψηλός πληθωρισμός (της τάξεως 30% κατά περιόδους), γεγονός το οποίο υποτιμούσε την αξία του χρήματος και την αγοραστική δύναμη των Ελλήνων. Όταν έπεσε η χούντα , το δημόσιο χρέος αντιστοιχούσε στο 25% του ελληνικού ΑΕΠ, μέγεθος σίγουρα διαχειρίσιμο.

1.10Η ελληνική οικονομία κατά τα έτη 1974-2001

Η περίοδος της δικτατορίας στην Ελλάδα όπως είδαμε κληροδότησε αρκετά δομικά προβλήματα, μια σχετικά εκβιομηχανισμένη οικονομία και έναν ιδιαίτερα υψηλό πληθωρισμό.

Οι κυβερνήσεις μέχρι το 1981 προσπάθησαν να βελτιώσουν την κατάσταση, χωρίς να αυξηθεί σημαντικά το χρέος σε σχέση με το ΑΕΠ (μέχρι το 1981 αυξήθηκε μόνο κατά 2 μονάδες του ΑΕΠ στο 27%). Το σημαντικότερο γεγονός της περιόδου αυτής είναι η υπογραφή της συνθήκης προσχώρησης της Ελλάδας στην ΕΟΚ , η οποία πραγματοποιήθηκε το 1981. Το γεγονός αυτό έδινε δυνατότητες στην ελληνική οικονομία για την είσοδό της σε μία μεγαλύτερη αγορά, καθώς και πρόσβαση σε ευρωπαϊκά κονδύλια τα οποία θα μπορούσαν να βοηθήσουν πολύ στην αναπτυξιακή πορεία της χώρας.

Την δεκαετία που ακολούθησε, ακολουθήθηκε επεκτατική δημοσιονομική πολιτική με αύξηση του δανεισμού, χωρίς αυτός ο δανεισμός να χρησιμοποιηθεί για αναπτυξιακούς σκοπούς, οπότε και ο ρυθμός ανάπτυξης δεν πλησίασε ποτέ τους ρυθμούς αύξησης του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Παράλληλα έγινε ευρεία κρατικοποίηση πολλών επιχειρήσεων όπως η ΛΑΡΚΟ και η ΠΥΡΚΑΛ, τα τσιμέντα ΑΓΕΤ-ΗΡΑΚΛΗΣ, η Ελληνική Χαλυβουργία, τα ναυπηγεία Σκαραμαγκά, η Πειραιϊκή-Πατραϊκή . Αυτό το γεγονός μαζί με την τάση που είχε αρχίσει να λαμβάνει χώρα τα πρώτα έτη της μεταπολίτευσης οδήγησαν στην αύξηση του δημόσιου τομέα και ως εκ τούτου στα έξοδα του κράτους.

Σημαντική ήταν η προσπάθεια για την μείωση του πληθωρισμού κατά την δεκαετία του 80. Από τα επίπεδα του 24,2% το 1981 έπεσε στο 13,1% το 1989 και ανέβηκε πάλι στο 20,4% το 1990, εν μέρει λόγω των συνεχών εκλογικών αναμετρήσεων.

Κατά την δεκαετία του 1990 η διόγκωση του δημόσιου τομέα εντείνεται ακόμα περισσότερο με αποτέλεσμα να αυξάνονται και τα έξοδα που καλείται να καλύψει η κεντρική κυβέρνηση, ενώ παράλληλα σημαντικό μέρος κεφαλαίων που προέρχονται από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διοχετεύονται σε μην βιώσιμες ή ελλειμματικές δημόσιες επιχειρήσεις, αντί να αξιοποιηθούν με τον πλέον αποδοτικό τρόπο.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα, συγκεκριμένα το 2001 η Ελλάδα γίνεται μέλος της Ευρωζώνης. Το γεγονός αυτό περιορίζει την νομισματική πολιτική της Ελλάδας, στην οποία όπως έχουμε δει έχουν στηριχτεί οι περισσότερες κυβερνήσεις από την σύσταση του νεοελληνικού κράτους. Πλέον του αρνητικού αυτού στοιχείου η Ελλάδα με την είσοδο αυτή αποκτά πρόσβαση σε χαμηλότερα επιτόκια και περισσότερα κεφάλαια προς δανεισμό, δίνοντάς της δυνατότητες να πραγματοποιήσει αναπτυξιακές πολιτικές πολύ πιο εύκολα και να βελτιώσει δομικά την οικονομία της με το μικρότερο δυνατό κόστος και με τον μικρότερο δυνατό κίνδυνο.

1.11 Τα τελευταία χρόνια πριν την κρίση

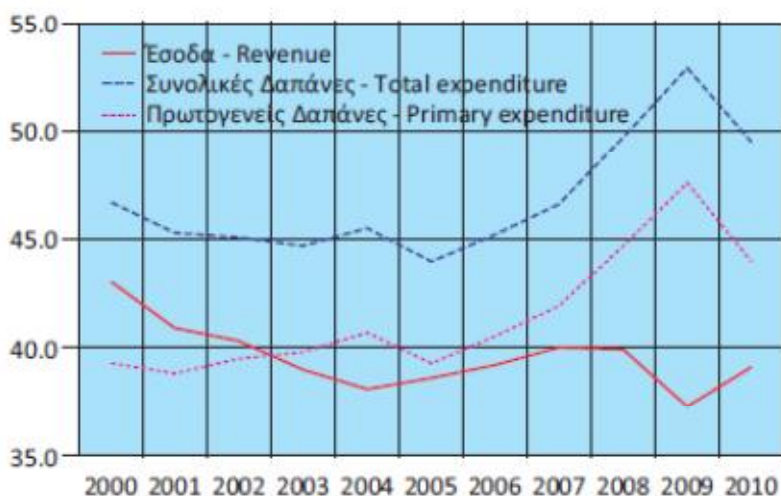
Όπως είδαμε και προηγουμένως η Ελλάδα έχει μπει στον 21^ο αιώνα και στα τελευταία χρόνια πριν την κρίση με τους καλύτερους οiwονούς. Το χρέος ως προς το ΑΕΠ είναι κάτω από το 100% του ΑΕΠ, τα ελλείμματα έχουν περιοριστεί σε χαμηλά επίπεδα για να γίνει αποδεκτή η είσοδος της Ελλάδας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Στο σημείο αυτό θα δούμε πως οδηγήθηκε η ελληνική οικονομία στο πρόβλημα του χρέους κατά τα τελευταία χρόνια πριν αυτό διογκωθεί.

Αρχικά θα παρατηρήσουμε τα μεγέθη της Γενικής κυβέρνησης κατά την δεκαετία αυτή. Τα μεγέθη που θα παρατηρήσουμε είναι τα έσοδα και οι συνολικές δαπάνες. Κατά την δεκαετία αυτή θα λέγαμε ότι παρατηρούμε δύο περιόδους. Η μία είναι από το 2000 μέχρι το 2005 και η άλλη από το 2006 μέχρι το 2010.

Κατά την πρώτη περίοδο βλέπουμε ότι οι δαπάνες είναι σταθερές και βρίσκονται περίπου στο 45% του ΑΕΠ, ενώ τα έσοδα είναι μειούμενα κατά τα έτη αυτά, φτάνοντας και κάτω από το 40%. Το έλλειμμα κατά την περίοδο αυτή είναι σχετικά σταθερό, χωρίς αυτό να παρουσιάζει ακραίες διακυμάνσεις.

Κατά την δεύτερη περίοδο βλέπουμε μία σταθερή αύξηση των δαπανών της Γενικής κυβέρνησης, κυρίως φια τα έτη 2007 με 2009, οπότε και είναι η πρώτη φορά που οι συνολικές δαπάνες της κεντρικής κυβέρνησης ξεπερνούν το 50% του ΑΕΠ. Την ίδια περίοδο τα έσοδα της γενικής κυβέρνησης είναι σε γενικές γραμμές σταθερά, παρουσιάζοντας όμως μια απότομη πτώση κατά το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης.

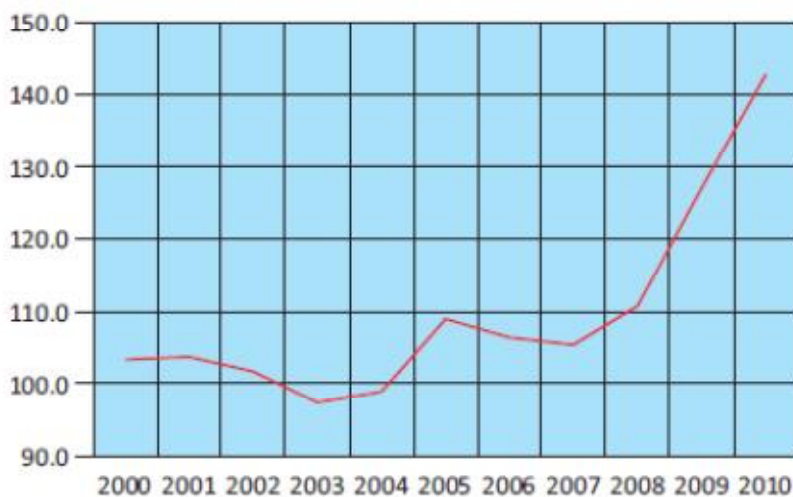
Κύρια μεγέθη Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ
Main aggregates of General Government as percentage of GDP

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (23 Σεπτεμβρίου 2011)

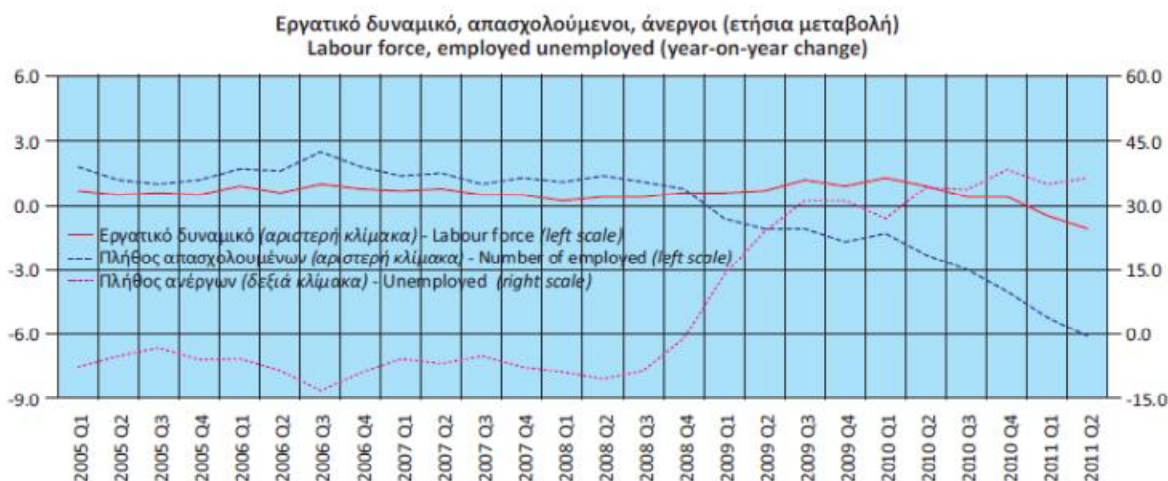
Εναλλακτικά μπορούμε να δούμε και την πορεία του χρέους και από τον κάτωθι παρουσιαζόμενο πίνακα.

Διαχρονική εξέλιξη του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ
Evolution of Debt as percentage of GDP

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (23 Σεπτεμβρίου 2011)

Όσον αφορά την ανεργία αυτή θα λέγαμε ότι δεν παρουσίασε κατά την δεκαετία αυτή μεγάλες διακυμάνσεις, παρά μόνο το έτος 2008 κατά το οποίο έχουμε τις πρώτες σημαντικές αυξήσεις της ανεργίας, με την αύξηση που παρουσιάζεται το 2009 να είναι πραγματικά εντυπωσιακά υψηλή.

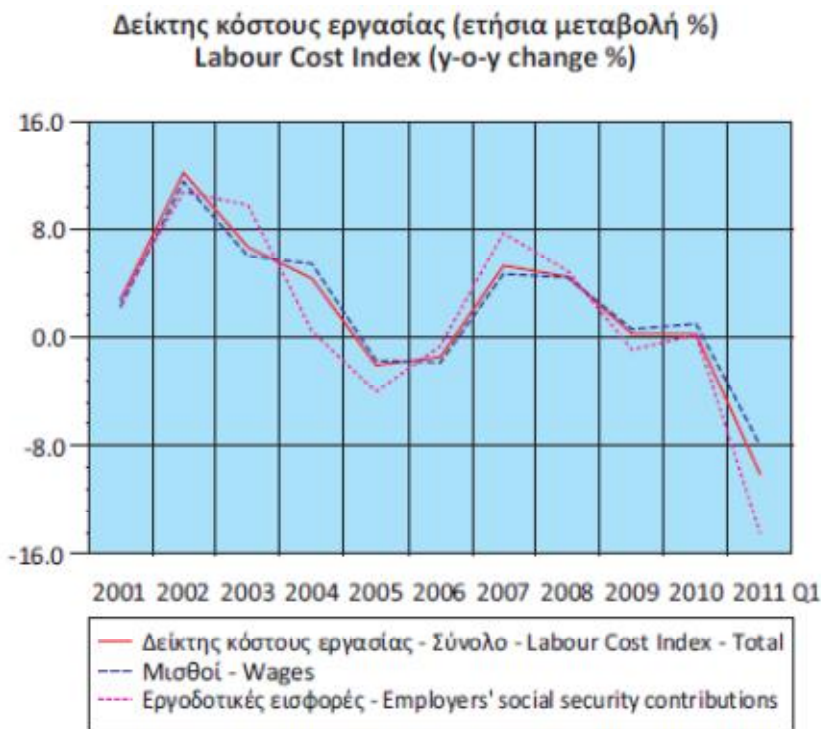
Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (23 Σεπτεμβρίου 2011)

Στις αρχές της δεκαετίας είχαμε επίσης μια αρκετά μεγάλη αύξηση του κόστους εργασίας, το οποίο έφτασε να έχει διψήφια ποσοστά αύξησης κατά το 2002 και παραμένοντας να αυξάνεται με μειούμενη τάση μέχρι και τις αρχές του 2005. Για το μεγαλύτερο μέρος του 2005 και του 2006 παρατηρήθηκε μια μικρή πτώση και μετά άρχισε να αυξάνεται μέχρι το 2008, οπότε και συνεχίζει να υπάρχει αύξηση αλλά με μειούμενη τάση εκ νέου μέχρι τα μέσα του 2009, οπότε και σταθεροποιείται.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε επίσης κατά την πρώτη περίοδο το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης οφείλεται στην αύξηση κυρίως των μισθών, με τις εισφορές να έχουν μειούμενο ρυθμό αύξησης από τα μέσα του 2003 και να μειώνονται το 2004, με το 2005 να παρατηρείται η μεγαλύτερη μείωσή τους. Κατά την δεύτερη περίοδο είναι σαφές ότι οι αυξήσεις που παρατηρούνται προέρχονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αυξήσεις των εισφορών παρά από τις αυξήσεις των μισθών.

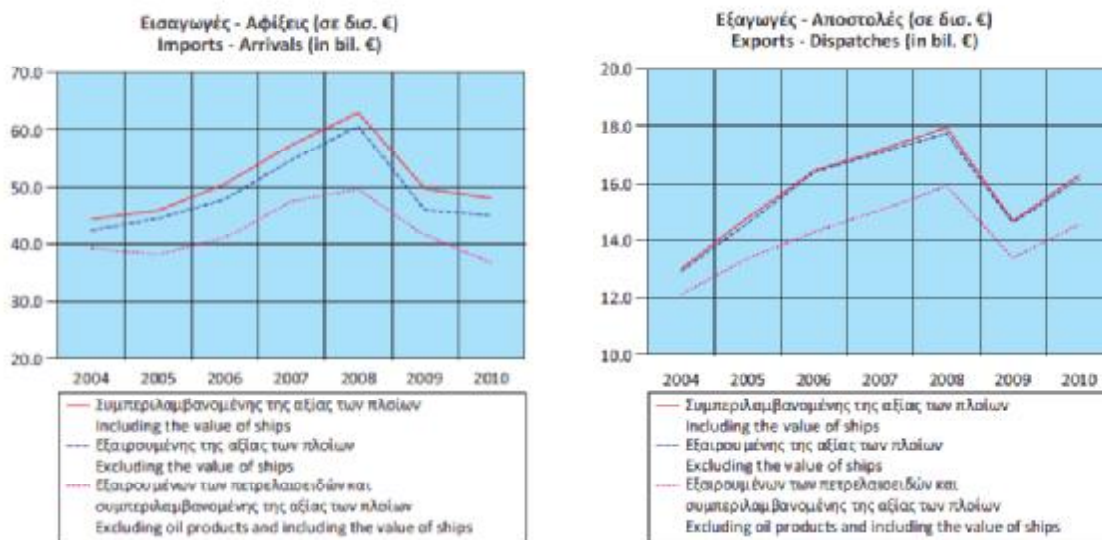
Η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να εξηγηθεί με την προσπάθεια κατά την πρώτη περίοδο της μείωσης του εργασιακού κόστους των επιχειρήσεων, ώστε να δοθεί μια ώθηση στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας (όπως και φάνηκε ότι το χρειαζόταν καθώς το 2005 παρουσιάζει τους μικρότερους ρυθμούς ανάπτυξης μέχρι την είσοδο της ελληνικής οικονομίας στην παγκόσμια κρίση).

Κατά την δεύτερη περίοδο και με την αύξηση των ελλειμμάτων να μπορεί να προβλεφθεί με σχετική ασφάλεια φαίνεται να γίνεται προσπάθεια περιορισμού των εξόδων για τα ασφαλιστικά ταμεία, εξ' ου και η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών. Επίσης ανατρέχοντας στον πίνακα που αναφέρεται στην ανεργία μπορούμε να δούμε ότι υπάρχει και μια σχετική μείωση του εργατικού δυναμικού κατά την δεύτερη περίοδο. Μέρος της μείωσης μπορεί να εξηγηθεί με την συνταξιοδότηση των εργαζομένων, γεγονός το οποίο κάθε κυβέρνηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη στον σχεδιασμό της. Το γεγονός αυτό παράλληλα σημαίνει και την αύξηση των αναγκών για την αποπληρωμή των συντάξεων, οι οποίες για αρκετά χρόνια δεν είναι δυνατόν να αποπληρώνονται από τα ασφαλιστικά ταμεία και χρειάζονται την συνδρομή της κεντρικής κυβέρνησης για να καταφέρουν να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους πόρους.

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (23 Σεπτεμβρίου 2011)

Παράλληλα την περίοδο αυτή πρέπει να δούμε και τους παράγοντες εξαγωγές και εισαγωγές , ώστε να κατανοήσουμε και την δυναμική της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο αυτή.

Πηγή : Ελληνική Στατιστική Αρχή (23 Σεπτεμβρίου 2011)

Οι πίνακες που παρουσιάζονται παράλληλα θα μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε καλύτερα πως η πορεία των εισαγωγών και των εξαγωγών, μας δίνουν ισχυρές ενδείξεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας.

Οι εισαγωγές και οι εξαγωγές από τις αρχές της δεκαετίας παρουσιάζουν αυξητική τάση, με κοινό σημείο καμπής το 2008 και για τις δυο. Πλέον αυτού του σημείου οι εισαγωγές δεν έχουμε μεγάλες μεταβολές (μόνο μια μικρή πτώση), ενώ οι εξαγωγές παρουσιάζουν μια σχετική ανάκαμψη.

Παρά την παράλληλη πορεία που φαίνεται να έχουν, η διαφορά στα μεγέθη είναι ιδιαίτερα μεγάλη. Καθ' όλη την διάρκεια αυτή οι εξαγωγές είναι τριπλάσιες με τετραπλάσιες από τις εισαγωγές. Αυτό υποδεικνύει ένα σταθερά υψηλό αρνητικό ισοζύγιο το οποίο επιδρά αρνητικά στην οικονομία.

Αν συνυπολογίσουμε την αύξηση του εργατικού κόστους που παρατηρήσαμε σε προηγούμενο πίνακα (το μεγαλύτερο μέρος του κόστους αυτού ήταν τα καθαρά έσοδα των εργαζομένων, όχι οι εισφορές), τότε μπορούμε να κατανοήσουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος των αυξήσεων αυτών – το οποίο αθροιστικά αντιστοιχεί σε πολλά δισεκατομμύρια- έφυγε από την Ελλάδα και κατευθύνθηκε σε τρίτες χώρες. Τα ποσά αυτά θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την ανάπτυξη της ιδιωτικής οικονομίας αν μπορούσε να τα κρατήσει, γεγονός το οποίο δεν ήταν δυνατό.

Το γεγονός αυτό καταδεικνύει τις σαφείς και έντονες ενδείξεις ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις πάσχουν από χαμηλή ανταγωνιστικότητα και δεν μπόρεσαν να καρπωθούν το αυξημένο εισόδημα των ελλήνων κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα.

Από αυτούς του πίνακες και κυρίως αυτό των εξαγωγών δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε την αύξηση τους μετά το μέσο του 2009. Σε ένα περιβάλλον το οποίο είναι ακόμα υπό την επήρεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, όντας κοντά στο μέγιστο σημείο της, οι ελληνικές επιχειρήσεις κατάφεραν να αυξήσουν τις εξαγωγές τους. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τις υπάρχουσες δυνατότητες της Ελλάδας για την παραγωγή πλούτου, τις οποίες κατά τα προηγούμενα χρόνια δεν είχε ενεργοποιήσει.

1.12Συνοπτική αναφορά στην εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και του δημοσίου χρέους

Πριν προχωρήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο και γίνει λεπτομερής αναφορά στο δημόσιο χρέος θα κάνουμε άλλη μία ανασκόπηση στην πορεία της ελληνικής οικονομίας ώστε να παρουσιάσουμε σύντομα την σχέση της με την εξέλιξη του ελληνικού δημοσίου χρέους, όπως αυτό διαμορφώθηκε την περίοδο κατά την οποία και θα το μελετήσουμε.

Όπως είδαμε η Ελλάδα άρχισε να δανείζεται πριν αναγνωριστεί ως κράτος, έχοντας μόνιμα προβλήματα χρέους, άλλες φορές μικρότερα αλλά και άλλες – όπως η περίοδος την οποία μελετάμε- αρκετά μεγαλύτερα. Κατά την διάρκεια της ύπαρξης του νεότερου ελληνικού κράτους οι λόγοι οι που φαίνεται να έχουμε μόνιμα ζητήματα χρέους και αρκετές πτωχεύσεις στην σύντομη ιστορία του νεότερου ελληνικού κράτους είναι συγκεκριμένοι και αναφέρονται συνοπτικά στην συνέχεια.

Αρχικά δεν υπήρξε παρά μόνο σε λίγες συγκριμένες περιόδους αναπτυξιακή πολιτική, η οποία θα μπορούσε να δώσει την δυνατότητα υγιούς αύξησης του ΑΕΠ, ώστε να κάνει την αποπληρωμή του χρέους ευκολότερη. Παράλληλα τα ελλείμματα που παρουσιάζεται να έχει η ελληνική οικονομία για αρκετά έτη δεν είναι αποτέλεσμα μιας εμπροσθοβαρούς πολιτικής με σκοπό την ανάπτυξη της οικονομίας. Περισσότερο θα λέγαμε ότι αποτελούσε αποτέλεσμα της μη αποτελεσματικής χρήσης των διαθέσιμων πόρων.

Είναι αλήθεια ότι πολλές φορές ακολουθήθηκαν πολιτικές οι οποίες έγιναν υπό το πρίσμα της σκέψης ότι η αύξηση της ζήτησης διαφόρων προϊόντων μπορεί να οδηγήσει σε μεγέθυνση της οικονομίας, θεωρώντας ότι η μεγέθυνση αυτή αντιστοιχούσε σε ανάπτυξη της οικονομίας. Το γεγονός αυτό μπορούμε να πούμε ότι εκ του αποτελέσματος δεν λειτούργησε σωστά αυτή η προσέγγιση, καθώς δεν είχαν τεθεί οι βάσεις για την ύπαρξη βιώσιμης και συνεχούς ανάπτυξης.

Ένα ακόμα στοιχείο το οποίο πρέπει να παρατηρήσουμε και να τονίσουμε είναι η σταθερή συμμετοχή της Ελλάδας σε όλους τους πολέμους που έχουν λάβει χώρα μικρότερους και μεγαλύτερους. Οι πόλεμοι είναι πάντα δαπανηροί για όλες τις χώρες, αλλά τα οικονομικά προβλήματα που παρατηρούνται σε ένα μικρότερο κράτος, πολλώ δε μάλλον όταν αυτό είναι και νεαρό και δεν έχει καταφέρει να οργανώσει σωστά τις βασικές δομές του, τα προβλήματα αυτά πολλαπλασιάζονται και άμεσα αλλά και μακροπρόθεσμα επηρεάζοντας τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας.

Κατά την τελευταία περίοδο την οποία και μελετάμε στην παρούσα εργασία (2009-2016), βλέπουμε την κορύφωση των χρόνιων προβλημάτων και ελλειμμάτων της ελληνικής οικονομίας. Παρουσιάζεται η κορύφωση των ελλειμμάτων αρχικά, στην συνέχεια έχουμε τις μεγαλύτερες αναλογίες χρέους προς το ΑΕΠ και ως εκ τούτου την αδυναμία κανονικής αποπληρωμής τους χρέους χωρίς την αρωγή του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Παράλληλα με τα προβλήματα αυτά υπάρχουν και λανθασμένες επιλογές για την αντιμετώπισή τους, καθώς όπως θα δούμε και στην συνέχεια αλλά είναι εμφανές και από τα στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται σε αυτό το κεφάλαιο είναι σαφές ότι οι επιλογές δράσεων αντιμετώπισης των προβλημάτων αρχικά ενέτειναν το ήδη υπάρχον πρόβλημα, ενώ καθυστέρησαν ιδιαίτερα την σταθεροποίηση της κατάστασης.

Όπως βλέπουμε τα προβλήματα αλλά και η διαχείριση των δεδομένων της οικονομίας διαχρονικά δεν έχουν αλλάξει κατά την σύντομη ιστορία της νεότερης Ελλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Ως δημόσιο χρέος ορίζεται το σύνολο όσων οφείλει το ένα κράτος εκφρασμένο σε χρηματικές μονάδες, μετρούμενο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, με το οικονομικό έτος να είναι το σύνηθες χρονικό διάστημα. Οι οφειλές αυτές είναι το σύνολο του δανεισμού του κράτους – είτε ο δανεισμός είναι εξωτερικός είτε εσωτερικός- , με την μορφή έντοκων γραμματίων ή γενικά κρατικών χρεογράφων καθώς επίσης και τις εγγυήσεις που αυτό παρέχει και εν συνεχεία απαιτεί.

Η πορεία του δημοσίου χρέους άπτεται της πορείας του εκάστοτε ετήσιου κρατικού προϋπολογισμού. Στην περίπτωση ελλειμμάτων το δημόσιο χρέος αυξάνεται , ενώ κατά την παρουσία πλεονασμάτων το δημόσιο χρέος μειώνεται. Το χρέος αναφέρεται στην γενική (κεντρική κυβέρνηση, δημόσιοι οργανισμοί, επιχειρήσεις). Ουσιαστικά το δημόσιο χρέος αποτελεί το συσσωρευτικό αποτέλεσμα των ποσών που δανείστηκε διαχρονικά το κράτος για την χρηματοδότηση των ελλειμμάτων που δημιουργήθηκαν κατά διάφορα έτη. Η δε μείωση των ελλειμμάτων δεν σημαίνει και μείωση του χρέους.

Για να γίνει καλύτερα κατανοητό, όταν τα έξοδα της κυβέρνησης υπερβαίνουν τα έσοδα (τα οποία προέρχονται ως επί το πλείστον από την φορολογία παρουσιάζονται ελλείμματα και η αποπληρωμή του χρέους γίνεται δυσκολότερη. Η αποπληρωμή του χρέους σε περιπτώσεις ελλειμμάτων δεν είναι η μόνη πηγή κινδύνων για την εκάστοτε κυβέρνηση, καθώς κίνδυνος μπορεί να παρουσιαστεί και από την αθέτηση της εκάστοτε συμφωνίας από την μεριά των δανειστών. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα και στις δύο πλευρές. Λύση στο πρόβλημα αυτό μπορεί δυνητικά να προσφέρει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αποτρέποντας ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ελέγχοντας τα οικονομικά της χώρα και προσφέροντας εξασφάλιση από την διεθνή κοινότητα.

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι διακρίσεις του δημοσίου χρέους, οι οποίες του δίνουν διαφορετική μορφή ανάλογα με τους παράγοντες υπό τους οποίους αυτό εξετάζεται σε κάθε περίπτωση. Οι μορφές αυτές μπορούν να έχουν θετικά λειτουργικά στοιχεία αλλά να αποτελούν παράλληλα και πηγές προβλημάτων.

2.2.ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Βασικές διακρίσεις του δημοσίου χρέους:

A) ΚΑΘΑΡΟ ΚΑΙ ΑΚΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

ΚΑΘΑΡΟ ΧΡΕΟΣ: Ως καθαρό χρέος ορίζεται το αποτέλεσμα της αφαίρεσης των άμεσα ρευστοποιήσιμων στοιχείων (ρευστά διαθέσιμα και καταθέσεις όψεως και προθεσμίας των δημοσίων οργανισμών και υπηρεσιών) του κράτους από το συνολικό ακαθάριστο χρέος.

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΧΡΕΟΣ: Ως ακαθάριστο χρέος ορίζεται το σύνολο των υποχρεώσεων του κράτους σε μικτές τιμές χωρίς να γίνονται αποκοπές.

B)ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ: Εξωτερικό χρέος ορίζουμε το σύνολο των οφειλών μιας χώρας προς ξένους δανειστές . Οι δανειστές αυτοί μπορεί να είναι τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες ή οργανισμοί, ακόμα και κράτη και μικροεπενδυτές.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ: Εσωτερικό χρέος ορίζουμε το σύνολο των οφειλών μια χώρας προς εγχώριους δανειστές, όπως για παράδειγμα τράπεζες, επιχειρήσεις ή ακόμα και μικροεπενδυτές.

Γ) ΑΠΕΧΘΕΣ ΧΡΕΟΣ

Ως απεχθές χρέος ορίζουμε το σύνολο του δανεισμού μίας χώρας που έχει συναφθεί από μία ή περισσότερες κυβερνήσεις και αντίκειται στα συμφέροντα της χώρας. Τέτοιες περιπτώσεις απεχθούς χρέους εμφανίζονται συχνά σε περιπτώσεις δικτατορικών καθεστώτων, έχοντας πρωτίστως σκοπό την ενδυνάμωση του καθεστώτος παρά την εξυπηρέτηση των συμφερόντων της χώρας. Είναι μια μορφή χρέους η οποία δεν αποτελεί υποχρέωση της χώρας και μπορεί να ακυρωθεί όταν το σχετικό καθεστώς αποχωρήσει. Για να ισχύει η περίπτωση του απεχθούς χρέους πρέπει να συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις :

- Απουσία λαϊκής νομιμοποίησης.
- Έλλειψη συμφέροντος.
- Ο δανειστής να είναι ενήμερος για το α' και β'.

Β) ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ, ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΧΡΕΟΣ

ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΟ ΧΡΕΟΣ

Αφορά τα δάνεια στα οποία η ημερομηνία λήξης δεν υπερβαίνει το ένα έτος. Ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός χρησιμεύει σε περιόδους ύφεσης όπου το Κράτος επιχειρεί να επενδύσει αυτά τα χρήματα στην οικονομία για να ενισχύσει τη ζήτηση η οποία είναι μειωμένη. Τα κεφάλαια αυτά μεταφέρονται στην ουσία από την αποταμίευση στην κατανάλωση. Επιπρόσθετα, ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός φέρει χαμηλότερα επιτόκια από το μακροπρόθεσμο και βοηθά το Κράτος να αποφεύγει τον μακροπρόθεσμο δανεισμό.

ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΟ ΧΡΕΟΣ

Με τον όρο μεσοπρόθεσμο χρέος αναφερόμαστε σε δάνεια τα οποία έχουν ληφθεί και η ημερομηνία λήξης τους είναι μεγαλύτερη του ενός έτους αλλά μικρότερη των δέκα ετών. Αντίστοιχα για δάνεια διάρκειας μεγαλύτερης των 10 ετών ο δανεισμός ονομάζεται μακροπρόθεσμος. Αυτές οι δύο κατηγορίες δανεισμού ως προς της διάρκειά τους αφορούν την χρηματοδότηση επενδύσεων και καταναλωτικών δαπανών του κράτους .

Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν το δημόσιο χρέος είναι:

- Αγοροπωλησίες χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων όπως καταθέσεις, μετρητά, αξιόγραφα αλλά και άλλα στοιχεία όπως δάνεια.
- Άλλες υποχρεώσεις εκτός του ορισμού της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος εδώ περιλαμβάνονται άλλες συναλλαγές σε παράγωγα, υπόλοιπα εισπρακτέα και άλλες συμμετοχές.
- Αποτελέσματα αποτίμησης, εδώ ανήκουν εξαγορές μετοχών ή ομολόγων υπέρ ή υπό το άρτιο, εκδόσεις μετοχών ή ομολόγων αλλά και τις διαφορές που προκύπτουν από τις πληρωμές τόκων σε σχέση με τους τόκους κατά την Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος.
- Αποτελέσματα ανατίμησης, σ' αυτή την κατηγορία εμπίπτουν οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την υποτίμηση ή την ανατίμηση του χρέους λόγω αλλαγής σε συναλλαγματικές ισοτιμίες.
- Λοιπές μεταβολές, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις κερδοζημιές που προκύπτουν από τη διακράτηση ενός περιουσιακού στοιχείου σε ονομαστικά μεγέθη, τις ζημιές

που προκύπτουν από φυσικές καταστροφές, κατασχέσεις που γίνονται χωρίς αποζημίωση αλλά και άλλες μεταβολές στα περιουσιακά στοιχεία και υποχρεώσεις τα οποία δεν καταχωρούνται κάπου αλλού.

- Στατιστικές διαφορές, αυτές οι διαφορές προκύπτουν από παράγοντες όπως η ποσότητα και η ποιότητα των στοιχείων.

Χαρακτηριστικά δημοσίου χρέους:

- Μέση σταθμική διάρκεια του χρέους
- Μέσο σταθμικό κόστος και διάρκεια δανεισμού

2.3 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε το πώς διαμορφώνεται το χρέος και θα δούμε και την διαδικασία κατά την οποία αυτό μεταβάλλεται . Τα στοιχεία που επηρεάζουν το δημόσιο χρέος της εκάστοτε χρονιάς, το έλλειμμα της εκάστοτε χρονιάς ,τις προσαρμογές ελλείμματος – χρέους (επηρεάζουν το χρέος, όχι το έλλειμμα) . Επιπλέον μεγέθη που θα χρησιμοποιήσουμε είναι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ.

Το πώς διαμορφώνεται το δημόσιο χρέος μπορούμε να το δούμε στην κάτωθι εξίσωση :

$$B1 = B0 + D1 + F1$$

Όπου B1 το χρέος όπως αυτό διαμορφώνεται την χρονιά για την οποία γίνεται η μελέτη του χρέους, B0 το χρέος όπως αυτό είχε διαμορφωθεί κατά το προηγούμενο έτος από αυτό για το οποίο γίνεται η μελέτη, D1 το έλλειμμα ή πλεόνασμα που παρουσιάζει ο κρατικός ισολογισμός κατά την χρονιά την οποία μελετάμε την διαμόρφωση του χρέους και τέλος F1 είναι οι προσαρμογές του ελλείμματος και του χρέους για το έτος μελέτης της διαμόρφωσης του χρέους.

Βλέποντας και την σχέση του χρέους με το ΑΕΠ ($AEΠ = Y1 = (1 + y)Y0$) ,όπου μπορούμε να εξάγουμε την εξής εξίσωση έχοντας την αρχική εξίσωση ως αριθμητή και το ονομαστικό ΑΕΠ ως παρονομαστή :

$$\frac{B1}{(1 + y)Y0} = \frac{B0 + D1 + F1}{(1 + y)Y0} \Rightarrow$$

$$b1 = \frac{1}{1 + y} b0 + d1 + f1$$

Αν στην τελευταία εξίσωση αφαιρέσουμε τον όρο b0, τότε έχουμε τον ρυθμό μεταβολής του δημοσίου χρέους :

$$\Delta b = \frac{y}{1 + y} b0 + d1 + f1$$

Ο όρος Y0 αναφέρεται στο ΑΕΠ του έτους πριν το έτος μελέτης, ενώ το Y1 αναφέρεται στο ΑΕΠ για το έτος το οποίο μελετάμε . Ο όρος y αντιστοιχεί στην ετήσια μεταβολή του ΑΕΠ, ενώ αντίστοιχα οι όροι b, d και f αναφέρονται ως ποσοστά των αντίστοιχων μεγεθών επί του ΑΕΠ.

Με τον τρόπο που βλέπουμε πως το ΑΕΠ διαμορφώνεται , με τρόπο ο οποίος είναι επαρκής και κατανοητός , ενώ παράλληλα μπορούμε να μελετήσουμε και τους τρόπους και ρυθμούς με τους οποίους αυτό μεταβάλλεται , ώστε να είναι καλύτερα κατανοητή η μεταβολή του καθώς και τα αίτια της μερικώς.

2.4 ΕΛΛΕΙΜΜΑ

Ορισμός

«Το **δημόσιο έλλειμμα** είναι το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα της κυβέρνησης υπερβαίνουν τα έσοδα κατά τη διάρκεια ενός έτους.» (Wikipedia)

Ο ορισμός του δημοσίου χρέους που παραθέτουμε είναι ένας σύντομος αλλά ιδιαίτερα κατατοπιστικός ορισμός για να γίνει κατανοητό το τι είναι το δημόσιο έλλειμμα. Παρά ταύτα πρέπει να προχωρήσουμε σε περεταίρω διευκρινίσεις για να γίνει κατανοητός καλύτερα και πληρέστερα ο όρος δημόσιο έλλειμμα.

Το δημόσιο έλλειμμα μπορεί να διακριθεί στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης και το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Στο έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης έχουμε το άθροισμα των ελλειμμάτων της κεντρικής κυβέρνησης μαζί με τα ελλείμματα της τοπικής αυτοδιοίκησης , των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης εξαιρουμένων των εμπορικών πράξεων όπως αυτοί ορίζονται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Οικονομικών Λογαριασμών. Η εξαίρεση των εμπορικών πράξεων σημαίνει ότι ο τομέας της γενικής κυβέρνησης περιλαμβάνει μόνο τα θεσμικά όργανα, τα οποία ως κύριο καθήκον έχουν την παραγωγή μη εμπορικών υπηρεσιών.

Άλλη μία διάκριση η οποία γίνεται και πλέον είναι οικεία και στο ευρύ κοινό είναι ανάμεσα στο πρωτογενές έλλειμμα και το συνολικό έλλειμμα. Η διαφοροποίηση έγκειται στο γεγονός ότι το πρωτογενές έλλειμμα δεν περιλαμβάνει τους τόκους για την εξυπηρέτηση τους χρέους, εν αντιθέσει με το συνολικό έλλειμμα στο οποίο συμπεριλαμβάνονται.

2.4.1 Η πορεία του ελληνικού δημοσίου ελλείμματος κατά τα έτη 2009-2016

Πριν αρχίσουμε να αναφερόμαστε στα δημόσια ελλείμματα της περιόδου 2009-2016 πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι ελλείμματα δεν παρουσίασε η ελληνική οικονομία μόνο αυτά τα έτη. Τουναντίον είναι ελάχιστα τα έτη κατά την ιστορία του νεότερου ελληνικού κατά τα οποία είχαμε πλεόνασμα. Πρέπει να προσθέσουμε ότι δεν είναι μόνο η Ελλάδα που παρουσίασε ελλείμματα για πολλά χρόνια. Η διαφοροποίηση έγκειται στο γεγονός ότι η ανάπτυξή της κατά τα χρόνια αυτά δεν ήταν τέτοια η οποία θα μπορούσε να κάνει το χρέος που δημιουργήθηκε από τα ελλείμματα εξυπηρετήσιμο και ως εκ τούτου γίνεται αυτή η αναφορά στα έτη κατά τα οποία θα αναφέρουμε στο παρόν τμήμα της εργασίας.

Έλλειμμα 2009

Κατά το πρώτο έτος της περιόδου που μελετάμε το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 36,166 δις ευρώ. Από αυτά τα 35,543 δις αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, τα 84 εκατομμύρια στο έλλειμμα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και τα 539 εκατομμύρια στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 299,69 δις. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 15,7% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 129,7%.

Έλλειμμα 2010

Κατά το έτος 2010 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 23,715 δις ευρώ. Από αυτά τα 26,185 δις αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, τα 569 εκατομμύρια στο έλλειμμα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης , ενώ την χρονιά αυτή οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρουσίασαν πλεόνασμα της τάξης των 3,039δισ.Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 329,514 δις. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 10,7% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 148,3%.

Έλλειμμα 2011

Κατά το έτος 2011 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 19.869 εκατομμύρια ευρώ. Από αυτά τα 18.839 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, και τα 1.526 εκατομμύρια στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσίασαν πλεόνασμα την χρονιά αυτή της τάξης των 496 εκατομμυρίων. Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 355.141 εκατομμύρια. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 9,5% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 170,3%.

Έλλειμμα 2012

Κατά το έτος 2012 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 17.414δισ ευρώ. Από αυτά τα 15.876 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, και τα 2.231εκατομμύρια στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσίασαν πλεόνασμα την χρονιά αυτή της τάξης των 693 εκατομμυρίων. Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 303.928 εκατομμύρια. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 9% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 156,9%.

Έλλειμμα 2013

Κατά το έτος 2013 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 23.749δισ ευρώ. Από αυτά τα 35,543 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης . Αντίθετα με την κεντρική κυβέρνηση οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρουσίασαν πλεόνασμα. Συγκεκριμένα οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσιάζουν πλεόνασμα 795 εκατομμύρια και 3.362 εκατομμύρια οι οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης αντίστοιχα .Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 320.511 εκατομμύρια. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 13,1% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 177,4%.

Έλλειμμα 2014

Κατά το έτος 2014 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 6.516δισ ευρώ. Από αυτά τα 7.801 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης . Αντίθετα με την κεντρική κυβέρνηση οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρουσίασαν πλεόνασμα. Συγκεκριμένα οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσιάζουν πλεόνασμα 541 εκατομμύρια και 744εκατομμύρια οι οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης αντίστοιχα .Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 319.728 εκατομμύρια. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 3,7% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 179,7%.

Έλλειμμα 2015

Κατά το έτος 2015 το έλλειμμα ανέρχεται στο ύψος των 10.427δισ ευρώ. Από αυτά τα 10.304 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης, και τα 608εκατομμύρια στους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσίασαν πλεόνασμα την χρονιά αυτή της τάξης των 485 εκατομμυρίων. Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 311,668δισ. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το έλλειμμα στο 5,9% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 177,4%.

Πλεόνασμα 2016

Κατά το έτος 2016 είχαμε πλεόνασμα (πρωτογενές), το οποίο ανέρχεται στο ύψος των 1.288 εκατομμύρια ευρώ. Από αυτά τα 1.326 εκατομμύρια αντιστοιχούν στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης . Αντίθετα με την κεντρική κυβέρνηση οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης παρουσίασαν πλεόνασμα. Συγκεκριμένα οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσιάζουν πλεόνασμα 572 εκατομμύρια και 2.042εκατομμύρια οι οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης αντίστοιχα .Το συνολικό δημόσιο χρέος αντιστοιχεί σε 314.897εκατομμύρια. Ως ποσοστό του ΑΕΠ αντιστοιχούσε το πλεόνασμα στο 0,7% , ενώ αντίστοιχα το χρέος αντιστοιχούσε στο 179%.

Συγκεντρωτικά παρουσιάζουμε τα ελλείμματα , πλεονάσματα και λοιπά στοιχεία περί του χρέους

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)								
Γενική Κυβέρνηση	-36.166	-23.715	-19.869	-17.414	-23.749	-6.516	-10.427	1.288
Κεντρική Κυβέρνηση	-35.543	-26.185	-18.839	-15.876	-27.906	-7.801	-10.304	-1.326
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	-84	-569	496	693	795	541	485	572
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	-539	3.039	-1.526	-2.231	3.362	744	-608	2.042
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης- Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους	299.69 0	329.51 4	355.14 1	303.92 8	320.51 1	319.72 8	311.66 8	314.89 7
Έλλειμμα (-) / Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ	-15,7	-10,7	-9,5	-9,0	-13,1	-3,7	-5,9	0,7
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ	129,7	148,3	170,3	156,9	177,4	179,7	177,4	179,0

2.5 Δημοσιονομική και νομισματική πολιτική

Πριν αρχίσουμε να αναφερόμαστε στα μέτρα πολιτικής που έλαβαν οι κυβερνήσεις των ετών 2009-2016 θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας είναι πολυπαραγοντικό, ενώ παράλληλα τα εργαλεία που έχει διαθέσιμα για την αντιμετώπιση του χρέους είναι περιορισμένα.

Αρχικά πρέπει να αναφέρουμε τους λόγους για τους οποίους η ελληνική οικονομία οδηγήθηκε στην κρίση χρέους η οποία άρχισε το 2009 και μέχρι το τέλος του 2016 δεν μπορούμε να απαντήσουμε με σιγουριά αν έχει βρεθεί βιώσιμη μακροπρόθεσμη λύση για την επίλυσή του. Στην περίπτωση της Ελλάδας είχαμε μια «τέλεια καταιγίδα» καθώς 3 διαφορετικοί παράγοντες συνηγόρησαν στην γρήγορη κορύφωση του προβλήματος χρέους της. Ο πρώτος είναι ότι τα ελλείμματα αυξήθηκαν τα τελευταία χρόνια και συνέχισαν να είναι αρκετά υψηλά. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η μεγάλη άνοδος του δημοσίου χρέους σε λίγα χρόνια.

Ο δεύτερος λόγος είναι ότι το πρόβλημα αυτό παρουσιάστηκε παράλληλα με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Αυτό σαφώς επηρέασε και την ελληνική οικονομία, η οποία με την σειρά της παρουσίασε επιβράδυνση (γεγονός το οποίο ενέτεινε τα ελλείμματα) και μείωσε το ελληνικό ΑΕΠ. Σε αυτό το σημείο θα λέγαμε ότι ο παράγων αυτός και η επιρροή του μοιάζει πολύ με τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα μετά το παγκόσμιο κραχ του 1929, όπου και τότε η Ελλάδα έχασε μεγάλο μέρος του ΑΕΠ εξαιτίας της παγκόσμιας κρίσης.

Παράλληλα με το πρόβλημα της μείωσης τους ΑΕΠ, η παγκόσμια κρίση επηρεάζει και με άλλο τρόπο. Από την στιγμή που η κρίση αυτή είναι εκτεταμένη και σημαίνει ότι παρόμοια προβλήματα αντιμετωπίζουν και άλλες χώρες, έχοντας και αυτές με την σειρά τους εσωτερικά προβλήματα να αντιμετωπίσουν και περιορισμένους οικονομικούς πόρους σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν (αναφερόμαστε στην κατάσταση το 2009). Ως εκ τούτου δεν είναι εύκολη η προσφορά βοήθειας από την πλευρά τους.

Επιπλέον δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι οι ευρωπαϊκές οικονομίες είναι διασυνδεδεμένες, γεγονός που σημαίνει ότι αποφάσεις για την ενίσχυση μίας οικονομίας μπορούν να δρουν αρνητικά σε κάποια άλλη οικονομία. Όταν αυτό γίνεται παράλληλα και δραστικά από πολλές χώρες, τα αποτελέσματά του μπορεί να είναι ιδιαίτερα επιβαρυντικά, πολλώ δε μάλλον όταν αναφερόμαστε σε μια αδύναμη οικονομία με προβλήματα μεγάλων ελλειμμάτων για αρκετά έτη όπως είναι αυτή της Ελλάδας κατά τα έτη αυτά.

Ο τρίτος αρνητικός παράγοντας για την ελληνική οικονομία αυτή την περίοδο ήταν η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών της, γεγονός το οποίο την έκανε πιο ευάλωτη στην οικονομική κρίση. Αυτό γίνεται σαφές όταν αναλογιστούμε ότι η χαμηλή ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων σε μια τέτοια περίοδο σημαίνει πως σε κάποιες επιχειρήσεις θα γίνει περικοπή προσωπικού ενώ κάποιες άλλες θα αναγκαστούν να διακόψουν την λειτουργία τους. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι ο ιδιωτικός τομέας θα περιοριστεί και ως εκ τούτου τα έσοδα του κράτους θα περιοριστούν και αυτά με την σειρά τους, γεγονός το οποίο μπορεί να αυξήσει τα ελλείμματα.

Πλέον την μείωσης της ιδιωτικής δραστηριότητας πρέπει να υπολογίσουμε ένα επιπλέον κόστος το οποίο αναγκάζεται να αναλάβει το κράτος κατά την περίοδο αυτή. Οι εκτεταμένες απολύσεις και το κλείσιμο επιχειρήσεων αναγκάζει την εκάστοτε κυβέρνηση να αυξήσει τις δαπάνες της για τα επιδόματα ανεργίας και λοιπά κοινωνικά επιδόματα. Οπότε έτσι δημιουργείται ένας ακόμα παράγοντας αύξησης των ελλειμμάτων και κατ' επέκταση του ελληνικού δημοσίου χρέους για τα έτη τα οποία μελετάμε.

Όπως είδαμε με την σύντομη παρουσίαση του πολυπαραγοντικού προβλήματος που αντιμετωπίζει η Ελλάδα γίνεται σαφές ότι η ανάγκη δραστικών μέτρων για την αντιμετώπιση των αυξανόμενων ελλειμμάτων και κατ'επέκταση του προβλήματος του διαρκώς αυξανόμενου δημοσίου χρέους γίνεται επιτακτική. Δυστυχώς την περίοδο αυτή η Ελλάδα έχει και περιορισμένες δυνατότητες στην λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση του προβλήματος, εννοώντας την αδυναμία χάραξης διαφοροποιημένης νομισματικής πολιτικής, καθώς είναι η πρώτη φορά στην νεότερη ιστορία της κατά την οποία ανήκει σε μια νομισματική ομοσπονδία κρατών και δεν έχει την δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών.

Νομισματική πολιτική

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, η Ελλάδα όντας μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) δεν έχει την δυνατότητα ανάληψης πρωτοβουλιών. Οι αποφάσεις στην ένωση αυτή είναι ομαδικές και κεντρικές, χωρίς αυτό να δίνει στην εκάστοτε χώρα την δυνατότητα χάραξης ατομικής νομισματικής πολιτικής.

Αυτό σαφώς δημιουργεί περιορισμούς στην εκάστοτε κυβέρνηση όσον αφορά την λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων και του δημοσίου χρέους. Αν λάβουμε υπόψη και την μακρά παράδοση στην αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων με την λήψη νομισματικών μέτρων, η πιο συνηθισμένη πρακτική όπως έχουμε δει είναι η υποτίμηση το νομίσματος. Η υποτίμηση σκοπό έχει να κάνει τα εγχώρια προϊόντα πιο οικονομικά και ως εκ τούτου πιο ανταγωνιστικά, ενώ παράλληλα κάνει τα ξένα προϊόντα, γεγονός το οποίο αναγκάζει τους κατοίκους της χώρας να στραφούν σε εγχώρια προϊόντα, τονώνοντας έτσι και την ιδιωτική οικονομία της χώρας. Οπότε η υποτίμηση που θα μπορούσε να λάβει χώρα με μέτρα νομισματικής πολιτικής θα πρέπει να γίνει με δημοσιονομικά μέτρα όπως θα δούμε και στην συνέχεια.

Ένας ακόμα παράγοντας ο οποίος έχει σχέση με την νομισματική πολιτική είναι οι αποφάσεις των τραπεζών, όσων αφορά τα επιτόκια. Από την στιγμή που τα επιτόκια που ορίζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα χρησιμοποιούνται ως επιτόκια αναφοράς για την Τράπεζα της Ελλάδος και τις υπόλοιπες τράπεζες της Ελλάδος. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζουμε τα επιτόκια αναφοράς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Ημερομηνία	Διευκόλυνση Αποδοχής Καταθέσεων	Δημοπρασίες Σταθερού Επιτοκίου Σταθερό Επιτόκιο	Δημοπρασίες Ανταγωνιστικού Επιτοκίου Ελάχιστο Επιτόκιο	Διευκόλυνση Οριακής Χρηματοδότησης
16/03/2016	-0,40	0,00	-	0,25
09/12/2015	-0,30	0,05	-	0,30
10/09/2014	-0,20	0,05	-	0,30
11/06/2014	-0,10	0,15	-	0,40
13/11/2013	0,00	0,25	-	0,75
08/05/2013	0,00	0,50	-	1,00
11/07/2012	0,00	0,75	-	1,50
14/12/2011	0,25	1,00	-	1,75
09/11/2011	0,50	1,25	-	2,00
13/07/2011	0,75	1,50	-	2,25

Ημερομηνία	Διευκόλυνση Αποδοχής Καταθέσεων	Δημοπρασίες Σταθερού Επιτοκίου Σταθερό Επιτόκιο	Δημοπρασίες Ανταγωνιστικού Επιτοκίου Ελάχιστο Επιτόκιο	Διευκόλυνση Οριακής Χρηματοδότησης
13/04/2011	0,50	1,25	-	2,00
13/05/2009	0,25	1,00	-	1,75
08/04/2009	0,25	1,25	-	2,25
11/03/2009	0,50	1,50	-	2,50
21/01/2009	1,00	2,00	-	3,00

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα με τα επιτόκια αναφοράς της ΕΚΤ, είναι σαφής η τάση για μείωση των επιτοκίων από το πρώτο κιάλας έτος της περιόδου την οποία μελετάμε. Σκοπός της μείωσης των επιτοκίων είναι να κάνει τις καταθέσεις λιγότερο ελκυστικές ώστε να οδηγήσει περισσότερο χρήμα προς την αγορά. Σκοπός της κίνησης αυτής είναι να αυξηθούν είτε οι επενδύσεις είτε η κατανάλωση με τελικό σκοπό την ανάπτυξη. Μέτρα σαν αυτό είναι από τα δυνητικά εργαλεία που θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει η εκάστοτε οικονομία για να δώσει ώθηση στην ανάπτυξη. Παρά ταύτα δεν είναι αρκετά ισχυρό όπως μια υποτίμηση του νομίσματός της. Για αυτό τον λόγο θα δούμε στην συνέχεια ότι χρησιμοποιήθηκαν κατά κόρον δημοσιονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων και του χρέους.

2.5 .1Δημοσιονομική πολιτική

2.5 2Το ανενεργό 2009

Αρχίζουμε την αναφορά μας με μια ειδική αναφορά στο 2009, καθώς το συγκεκριμένο έτος δεν ελήφθησαν σημαντικά δημοσιονομικά μέτρα για διάφορους λόγους, ενώ παράλληλα είναι το έτος κατά το οποίο αναγνωρίζεται το πρόβλημα των υψηλών ελλειμμάτων και του ταχέως αυξανόμενο δημοσίου χρέους. Επίσης είναι η πρώτη φορά που γίνεται αναφορά στην πιθανότητα της αδυναμίας της Ελλάδας να αποπληρώσει τις δανειακές της υποχρεώσεις.

Ήδη από τον Ιανουάριο του 2009 έχουμε την πρώτη υποβάθμιση της εκτίμησης για την μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας από τον οίκο αξιολόγησης Standard and Poor's από Α σε Α-. Η υποβάθμιση αυτή – μαζί με αυτές που ακολούθησαν και θα αναφέρουμε- οδήγησαν την Ελλάδα σε ένα ιδιαίτερα υψηλό κόστος δανεισμού. Είναι επίσης η πρώτη χρονιά κατά τη οποία το δημοσιονομικό έλλειμμα εκτοξεύεται επηρεαζόμενο από την γενικότερη οικονομική κατάσταση σε παγκόσμιο επίπεδο. Στις 22 Οκτωβρίου ακολουθεί η υποβάθμιση της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας από έναν ακόμα οίκο αξιολόγησης, αυτή την φορά την Fitch από Α σε Α- , γεγονός που υποδείκνυε σαφώς την άσχημη κατάσταση στην οποία βρισκόταν η ελληνική οικονομία σε μακροχρόνια σκοπιά .

Παρά ταύτα, αντί να γίνει επιλογή λήψης δημοσιονομικών μέτρων τα οποία θα μείωναν τα ελλείμματα , άρα και την αύξηση του ελληνικού δημοσίου χρέους, επιλέχθηκε να αυξηθούν παροχές οι οποίες επέτειναν το πρόβλημα. Τον Δεκέμβριο του 2009 είχε γίνει σαφές ότι η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας όσον αφορά το δημόσιο χρέος ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη.

Συγκεκριμένα τον Δεκέμβριο του 2009 όλοι οι μεγάλοι οίκοι αξιολόγησης μείωσαν την εκτίμησή τους για την μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Στις 8 Δεκεμβρίου

ο οίκος Fitch μειώνει για δεύτερη φορά μέσα σε λίγους μήνες την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας σε BBB+. Στις 16 Δεκεμβρίου ακολουθεί ο οίκος Standard and Poor's , ο οποίος μειώνει την εκτίμησή του για την μακροχρόνια πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας, ενώ το ίδιο κάνει ο οίκος αξιολόγησης Moody's στις 23 Δεκεμβρίου του 2009.

2.5 .3Η έναρξη λήψης δημοσιονομικών μέτρων

Το 2010 είναι το πρώτο έτος κατά το οποίο λαμβάνονται δημοσιονομικά μέτρα. Κατά τους πρώτους μήνες τα spread³ παρουσιάζουν μια έντονα ανοδική πορεία . Εξετάζοντας ενδεικτικά το spread των δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού κράτους αυτό ξεπερνά τις 300 μονάδες τον Ιανουάριο του 2010, ενώ τον Απρίλιο του ίδιου έτους έχει καταφέρει να ξεπεράσει τις 1000 μονάδες, κάνοντας έτσι τον δανεισμό σε αυτό το επίπεδο ασύμφορο και την αποπληρωμή του χρέους υπό αυτές τις συνθήκες μη βιώσιμη επιλογή.

Τα πρώτα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος ανακοινώνονται στις 9 Φεβρουαρίου του 2010 και περιλαμβάνουν :

1. Πάγωμα μισθών
2. Περικοπές επιδομάτων κατά 10%
3. Περικοπές υπερωριών
4. Περικοπές οδοιπορικών

Καθώς το πρόβλημα γινόταν ολοένα και πιο εμφανές (χαρακτηριστικότερο και αναντίρρητο στοιχείο όλων αυτών η ολοένα και μεγαλύτερη αύξηση των spread όπως αναφέραμε και προηγουμένως) , δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική από την λήψη περισσότερων δημοσιονομικών μέτρων για την μείωση των δημοσίων εξόδων και ως εκ τούτου του ελλείμματος, μειώνοντας έτσι και την ανάγκη δανεισμού. Τα μέτρα αυτά ανακοινώθηκαν στις 3 Μαρτίου του 2010 και είναι τα κάτωθι αναφερόμενα :

- Μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδείας
- Μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου
- Μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ
- Αύξηση ΦΠΑ από 4,5 στο 5%, από 9 στο 10%, από 19 στο 21%
- Αύξηση 15% στον φόρο της βενζίνης
- Επιβολή επιπλέον 10% έως 30% στους (ήδη υπάρχοντες) φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.
- Επαναφορά τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα αυτοκίνητα (είχαν καταργηθεί τον Σεπτέμβριο του 2003), ακόμα και στα μικρότερου κυβισμού.
- Επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα, ακόμα και στα μικρότερα.

Πηγή : wikipedia

Έχοντας πλέον γίνει πλήρως αντιληπτό ότι η αποπληρωμή του δημοσίου χρέους δεν είναι δυνατή η Ελλάδα προσφεύγει στις 3 Μαΐου του 2010 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ζητώντας 80 και 30 δισεκατομμύρια ευρώ αντίστοιχα. Το αίτημα για παροχή δανείων συνοδεύουν και 3 μνημόνια :

³ Η διαφορά των τιμών αποδόσεων δύο ομολόγων. Κάθε ποσοστιαία μονάδα (1%) αποτελεί 100 "μονάδες βάσης"

1. "Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής" (ΜΟΧΠ),
2. "Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης" (ΤΜΣ) και
3. "Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής" (ΣΠΟΠ)

Πηγή : wikipedia

Με τα μνημόνια αυτά εξασφαλίζεται και για τους δανειστές η λήψη δημοσιονομικών μέτρων , ώστε η αποπληρωμή των δανείων που θα πρόσφεραν να είναι δυνατόν να αποπληρωθούν. . Στις 8 Μαΐου 2010 εγκρίθηκε "Σύμβαση Δανειακής Διευκόλυνσης" ("Loan Facility Agreement") με τις χώρες του Ευρώ και "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας" ("Stand-by Agreement") με το ΔΝΤ.

Τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν στα πλαίσια της δανειακής συμφωνίας που αναφέρεται από πάνω είναι τα εξής :

- Αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 Ευρώ σε όλους όσους έχουν αποδοχές μέχρι 3.000 Ευρώ και πλήρης κατάργησή των δύο μισθών για μεγαλύτερες αποδοχές
- Αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή επιδομάτων 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ από 21% σε 23%, του μεσαίου από 10% σε 11% (από 1η Ιουλίου 2010) και από 11% σε 13% (από 1η Ιανουαρίου 2011) και αντίστοιχα του χαμηλού στο 6,5% (από 1η Ιανουαρίου 2011).
- Αύξηση στον ειδικό φόρο κατανάλωσης σε καύσιμα, τσιγάρα και ποτά κατά 10%
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων
- Πρόσθεση ενός επιπλέον 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.

Πηγή : wikipedia

Παρά τα δραστικά δημοσιονομικά μέτρα τα οποία αποφασίστηκαν και εφαρμόστηκαν τα εκτιμώμενα αποτελέσματα δεν επαληθεύτηκαν. Έτσι παρουσιάστηκε η ανάγκη μιας ακόμα συμφωνίας με σκοπό της επίλυση του προβλήματος.

2.5 .4Τα δημοσιοοικονομικά μέτρα 2011-2015

Πριν την λήψη νέων μέτρων , τον Μάρτιο του 2011 έλαβε χώρα μια επαναδιαπραγμάτευση για την μείωση του ποσοστού δανεισμού της Ελλάδας. Το αποτέλεσμα αυτής της διαπραγμάτευσης ήταν η μείωση του ποσοστού κατά 1% , ενώ ιδιαίτερα μεγάλης σημασίας ήταν η επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης του χρέους κατά 7,5 χρόνια.

Όπως αναφέραμε και προηγουμένως τα μέτρα που ελήφθησαν το 2010 δεν ήταν αρκετά για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Έτσι θεωρήθηκε ως η καλύτερη δυνατή λύση για την αντιμετώπιση του προβλήματος η ένταξη της Ελλάδας σε ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα ώστε να διορθωθούν τα προβλήματα και οι παραλήψεις της πρώτης συμφωνίας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι ήδη το πρώτο πρόγραμμα-καθώς ήταν ένα σύνολο από συστατικά δημοσιονομικά μέτρα- κατάφερε μέσα σε λίγους μήνες να επηρεάσει την αρνητικά την ελληνική οικονομία περισσότερο από ότι είχε αρχικά εκτιμηθεί, γεγονός επιβαρυντικό σε μια ήδη ασθενή οικονομία. Η ανεργία και ο πληθωρισμός άρχισαν να ανεβαίνουν, γεγονός το οποίο από την φύση του είναι επικίνδυνο, καθώς τα δυο μεγέθη αυτά πρέπει να κινούνται αντίρροπα. Αποτελεί επίσης μια ακόμα ένδειξη μη αποτελεσματικής αγοράς, μια στρέβλωση που αποτελεί και αυτή με την σειρά της ένα ακόμα εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια που λάμβανε χώρα με σκοπό την ανόρθωση της ελληνικής οικονομίας.

Το νέο πρόγραμμα που συμφωνήθηκε και ψηφίστηκε στις 29 Ιουνίου του 2011 ονομάστηκε "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015" και περιείχε τα μέτρα που παρουσιάζονται κάτωθι:

Φορολογικά

- Αλλαγή φορολογικής κλίμακας με επιβάρυνση σε όλους όσους δηλώνουν εισόδημα πάνω από 8.000 Ευρώ
- Έκτατη εισφορά για όλους όσους έχουν εισόδημα πάνω από 12.000 Ευρώ
- Μετάβαση σε ανώτερη κλίμακα ΦΠΑ προϊόντων και υπηρεσιών εστίασης
- Επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας
- Επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες
- Επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας ύψους 2%
- Επιβολή Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης που θα παρακρατείται μηνιαία
- Αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450 ευρώ, από 4% έως 10%, που ίσχυε μέχρι τότε, σε 6% έως 14%

Πηγή : wikipedia

Εργασιακά

- Θεσπίζεται μέτρο εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς που καταργούνται
- Όσοι προσλαμβάνονται χωρίς επαγγελματική εμπειρία θα αμείβονται με μισθό χαμηλότερο κατά 20% από το όριο της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης
- Η διάρκεια των συμβάσεων ορισμένου χρόνου πηγαίνει από τα 2 στα 3 χρόνια

Πηγή : wikipedia

Ένας ακόμα στόχος του προγράμματος αυτού ήταν έσοδα της τάξης των 50δισεκατομμυρίων ευρώ από αποκρατικοποιήσεις.

Καθώς όμως τα μέτρα απέδωσαν το αναμενόμενο έγινε αναγκαστική λήψη νέων μέτρων. Τα νέα μέτρα που εγκρίθηκαν ήταν τα εξής :

- Μείωση κατά 22% του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751€ σε 586€) και 32% στους νεοεισερχόμενους μέχρι 25 ετών.
- Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα έως το 2015, εκ των οποίων 15.000 μέσα στο 2012.
- Ατομικές ή επιχειρησιακές συμβάσεις εργασίας αντί για τις κλαδικές. Άρση μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες.

- Περικοπές συντάξεων, επιδομάτων, δαπανών υγείας, άμυνας, λειτουργιών του Κράτους και εκλογών.
- Κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας.
- Αύξηση αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση φόρων στα ακίνητα.
- Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελματών.
- Αύξηση των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%.
- Κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση φοροαπαλλαγών και χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

Πηγή : wikipedia

Πλέον των μέτρων που ελήφθησαν ως μέρος της συμφωνία, έγινε και κούρεμα στα ομολόγα που κατείχαν ιδιώτες- PSI⁴- με σκοπό την μείωση του ελληνικού δημόσιου χρέους, το οποίο και ολοκληρώθηκε με επιτυχία στις 9 Μαρτίου 2012. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έφτασε το 95,7%. Για τα υπόλοιπα ομολόγα ύψους 8,5 δις δόθηκε παράταση μέχρι τις 20 Απριλίου.

Κατά πολλούς αυτή η επιλογή μπορεί να ωφέλησε βραχυπρόθεσμα το δημόσιο χρέος, αλλά δημιούργησε πρόβλημα και αβεβαιότητα στην ελληνική οικονομία , καθώς το μεγαλύτερο μέρος των ομολόγων αυτών άνηκε σε έλληνες οι οποίοι είδαν την περιουσία τους να μειώνεται δραστικά, κεφάλαια δε τα οποία αν επενδύονταν ή χρησιμοποιούνταν στην οικονομία είτε ως κατανάλωση είτε ως επένδυση θα μπορούσαν να είναι μέρος της επίλυσης του προβλήματος. Εναλλακτικά θα μπορούσε να γίνει συμφωνία για την χρονική μετάθεση της αποπληρωμής τους ,ώστε να μειωθεί η επιβάρυνση από αυτά.

2.5 .5Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016

Παρά τις διορθωτικές κινήσεις που έλαβαν χώρα κατά το έτος 2011 υπήρξε η ανάγκη για την δημιουργία νέας συμφωνίας μετατεθειμένης ένας χρόνο αργότερα από το πρώτο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα και ίδιας διάρκειας. Και σε αυτή την συμφωνία υπήρχε πλήθος δημοσιονομικών μέτρων τα οποία έπρεπε να πραγματοποιηθούν.

Η νέα συμφωνία η οποία ονομάστηκε «Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» ψηφίστηκε στις 7 Νοεμβρίου του 2012, περιλαμβάνοντας δημοσιονομικά μέτρα ύψους 18,9 δις Ευρώ, από τα οποία τα 9,4 δις αφορούν το έτος 2013 .

Μερικά από τα μέτρα που συμφωνήθηκαν ήταν τα εξής :

- Αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 έτη, από 1-1-2013
- Μείωση στις συντάξεις από 5 έως και 15%, από τα 1.000 ευρώ και άνω
- Μειώσεις στο εφάπαξ έως 83%
- Κατάργηση της καθολικότητας της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας
- Κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, όπως και των επιδομάτων αδειάς για τους δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους
- Μείωση χρόνου προειδοποίησης για απολύσεις σε 4 αντί 6 μήνες
- Περικοπές στα ειδικά μισθολόγια
- Ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ

⁴ Το PSI (**Private Sector Involvement**, ελληνικά: **Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα, ΣΙΤ**) είναι όρος που χρησιμοποιείται στις διαδικασίες αναδιάρθρωσης κρατικού χρέους

- Εφαρμογή διαθεσιμότητας ενός έτους, με μειωμένο μισθό σε μόνιμους υπαλλήλους του δημοσίου, οι θέσεις των οποίων καταργούνται.
- Κατάργηση των πολυάριθμων οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάστασής τους από το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων.
- Αύξηση φόρου στο υγραέριο κίνησης κατά 23 λεπτά.
- Εισαγωγή έκτακτης εισφοράς στα φωτοβολταϊκά.

- Αντίτιμο 25 ευρώ για εισαγωγή σε νοσοκομείο

Πηγή : wikipedia

2.5 .6Η επαναδιαπραγμάτευση του προγράμματος και η νέα συμφωνία

Κατά τα δύομιση χρόνια που ακολούθησαν την συμφωνία που αναφέραμε τα μέτρα άρχισαν να εφαρμόζονται στην πλειονότητά τους (όχι όμως όλα), με κάποια πρώτα θετικά δείγματα να φαίνονται για την ελληνική οικονομία.

Την πορεία αυτή άλλαξε η εκλογική αναμέτρηση του Ιανουαρίου του 2015. Η νέα κυβέρνηση επαναδιαπραγματεύθηκε την υπάρχουσα συμφωνία και το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης ήταν μια νέα συμφωνία η οποία ψηφίστηκε στις 14 Αυγούστου 2015

Μερικά από τα μέτρα τα οποία συμφωνήθηκαν σε αυτή την συμφωνία ήταν

- Αύξηση του φόρου χωρητικότητας στη ναυτιλία.
- Αλλαγές στον ΕΝΦΙΑ του 2015, ώστε να ξεκινήσει η αποστολή των σημειωμάτων τον Σεπτέμβριο.
- Διόρθωση εισπρακτικών μέτρων που υιοθετήθηκαν προσφάτως.
- Επιστροφή του καθεστώτος συνταγογράφησης φαρμάκων.
- Μείωση των τιμών των γενόσημων φαρμάκων.
- Κατάργηση των προνομίων στο αγροτικό πετρέλαιο.
- Πλήρης αξιολόγηση του συστήματος κοινωνικής προστασίας με στόχο την ετήσια εξοικονόμηση 0,5% του ΑΕΠ.
- Κατάργηση του ανώτατου ορίου του 25% επί των μισθών και των συντάξεων για τις κατασχέσεις.
- Μείωση όλων των ορίων για τις κατασχέσεις στα 1.500 ευρώ.
- Αλλαγή στα επιτόκια της ρύθμισης των 100 δόσεων και εξαίρεση από αυτήν των κακοπληρωτών.
- Διευκρίνιση του καθεστώτος ΦΠΑ στα νησιά, με τις εκπτώσεις να καταργούνται μέχρι το τέλος του 2016.
- Έγκριση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων που ήδη έχει αναλάβει το ΤΑΙΠΕΔ.

Μοναδική επιλογή η εσωτερική υποτίμηση

Όπως βλέπουμε τα δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν ήταν μακράν περισσότερα από τα μέτρα νομισματικής πολιτικής κατά το διάστημα των ετών 2009-2016 το οποίο και μελετάμε στην παρούσα εργασία. Αυτό βέβαια δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι αποφάσεις σε σχέση με το νόμισμα – από την στιγμή που η Ελλάδα ανήκει σε μια νομισματική ένωση- δεν μπορούν να είναι αποτέλεσμα της επιλογής της ελληνικής κυβέρνησης αλλά αποτέλεσμα κοινών αποφάσεων όλων των μελών της ΟΝΕ. Και καθώς η Ελλάδα είναι ένα πολύ μικρό

μέγεθος σε σχέση με το σύνολο των χωρών της ένωσης αυτής, λογικό επόμενο είναι η επιρροή της να είναι αντίστοιχα μικρή.

Και με τις δύο πολιτικές η προσπάθεια που γίνεται είναι κοινή, δηλαδή η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, ώστε να μπορέσει να προσπεράσει το πρόβλημα της κρίσης χρέους που αυτή παρουσιάζει. Στην μία περίπτωση – την οποία η χώρα έχει κατά κόρον χρησιμοποιήσει για να αντιμετωπίσει παρόμοιες καταστάσεις- η νομισματική πολιτική της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος αποσκοπεί στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας μέσα από την μείωση του κόστους των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται στην χώρα και αντίστοιχα να αυξήσει το κόστος των προϊόντων και υπηρεσιών οι οποίες προέρχονται από το εξωτερικό.

Η αλήθεια είναι ότι η επιλογή αυτή φάνηκε να είναι αρκετά δραστική και αποτελεσματική στο παρελθόν, έχοντας παράλληλα εξαιρετικά αποτελέσματα για την οικονομία αν συνδυαστεί με μια σωστή αναπτυξιακή πολιτική, αν λάβουμε υπόψη μας τα αποτελέσματα που αυτή είχε καταφέρει να επιτύχει για τη ελληνική οικονομία την δεκαετία του 1950.

Τα δημοσιονομικά μέτρα που ελήφθησαν την περίοδο αυτή είχαν αυτό τον σκοπό. Πέρα από την μείωση των δαπανών του κράτους – που σε σημαντικό βαθμό ευθύνονταν για τα υψηλά ελλείμματα, χωρίς αυτή η διαπίστωση να υποτιμά την έλλειψη ανάπτυξης και αύξησης του ΑΕΠ- σκοπός των δημοσιονομικών μέτρων ήταν η εσωτερική υποτίμηση. Ο όρος δηλώνει μια διαδικασία που ρίχνει τις ονομαστικές τιμές των υπηρεσιών και των προϊόντων που παράγονται στην Ελλάδα, και κατά συνέπεια τα κάνει πιο ελκυστικά και για τον ξένο και για τον Έλληνα αγοραστή σε σύγκριση με τα ξένα.

Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι ο μέσος Έλληνας γίνεται πιο φτωχός αν κάποιος από τους παράγοντες που έχουν υπολογιστεί δεν κινηθεί όπως αυτό προβλέπεται. Δηλαδή μια μείωση των μισθών με την παραμονή του πληθωρισμού σε θετικά και κατά περιπτώσεις υπερβολικά υψηλά για την περίπτωσης μίας συσταλτικής δημοσιονομικής πολιτικής σημαίνει ότι μειώνεται και ο πραγματικός μισθός για τους Έλληνες.

Αυτή η μείωση του πραγματικού μισθού συμπαρασύρει την κατανάλωση και τις αποταμιεύσεις, γεγονός το οποίο αποτελεί τροχοπέδη για την ανάπτυξη, η οποία με την σειρά θα μπορέσει να δώσει λύση στο πρόβλημα του χρέους. Κατά τα έτη υπό μελέτη της εργασίας αυτής βλέπουμε ξεκάθαρα ότι οι επιλογές των δημοσιονομικών μέτρων που έγιναν δεν ωφέλησαν ιδιαίτερα την οικονομία, γεγονός το οποίο ενέτεινε τα οικονομικά προβλήματα της χώρας και κατ'επέκταση την δυνατότητά της για την αποπληρωμή του χρέους.

Επίσης θα λέγαμε ότι έγινε σαφές πως δεν υπήρξε κάποια εντυπωσιακή αύξηση στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών. Από την στιγμή που η μείωση του κόστους τους (χωρίς να σημαίνει ότι το κόστος πραγματικά μειώθηκε για το σύνολό τους) μπορεί να τα κάνει πιο ανταγωνιστικά, πρέπει να υποθέσουμε πως η επιλογή του μίγματος των δημοσιονομικών μέτρων ήταν τέτοιο που πρόσθεσε και άλλους επιβαρυντικούς παράγοντες στην ελληνική οικονομία, ώστε αυτή να μην μπορεί να ανακάμψει μέσα από την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της.

Κεφάλαιο 3

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν το Δημόσιο Χρέος

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούμε στο δημόσιο χρέος με περισσότερη λεπτομέρεια. Αρχικά θα αναφερθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν το δημόσιο χρέος, γεγονός το οποίο οδηγεί στις μεταβολές του. Πλέον των μεταβολών θα γίνει μια ενδελεχής επισκόπηση του ελληνικού δημοσίου χρέους, αναφέροντας το ύψος του, την σύνθεσή του καθώς και την χρονική διάρκεια του. Τα στοιχεία αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την συνέχεια και συγκεκριμένα για να γίνουν εκτιμήσεις και προβλέψεις για το 5^ο κεφάλαιο.

Για να γίνει ακόμα πιο διακριτή η σημασία της λεπτομερούς και σαφούς ανάλυσης του ελληνικού δημοσίου χρέους αρκεί να αναφέρουμε ότι αποτελεί βασικό παράγοντα αποφάσεων κατά την πραγματοποίηση της μελέτης για την κατάθεση του σχεδίου προϋπολογισμού, όχι μόνο στην χώρα μας η οποία έχει πρόβλημα υψηλού χρέους –και υψηλού κόστους αποπληρωμής αυτού- αλλά αποτελεί μια διεθνή πρακτική.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν το χρέος θα μας δείξουν σε ποια σημεία μπορούν να γίνουν διορθωτικές κινήσεις για την αντιμετώπιση του χρέους, αλλά και τα σημεία στα οποία η παρέμβαση της κεντρικής διοίκησης μπορεί να είναι μόνο περιορισμένη. Το ύψος του χρέους σε απόλυτους αριθμούς αλλά και ως ποσοστό θα διασαφηνίσει την ένταση του προβλήματος.

Η σύνθεση του ελληνικού δημοσίου χρέους είναι πιθανώς ο πιο σημαντικός παράγοντας από αυτούς που θα αναφέρουμε στο κεφάλαιο αυτό και με ιδιαίτερα υψηλή χρησιμότητα για την πραγματοποίηση εκτιμήσεων και αναλύσεων, όσον αφορά την διαχειρισσιμότητά του, την βιωσιμότητά του αλλά τους πιθανούς κινδύνους που μπορεί να ελλοχεύουν σε αυτή.

Το τελευταίο στοιχείο αφορά την διάρκεια του χρέους, αφού παρουσιαστεί μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε την επιβάρυνση που μπορεί να έχει ο ετήσιος προϋπολογισμός εξαιτίας των δανείων, να προβλέψουμε την μελλοντική ανάγκη λήψης δανείων αλλά και την σωστή στιγμή κατά την οποία μπορεί να λάβει χώρα μια αναπτυξιακή πολιτική.

3.1 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

α. Αγοραπωλησίες χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων

Η κατηγορία αυτή περιέχει αξιόγραφα όπως μετοχές και ομόλογα όπως επίσης και άλλα στοιχεία που είναι τα δάνεια. Επίσης αυτή η κατηγορία περιέχει τα χρηματοπιστωτικά στοιχεία τα οποία είναι τα μετρητά και οι καταθέσεις. Το χρέος επηρεάζεται από τις αγοραπωλησίες αυτών των στοιχείων

β. Άλλες υποχρεώσεις εκτός του ορισμού της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος

Η κατηγορία αυτή περιέχει τις συμμετοχές και τα υπόλοιπα εισπρακτέα όπως και τις διάφορες συναλλαγές σε παράγωγα.

γ. Αποτελέσματα αποτίμησης

Η κατηγορία αυτή περιέχει εξαγορές ομολόγων ή μετοχών αλλά και τις πληρωμές τόκων σε σχέση με τους τόκους κατά την διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος.

δ. Αποτελέσματα ανατίμησης

Η κατηγορία αυτή περιέχει τις διαφορές που προκύπτουν από την υποτίμηση ή την ανατίμηση του χρέους λόγω της αλλαγής σε συναλλαγματικές ισοτιμίες.

στ. Στατιστικές διαφορές

Η κατηγορία αυτή περιέχει τις διαφορές που προκύπτουν από παράγοντες όπως την ποσότητα και την ποιότητα των αρχείων.

Ε. Αγορά ή πώληση χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων

Η κατηγορία αυτή αναφέρεται στην αύξηση της κυκλοφορίας των κερμάτων (μετρητά ή/και καταθέσεις) καθώς επίσης και στην αγορά ή πώληση μετοχών, ομολόγων ή άλλων χρηματοπιστωτικών στοιχείων και δανείων.

Ζ. Υποχρεώσεις που δεν εμπίπτουν στην ΔΥΕ (Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος)

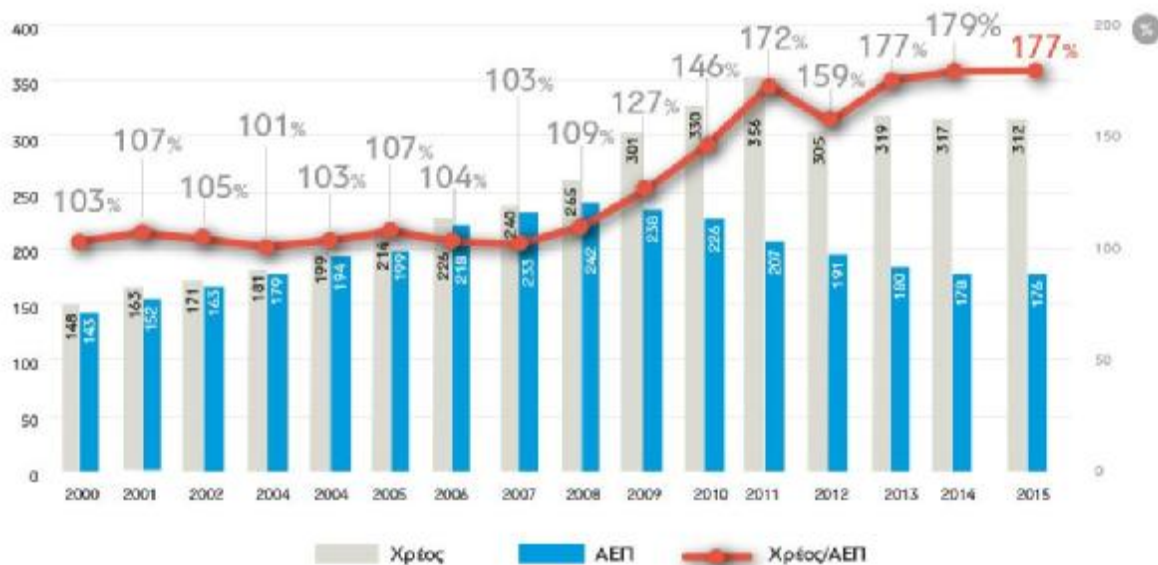
Στην κατηγορία αυτή αναφερόμαστε σε συναλλαγές με χρηματοοικονομικά παράγωγα, συμμετοχές και λοιπούς εισηπρακτέους ή πληρωτέους λογαριασμούς.

3.2 Ύψος Δημοσίου Χρέους

Το ύψος του δημοσίου χρέους όπως θα δούμε και στην συνέχεια τα τελευταία χρόνια δεν εμφανίζει μεγάλες αυξομειώσεις, καθώς με τις συμφωνίες χρηματοδότησης από τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχουν και συμφωνίες δημοσιονομικών μέτρων τα οποία σκοπό έχουν τον περιορισμό των ελλειμμάτων ή ακόμα και την δημιουργία πλεονασμάτων αν αυτό είναι δυνατό

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία που παρουσιάζονται από τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, στις 31 Μαρτίου 2017 το χρέος ήταν 326,528 δισεκατομμύρια ευρώ, αυξημένο ελαφρά σε σχέση με το χρέος στις 31 Δεκεμβρίου 2016, οπότε και ήταν 326,358 δισεκατομμύρια ευρώ. Αυτή η μικρή διαφορά που παρατηρείται είναι αποτέλεσμα της λήψης βραχυχρόνιων δανείων με την μορφή εντόκων γραμματίων του ελληνικού δημοσίου διάρκειας μέχρι και 6 μήνες με σκοπό την κάλυψη κάποιων άμεσων χρηματοδοτικών αναγκών, χωρίς να επηρεάζει το συνολικό μίγμα και ύψος του δημοσίου χρέους.

Την πορεία του μπορούμε να την κατανοήσουμε καλύτερα από το διάγραμμα που παρουσιάζει το ύψος του χρέους που ακολουθεί :

Πηγή : protagon.gr

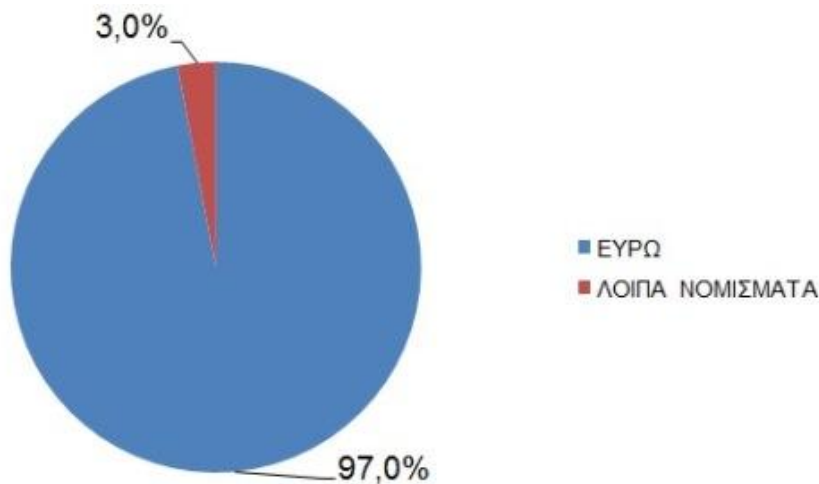
Όπως βλέπουμε το χρέος δεν παρουσιάζει σημαντικές αυξομειώσεις κατά τα χρόνια πριν το ξέσπασμα της παγκόσμιας κρίσης, κινούμενο μεταξύ 101% του ΑΕΠ και 109% του ΑΕΠ. Η χρονική διάρκεια της σταθερότητας είναι αποτέλεσμα του θετικού παγκόσμιου κλίματος και της αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς και της πρόσβασης σε «φθηνά» κεφάλαια που είχε πλέον η Ελλάδα μετά την ένταξή της στην ΟΝΕ.

Για τα έτη κατά τα οποία το μελετάμε οι αυξήσεις του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι ιδιαίτερα μεγάλες ως ποσοστό του χρέους εξαιτίας των μεγάλων ελλειμμάτων και της παράλληλης μείωσης του ΑΕΠ. Αρχίζοντας από το 2009 το χρέος φτάνει τα 301δισ ευρώ και αντιστοιχεί στο 127% του ΑΕΠ, φτάνοντας το 2011 να έχει την υψηλότερη τιμή του σε απόλυτες τιμές και συγκεκριμένα 356 δισ, όντας το 172%, ενώ σαν ποσοστό του ΑΕΠ μεγιστοποιείται το 2014 στο 179%, εξαιτίας κυρίως της μείωσης του ΑΕΠ

3.3 ΣΥΝΘΕΣΗ ΧΡΕΟΥΣ

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε στην σύνθεση του ελληνικού δημοσίου χρέους, η οποία όπως αναφέραμε είναι ιδιαίτερα σημαντική για τις εκτιμήσεις και προβλέψεις που θα λάβουν χώρα στο 5^ο κεφάλαιο.

3.3.1 Χρέος ανά νόμισμα

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους

Όπως βλέπουμε στο διάγραμμα η συντριπτική πλειοψηφία του δανεισμού μας είναι στο νόμισμα του ευρώ. Αυτό σημαίνει ότι το ποσό το οποίο οφείλει το ελληνικό κράτος θα είναι σταθερό όσο το νόμισμα της Ελλάδας είναι το ευρώ. Το γεγονός αυτό μηδενίζει τις συναλλαγματικές διακυμάνσεις, οι οποίες το πιο πιθανό θα ήταν να επιβάρυναν το χρέος αν το εθνικό νόμισμα ήταν η δραχμή (έχοντας ιστορικά πολλές υποτιμήσεις της δραχμής)

3.3.2Η Σύνθεση του χρέους βάσει επιτοκίου και δυνατότητας διαπραγμάτευσης

Ένας ακόμα σημαντικός διαχωρισμός της σύνθεσης του δημοσίου χρέους έχει να κάνει με την μορφή του επιτοκίου (σταθερού ή κυμαινόμενου), καθώς αυτός μπορεί να επηρεάσει το κόστος αποπληρωμής και τον σχεδιασμό της εκάστοτε κυβέρνησης. Στην περίπτωση του σταθερού επιτοκίου υπάρχει η δυνατότητα σχεδιασμού με σταθερούς παράγοντες χωρίς αυτοί να επηρεάζονται από τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, εν αντιθέσει με το κυμαινόμενο επιτόκιο.

Επιπλέον το παράγων της δυνατότητας διαπραγμάτευσης είναι σημαντικός για το δημόσιο χρέος, καθώς δίνεται η δυνατότητα μείωσης αυτού χωρίς κάποιο κόστος. Η μείωση του δημοσίου χρέους με αυτόν τον τρόπο δεν πρέπει να θεωρούμε ότι σημαίνει μείωση της ονομαστικής τους αξίας (αν και αυτό είναι δυνατόν, αλλά δεν αποτελεί ούτε πρακτική όσον αφορά δημόσια χρέη ούτε είναι ιστορικά σύνηθες). Η μείωση του δημοσίου χρέους μπορεί να λάβει χώρα κατόπιν διαπραγμάτευσης – που συνήθως σχετίζεται με την αδυναμία πληρωμής της χώρας οφειλέτη στον δανειστή-, έχει συνήθως την μορφή της επαναγοράς χρέους είτε της συνολικής μεταφοράς της αποπληρωμής των δόσεων του δανείου σε ύστερη χρονική περίοδο με την ίδια ονομαστική αξία, γεγονός το οποίο οδηγεί σε μείωση της πραγματικής αξίας του δανείου λόγω της επίδρασης του πληθωρισμού.

Σύνθεση Χρέους Κεντρικής Διοίκησης (ποσά σε εκατ. ευρώ)*

	31/12/2016	31/03/2017
Υψος Χρέους Κεντρικής Διοίκησης	326.358,14	326.528,89
A. Σταθερού επιτοκίου²	30,0%	32,4%
Κυμαινομένου επιτοκίου^{2,3}	70,0%	67,6%
B. Διαπραγματεύσιμο	21,9%	21,9%
Μη Διαπραγματεύσιμο	78,1%	78,1%

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Δελτίο 85)

Όπως βλέπουμε όσον αφορά τον παράγοντα του επιτοκίου, η πλειοψηφία των δανείων που απαρτίζουν το δημόσιο χρέος είναι σε κυμαινόμενο επιτόκιο. Στο τέλος του 2016 αποτελούσε το 70% του συνόλου των δανείων, ενώ μόνο το 30% ήταν δάνεια σταθερού επιτοκίου.

Αντίστοιχα όσον αφορά τον παράγοντα της διαπραγματευσιμότητας, βλέπουμε ότι στο τέλος του 2016 μόνο το 21,9% ήταν διαπραγματεύσιμο, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία του, συγκεκριμένα το 78,1% , ήταν μην διαπραγματεύσιμο.

Όπως βλέπουμε από αυτούς τους δύο παράγοντες η δομή του χρέους με βάση αυτούς του παράγοντες δεν είναι ιδιαίτερα καλή για την διαχείριση του χρέους, είτε αφορά τον καλύτερο σχεδιασμό με λιγότερες επιρροές όσον αφορά το κόστος εξυπηρέτησής του είτε όσον αφορά τις πιθανότητες καλύτερων όρων αποπληρωμής μετά από διαπραγμάτευση.

Διαχωρισμός σε ομόλογα, βραχυχρόνιοι τίτλοι και άμεσα δάνεια

Ένας ακόμα ενδιαφέρον διαχωρισμό, ο οποίος μπορεί να μας βοηθήσει στην κατανόηση της σύνθεσης του χρέους είναι οι κατηγορίες στις οποίες υποδιαιρείται το χρέος. Όπως βλέπουμε και από τον τίτλο ο διαχωρισμός γίνεται σε ομόλογα , σε βραχυχρόνιους τίτλους και σε άμεσα δάνεια.

	31/12/2016	31/03/2017
Ομόλογα και Βραχυπρόθεσμοι Τίτλοι	71.607,15	71.616,49
Ομόλογα εκδοθέντα στην αγορά εσωτερικού	54.354,01	54.348,45
Ομόλογα εκδοθέντα στις αγορές εξωτερικού	2.277,07	2.283,17
Τιτλοποιήσεις στο εξωτερικό	86,51	86,51
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	14.889,56	14.898,36
Δάνεια	254.750,99	254.912,40
Δάνεια Τράπεζας Ελλάδος	3.321,28	3.322,16
Δάνεια λοιπά εσωτερικού	187,63	262,67
Δάνεια ειδικά και διακρατικά	7.479,79	7.582,44
Δάνεια Μηχανισμού Στήριξης	227.660,49	225.475,45
Δάνεια λοιπά εξωτερικού	4.739,05	4.663,61
Βραχ. δάνεια (Repos)	11.362,75	13.606,07
Σύνολο	326.358,14	326.528,89

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Δελτίο 85)

Όπως παρουσιάζεται στον ως άνω πίνακα η πλειοψηφία του χρέους προέρχεται από δάνεια, παρά από ομόλογα και βραχυχρόνιους τίτλους.

Όπως βλέπουμε στην πρώτη κατηγορία αντιστοιχεί χρέος ύψους 71,607 δισεκατομμυρίων ευρώ(31/12/2016). Από αυτά τα περισσότερα προέρχονται κυρίως από ομόλογα τα οποία έχουν εκδοθεί στην αγορά του εσωτερικού και αντιστοιχούν σε 54,354 δισεκατομμύρια ευρώ(31/12/2016). Στην δεύτερη θέση όσον αφορά το ύψος του χρέους, αυτό προέρχεται από βραχυπρόθεσμους τίτλους και ανέρχεται σε χρέη ύψους 14,889 δισεκατομμύρια ευρώ. Όπως παρατηρούμε ένα σχετικά μικρό μέρος του συνολικού χρέους (μικρότερο του 20%) προέρχεται από την πρώτη κατηγορία.

Η δεύτερη κατηγορία , αυτή των δανείων είναι μακράν πιο σημαντική στην αναφορά μας για την σύνθεση του χρέους, καθώς η πλειοψηφία του ελληνικού δημόσιου χρέους προέρχεται από αυτή την κατηγορία. Συγκεκριμένα, από το συνολικό χρέος των 254,75 δισεκατομμυρίων ευρώ ((31/12/2016), τα 3,321 δις προέρχονται από την τράπεζα της Ελλάδος (31/12/2016), τα 187 εκατομμύρια από λοιπά δάνεια εσωτερικού (31/12/2016), τα 7,479 δις από ειδικά και διακρατικά δάνεια (31/12/2016) , τα 4,739 δις από λοιπά δάνεια εξωτερικού (31/12/2016), τα 11,362 δις από βραχυχρόνια δάνεια -repos(31/12/2016), ενώ το μεγαλύτερο τμήμα του χρέους από δάνεια προέρχεται από δάνεια του Μηχανισμού Στήριξης και ανέρχονται στα 227,66δις(31/12/2016).

Σημαντικό στοιχείο ,ώστε να μπορούμε να κρίνουμε τον βαθμό δυσκολίας της αποπληρωμής είναι αυτό που ακολουθεί και έχει να κάνει με την ωρίμανσή τους.

Χρονοδιάγραμμα λήξης δόσεων Ελληνικού Δημόσιου Χρέους

Στο σημείο αυτό παρουσιάζεται η σύνθεση του Ελληνικού δημοσίου χρέους με γνώμονα το χρονικό σημείο λήξης τους, αναφέροντας παράλληλα τον δανειστή στον οποίο οφείλεται η αποπληρωμή της εκάστοτε δόσης και η μορφή που έχουν αυτά.

Στην αριστερή στήλη παρουσιάζονται τα έτη αποπληρωμής. Κινούμενοι δεξιά στον πίνακα βλέπουμε τους δανειστές στους οποίους οφείλονται οι αποπληρωμές. Από αριστερά προς τα δεξιά οι δανειστές είναι : 1)Έντοκα 2) Ομόλογα που διακρατούν οι Ευρωπαϊκές Τράπεζες 3)Άλλα ομόλογα 4)Ομόλογα που διακρατεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα 5)Δάνεια από την Τράπεζα της Ελλάδος 6)Ειδικά Διακρατικά Δάνεια εξωτερικού 7) Λοιπά Δάνεια Εξωτερικού και Εσωτερικού 8)EFSM –Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας 9)ESM- Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας 10)GLF-Ελληνικό Δανειακό Πρόγραμμα 11)IMF-Διεθνές Νομισματικό Ταμείο 12)REPOs.

Στην τελευταία δεξιά στήλη εμφανίζεται το συνολικό ποσό το οποίο πρέπει να αποπληρωθεί κάθε έτος. Στην τελευταία γραμμή αναφέρονται τα ποσά που έχει λάβει το ελληνικό κράτος συνολικά από κάθε διαφορετική πηγή.

Ετος	Εντοκα	Ομόλογα που διακρατούν οι Κεντρικές τράπεζες	Ομόλογα	Ομόλογα που διακρατεί η ΕΚΤ	Δάνεια από τράπεζα Ελλάδος	Ειδικά Διακρατικά Δάνεια Εξωτερικού (Εβρ.Τρ. Επενδύσεων)	Λοιπά Δάνεια Εξωτερικού	Εσωτερικού	ΕFSF	ΕSM	GLF	IMF	REPO	Σύνολο
2016	14,880	852	555	1,509	472	302	167					1,838	11,029	31,604
2017		1,624	2,658	3,565	472	302	427					732		9,780
2018		590	29	1,280	472	303	184					1,807		4,665
2019		996	4,829	4,791	472	317	187					2,120		13,712
2020		234		1,132	472	324	187				706	2,120		5,175
2021					472	390	190				2,074	2,120		5,246
2022		768	5	539	472	392	195				2,645	1,974		6,990
2023			1,792		488	391	199	2,373			2,645	1,388		9,276
2024		215	1,771	1,091		398	191	2,373			2,645	313		8,997
2025		59	1,744			405	303	2,373			2,645			7,529
2026		240	1,499	697		406	203	2,373			2,645			8,063
2027			1,470			1,372	209	2,373			2,645			8,069
2028			1,725			515	215	2,373			2,645			7,473
2029			1,504			153	221	2,373			2,645			6,896
2030		86	1,435	11		716	227	2,373			2,645			7,493
2031			1,368			456	234	2,373			2,645			7,076
2032			1,374			93	241	5,173			2,645			9,526
2033			1,453			45	248	2,373			2,645			6,764
2034			1,724			26	254	4,873	501		2,645			10,023
2035			1,444			26	260	4,873	509		2,645			9,757
2036			1,505			26	259	4,873	517		2,645			9,825
2037		116	1,396	17		16	267	8,348	525	2,645				13,330
2038			1,382			9	275	8,480	534	2,645				13,325
2039			1,337			9		9,410	542	2,645				13,943
2040			1,372			9		3,049	550	1,939				6,919
2041			1,363			9		5,349	560	571				7,852
2042			1,433					6,249	570					8,252
2043								10,100	578					10,678
2044								6,233	587					6,820
2045								8,133	597					8,730
2046								4,833	606					5,439
2047								5,900	616					6,516
2048								2,500	6,029					8,529
2049									635					635
2050								500	646					1,146
2051									656					656
2052									667					667
2053								2,000	677					2,677
2054								6,300	688					6,988
2055									699					699
2056									710					710
2057			1,128						722					1,850
2058									755					755
2059									749					749
Σύνολο	14,880	5,780	39,297	14,273	3,793	7,412	5,155	130,909	21,426	52,900	14,412	11,029	321,717	749

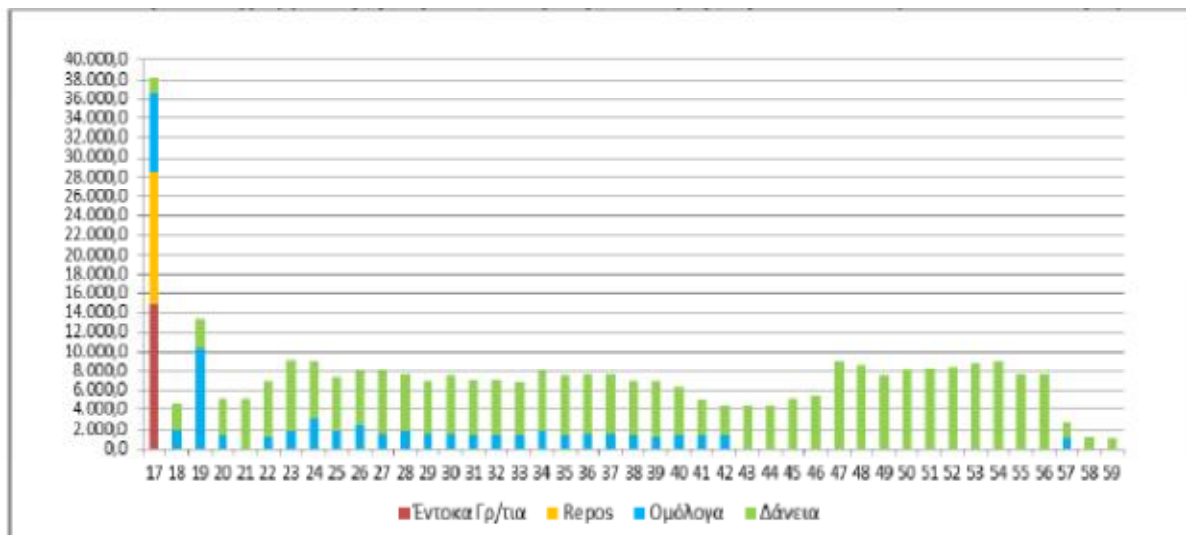
taxheaven.gr

Όπως βλέπουμε μεγάλο ήταν το ποσό που έπρεπε να αποπληρωθεί το 2016 , συγκεκριμένα 31,604 δις ευρώ, ενώ το επόμενο μεγάλο ποσό που πρέπει να καταβληθεί είναι το 2019 και είναι συγκεκριμένα 13,712δις ευρώ.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, έχουν ληφθεί δάνεια τα οποία έχουν χρόνο αποπληρωμής μέχρι και το 2059. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να παρατηρήσουμε είναι πως

με εξαίρεση τα έτη 2037 με 2039, όπου οι συνολικές ετήσιες δόσεις είναι περίπου 13δισ ευρώ κάθε χρόνο, τα υπόλοιπα έτη το κόστος των δόσεων είναι μέχρι 10δισ ευρώ, ενώ συνήθως κινούνται οι δόσεις μεταξύ των 7 με 8 δις ευρώ ετησίως. Η δομή αυτή της ωρίμανσης των δόσεων των δανείων θα λέγαμε ότι είναι μακροπρόθεσμα ευνοϊκή, υπό την έννοια ότι τα ποσά είναι σχετικά σταθερά

Εναλλακτικά μπορούμε να δούμε σε ένα χρονοδιάγραμμα που αφορά την λήξη του ελληνικού χρέους και φαίνεται και η σύνθεση του ελληνικού χρέους ανά έτος λήξης.

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Δελτίο 85)

3.4 ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΧΡΕΟΥΣ

Η διάρκεια του χρέους και ο χρόνος ωρίμανσης των χρεογράφων είναι όπως είπαμε ιδιαίτερα σημαντικό για την χάραξη αναπτυξιακής πολιτικής, τόσο μεσοπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορούμε να δούμε πότε η χώρα επιβαρύνεται με μεγαλύτερο κόστος αποπληρωμής των δανείων, γεγονός το οποίο πρέπει να λάβει υπόψη κατά τον σχεδιασμό της αναπτυξιακής πολιτικής.

Αναλύοντας γενικά την υπολειπόμενη διάρκεια των δανείων (κατά την 31^η Δεκεμβρίου 2016) βλέπουμε :

	31/12/2016	%	31/03/2017	%
Συνολικό ποσό	326.358,14	100,00%	326.528,90	100,00%
βραχυπρόθεσμο (μέχρι 1 έτος)	36.137,90	11,07%	38.872,70	11,90%
μεσοπρόθεσμο (1 έως 5 έτη)	28.233,40	8,65%	28.916,30	8,86%
μακροπρόθεσμο (άνω των 5 ετών)	261.986,84	80,28%	258.739,90	79,24%

Μέση σταθμική υπολειπόμενη φυσική διάρκεια Χρέους Κεντρικής Διοίκησης την 31/03/2017 : 18,19 έτη

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Δελτίο 85)

- Βραχυπρόθεσμο (μέχρι 1 έτος)

Αποτελούν ένα μικρό κομμάτι του συνολικού δανεισμού. Από το σύνολο των 36,358 δις χρέους, τα 36,137δισ αντιστοιχούν σε βραχυπρόθεσμο δάνεια ή το 11,07% του συνολικού

δανεισμού. Παρά το γεγονός ότι είναι μικρό μέρος του δημόσιου χρέους της Ελλάδας, η διάρκειά του το κάνει ιδιαίτερα επιβαρυντικό για την ελληνική οικονομία λόγω της ανάγκης άμεσης αποπληρωμής του

- Μεσοπρόθεσμα (1 έως 5 έτη)

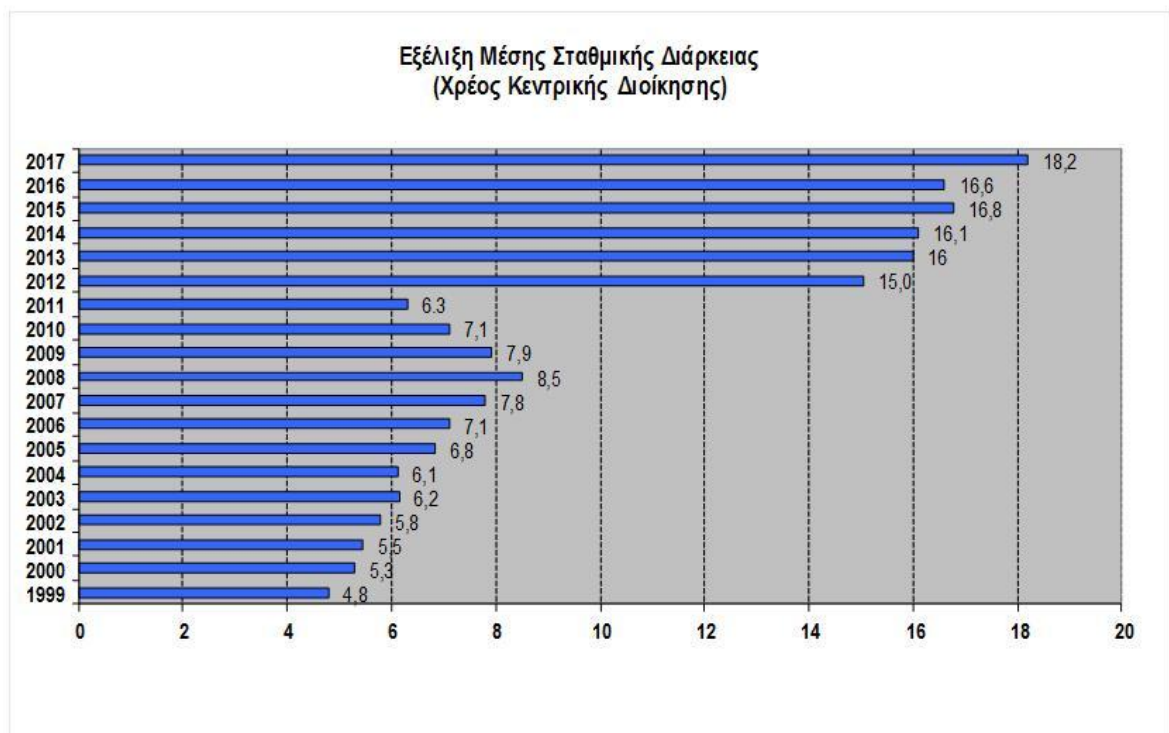
Αποτελούν και αυτά ένα μικρό τμήμα του συνολικού δημοσίου χρέους. Συγκεκριμένα είναι 28,233δισ ή το 8,65% του συνολικού χρέους. Αν και δεν είναι μεγάλη η διαφορά του ύψους του χρέους σε αυτή την διάρκεια σε σχέση με τα βραχυπρόθεσμα, το γεγονός ότι είναι μεγαλύτερη η περίοδος αποπληρωμής τα κάνει πιο εύκολα διαχειρίσιμα .

- Μακροπρόθεσμα (άνω των 5 ετών)

Αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του ελληνικού δημοσίου χρέους και το μεγαλύτερο πρόβλημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Συγκεκριμένα, τα μακροπρόθεσμα δάνεια είναι 261,986δισ , αντιστοιχούν δηλαδή στο 80,28% του δημοσίου χρέους. Θεωρητικά είναι τα πιο εύκολα αντιμετωπίσιμα, καθώς υπάρχει αρκετός χρόνος για τον σωστό σχεδιασμό ώστε να αναπτυχθεί η χώρα και να μπορεί να ανταποκριθεί στις αποπληρωμές τους, αλλά το ποσό αυτό είναι ιδιαίτερα μεγάλο, οπότε και είναι πιο δύσκολο να γίνει αυτό.

Μέση σταθμική διάρκεια του χρέους

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε στην μέση σταθμική διάρκεια του χρέους. Για να γίνει καλύτερα κατανοητή, θα γίνει αναφορά στην πορεία της μέσης σταθμικής διάρκειας του χρέους και κατά τα προηγούμενα έτη, από το 1999 μέχρι το 2017.

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (31/03/2017)

Από το γράφημα που παρουσιάζεται γίνεται ξεκάθαρο ότι η μέση σταθμική διάρκεια του χρέους μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους. Η πρώτη αρχίζει από την πρώτη χρονιά που

παρουσιάζεται στο γράφημά μας ,1999 έως και το έτος 2011. Η δεύτερη περίοδος αρχίζει από το 2012 έως και το 2017.

Κατά την πρώτη περίοδο είναι εμφανές ότι η μεσοσταθμική διάρκεια του ελληνικού δημόσιου χρέους είναι ιδιαίτερα χαμηλή, αρχίζοντας με το ιδιαίτερα χαμηλό 4,8 χρόνια (το οποίο σημαίνει ότι αν το χρέος ήταν ενιαίο σε ένα δάνειο το δάνειο αυτό θα ήταν μεσοπρόθεσμο) και φτάνοντας στο υψηλότερό του σημείο το 2008 στα 8,5 χρόνια για να ξαναπέσει την τελευταία χρονιά της πρώτης περιόδου στα 6,3 χρόνια.

Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι όλο το χρέος πρέπει να ξεπληρώνεται σε σύντομο χρονικό διάστημα, το οποίο αναγκάζει ουσιαστικά την εκάστοτε κυβέρνηση να λαμβάνει δάνεια για να εξυπηρετήσει το χρέος, οδηγώντας την οικονομία σε ένα φαύλο κύκλο. Το γεγονός της χαμηλής μεσοσταθμικής διάρκειας του ελληνικού δημοσίου χρέους κάνει την ελληνική οικονομία ευάλωτη για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι σε περίπτωση γενικευμένης πτώσης της οικονομικής δραστηριότητας (όπως έγινε με την κρίση του 2008 στις ΗΠΑ , η οποία έγινε στην συνέχεια παγκόσμια) οι δυνατότητες παροχής δανείων μειώνονται, ενώ πολλοί από τους επενδυτές επιλέγουν αξιόγραφα με μικρότερο κίνδυνο (παραδείγματος χάριν ομόλογα του Γερμανικού δημοσίου).

Ο δεύτερος λόγος είναι το κόστος αποπληρωμής των δανείων. Όταν τα δάνεια έχουν μικρότερη διάρκεια αντίστοιχα μικρότερη είναι και η διάρκεια αποπληρωμής των δόσεων. Ως εκ τούτου το κόστος αυτών είναι ιδιαίτερα υψηλό.

Κατά την δεύτερη περίοδο βλέπουμε ότι η μέση σταθμική διάρκεια του ελληνικού δημόσιου χρέους αυξάνεται εντυπωσιακά. Ανάμεσα στο τελευταίο έτος της πρώτης περιόδου (2011) και το πρώτο της δεύτερης περιόδου (2012) η μέση σταθμική διάρκεια του χρέους υπερδιπλασιάζεται και πάει από τα 6,3 χρόνια στα 15. Αυτή η πορεία (με εξαίρεση μόνο ένα έτος) είναι σταθερά ανοδική, φτάνοντας στο υψηλότερο σημείο της το 2017 με μεσοσταθμική διάρκεια του ελληνικού δημοσίου χρέους τα 18,2 έτη.

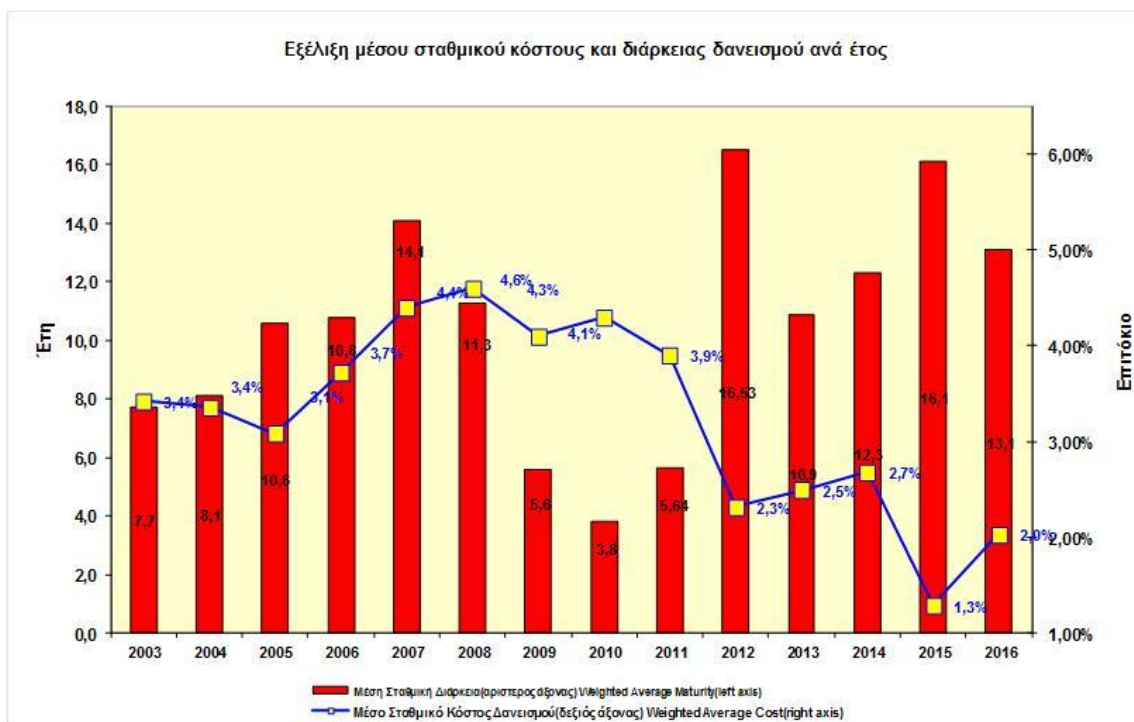
3.5 Λοιπά στοιχεία του χρέους

Τα στοιχεία τα οποία θα παρουσιαστούν σε αυτό το σημείο σχετίζονται με το δημόσιο χρέος, αλλά επειδή δεν μπορούμε να τα τοποθετήσουμε στις προηγούμενες κατηγορίες το αναφέρουμε σε αυτή, χωρίς αυτό να μειώνει την σημασία τους.

Μέσο σταθμικό κόστος ελληνικού δημόσιου χρέους

Το μέσο σταθμικό κόστος αναφέρεται στο μέσο κόστος αποπληρωμής το ελληνικού δημόσιου χρέους, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι όσο μεγαλύτερο είναι τόσο μεγαλύτερο μέρος του ΑΕΠ δεσμεύεται για να χρησιμοποιηθεί για την αποπληρωμή του χρέους, μειώνοντας έτσι τα διαθέσιμα κεφάλαια , τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για αναπτυξιακούς σκοπούς, ώστε να μειωθεί η αναλογία χρέους και ως προς το ΑΕΠ και να κάνει την τελική αποπληρωμή του πιο εύκολη.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε το μεσοσταθμικό κόστος ως ποσοστό του ΑΕΠ ανά έτος από το 2003 έως το 2016

Πηγή : Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (31/12/2016)

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως , η μεσοσταθμική διάρκεια του χρέους παρουσιάζει συσχέτιση με το μεσοσταθμικό κόστος . Συγκεκριμένα η αύξηση της μεσοσταθμικής διάρκειας του χρέους μειώνει το μεσοσταθμικό κόστος με σταθερούς τους υπόλοιπους παράγοντες (αν και στην συγκεκριμένη περίπτωση δεν έχουμε σταθερούς τους υπόλοιπους παράγοντες, η τάση αυτή είναι εμφανής.

Από το διάγραμμα μπορούμε να διακρίνουμε δύο περιόδους μεταξύ των ετών 2003 και 2016 όσον αφορά το μεσοσταθμικό κόστος εξυπηρέτησης του ελληνικού δημοσίου χρέους. Η πρώτη περίοδος αρχίζει από το 2003 και εκτίνεται έως το 2011 , ενώ η δεύτερη από το 2012 έως και το 2016.

Στην πρώτη περίοδο βλέπουμε ότι το μεσοσταθμικό κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους είναι αρκετά υψηλό, αρχίζοντας από το 3,4% του ΑΕΠ κατά το 2003, φτάνοντας στο υψηλότερο σημείο του το 2008 στο 4,6% του ΑΕΠ , για να καταλήξει το 2011 στο 3,9% του ΑΕΠ. Σε κάθε περίπτωση το ποσοστό που δεσμεύεται για την εξυπηρέτηση του χρέους είναι ιδιαίτερα υψηλό κατά την περίοδο αυτή.

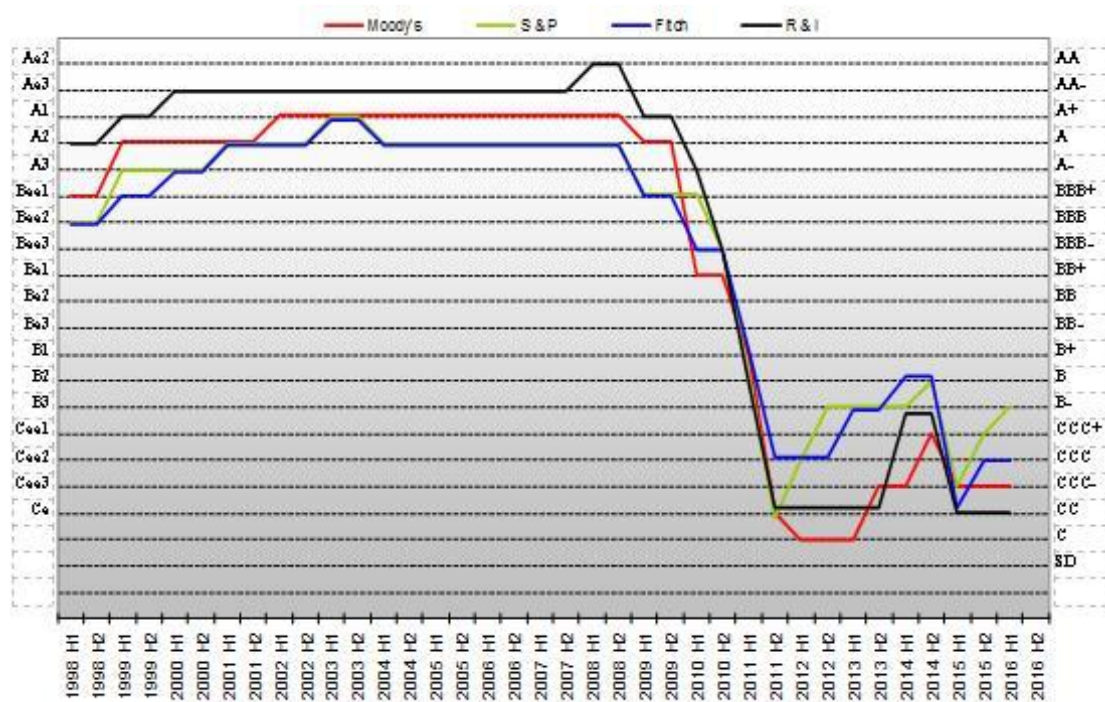
Στην δεύτερη περίοδο η πτώση του κόστους εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους είναι ξεκάθαρη, αρχίζοντας το 2012 από το 2,3% , έχοντας ως υψηλότερο σημείο του το κόστος του 2014, το οποίο αντιστοιχεί στο 2,7% του ΑΕΠ , αλλά και χαμηλότερο την ακριβώς επόμενη χρονιά στο 1,3% του ΑΕΠ.

Βλέπουμε ξεκάθαρα ότι μεσοσταθμικά η διαφορά του κόστους είναι ιδιαίτερα μεγάλη και αντιστοιχεί περίπου στο 2% του ΑΕΠ. Με αυτή την αλλαγή απελευθερώνονται πολλοί πόροι για την αξιοποίηση κεφαλαίων σε άλλους σκοπούς (αν και πρακτικά μειώνεται το έλλειμμα του προϋπολογισμού).

3.6 Η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας

Η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας επηρεάζει το χρέος ως προς το κόστος του και ως εκ τούτου είναι εξαιρετικά σημαντική για το χρέος. Όσο χαμηλότερη είναι η πιστοληπτική ικανότητα της εκάστοτε χώρας, τόσο μεγαλύτερο είναι το επιτόκιο δανεισμού που πρέπει να πληρώσει και ως εκ τούτου το κόστος δανεισμού, όπως αυτό εκφράστηκε προηγουμένως. Η σημασία έγκειται στον νεότερο δανεισμό, όχι στα ήδη ληφθέντα δάνεια. Στο σημείο αυτό πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι αποτελεί πάγια τακτική πολλών ελληνικών κυβερνήσεων να επαναδανείζονται για την αποπληρωμή του χρέους, γεγονός το οποίο σε ένα υποθετικό σενάριο όπου το σύνολο του χρέους αναχρηματοδοτηθεί με νέα δάνεια, θα οδηγούσε το μεσοσταθμικό κόστος δανεισμού σε δυσμεταχειρίσιμο ύψος, εφόσον η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας είναι χαμηλή.

Αυτό το πρόβλημα βλέπουμε ότι αντιμετώπισε η Ελλάδα στο γράφημα που ακολουθεί :

Και σε αυτό το γράφημα μπορούμε να χωρίσουμε την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας σε δύο διαφορετικές περιόδους. Η πρώτη αρχίζει το πρώτο εξάμηνο του 1998 όπου έχουμε την πρώτη παρατήρηση μέχρι το δεύτερο εξάμηνο του 2008 και η δεύτερη περίοδος αρχίζει το πρώτο εξάμηνο του 2009 και τελειώνει στο δεύτερο εξάμηνο του 2016 και το τελευταίο των παρατηρήσεων του γραφήματος.

Κατά την πρώτη περίοδο βλέπουμε ότι η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας φαίνεται να είναι εξαιρετική, έχοντας όλους τους οίκους αξιολόγησης να δίνουν τις εξαιρετικές αξιολογήσεις. Κατά μέσο όρο οι αξιολογήσεις που έχει η Ελλάδα κατά την περίοδο αυτή είναι

- A+ από τον οίκο αξιολόγησης Moody's
- A από τον οίκο αξιολόγησης Standard and Poor's
- A από τον οίκο αξιολόγησης Fitch
- AA- από τον οίκο αξιολόγησης Rating and Investment

Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η Ελλάδα μέχρι και το 2008 αποτελεί από τις αξιόπιστες οικονομίες, οι οποίες έχουν χαμηλό κίνδυνο και ως εκ τούτου απολαμβάνει χαμηλά επιτόκια δανεισμού, γεγονός που διατηρεί το κόστος δανεισμού χαμηλό.

Κατά την δεύτερη περίοδο οι αλλαγές είναι εμφανείς στην μείωση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Κατά το 2009 μειώνεται η πιστοληπτική ικανότητα της χώρας από όλους τους οίκους αξιολόγησης σε διάφορα επίπεδα της αξιολόγησης στο εύρος των Β, ενώ το επόμενο έτος υπάρχει εκ νέου υποτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας σε διάφορα επίπεδα της αξιολόγησης στο εύρος των C, όπου σταθεροποιείται μέχρι το μέσο του 2013, όταν και ανεβαίνει εκ νέου από το δεύτερο τρίμηνο του 2013 και το 2014, με τους οίκους Standard and Poor's και Fitch να αξιολογούν την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας Β- αρχικά και μετά Β, αποτελώντας τις υψηλότερες αξιολογήσεις που έχουμε κατά την περίοδο αυτή με Rating and Investment να την ανεβάζει μέχρι Β- και την Moody's μέχρι CCC+. Το πρώτο εξάμηνο του 2015 οι αξιολογήσεις πέφτουν εκ νέου και σταθεροποιούνται σε διάφορα επίπεδα της αξιολόγησης στο εύρος των C, έχοντας μόνο την Standard and Poor's να μας δίνει αξιολόγηση Β- (έχοντας ως τελευταία αξιολόγηση αυτή του Ιανουαρίου του 2016).

Στο σημείο αυτό θα τονίσουμε δύο στοιχεία τα οποία παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Το ένα είναι η διαφοροποίηση των αξιολογήσεων με τα οικονομικά στοιχεία της χώρας. Το άλλο έχει να κάνει με την εξήγηση της σχέσης αξιολόγηση- αποπληρωμή χρέους. Αυτά είναι άμεσα αλληλοσυνδεόμενα μεταξύ τους.

Όπως είδαμε και στους πίνακες αξιολόγησης της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας είναι σαφές ότι η πτώση των βαθμολογιών παρουσιάζει καθυστέρηση σε σχέση με τις μεταβολές των μεγεθών της οικονομίας κατά ένα εξάμηνο με ένα έτος. Επίσης όσον αφορά την υποβάθμιση της αξιολόγησης φαίνεται ότι υπάρχει μεγάλη διαφορά στις υποβαθμίσεις κατά τα πρώτα και σημαντικότερα έτη της περιόδου που μελετάμε. Ενώ είναι λογική η μείωση της αξιολόγησης της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, εξαιτίας του αυξημένου ελλείμματος, η μείωση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας κατά το 2010 είναι ιδιαίτερα μεγάλη.

Μια δεύτερη μείωση της αξιολόγησης θα φαινόταν λογική καθώς το έλλειμμα ήταν και για το 2010 αρκετά υψηλό (περίπου στο 9% του ΑΕΠ), είναι όμως σαφές ότι έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του ελλείμματος, τα οποία φαίνεται ότι αποδίδουν καθώς αυτό μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό. Παράλληλα το ελληνικό δημόσιο χρέος δεν αποτελεί το υψηλότερο ανάμεσα στις πιο αναπτυγμένες χώρες. Οπότε η δεύτερη υποβάθμιση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας φαίνεται να είναι αρκετά μεγαλύτερη από αυτή η οποία θα ήταν αναμενόμενη όταν λαμβάνονται μέτρα αντιμετώπισης τους σίγουρα εκτεταμένου προβλήματος αντιμετώπισης του ελλείμματος.

Αυτή η υποβάθμιση της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας, δηλαδή η δυνατότητα αποπληρωμής του χρέους λειτουργεί και αυτή αρνητικά με την σειρά της στην δυνατότητα που μπορεί να υπάρχει για την αποπληρωμή του χρέους αυτή καθ' αυτή. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο αναγκάστηκε η Ελλάδα να αποταθεί στα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη και να είναι η πρώτη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία ζήτησε την βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Αυτό που πρακτικά σημαίνει η υποβάθμιση είναι ότι ο κίνδυνος που υπάρχει για την ελληνική οικονομία είναι αρκετά μεγαλύτερος σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ως εκ τούτου οφείλει να πληρώνει μεγαλύτερα επιτόκια, ώστε να κάνει τον δανεισμό σε αυτή πιο ελκυστικό και να υπάρχουν επενδυτές οι οποίοι αποδέχονται αυτόν τον αυξημένο κίνδυνο

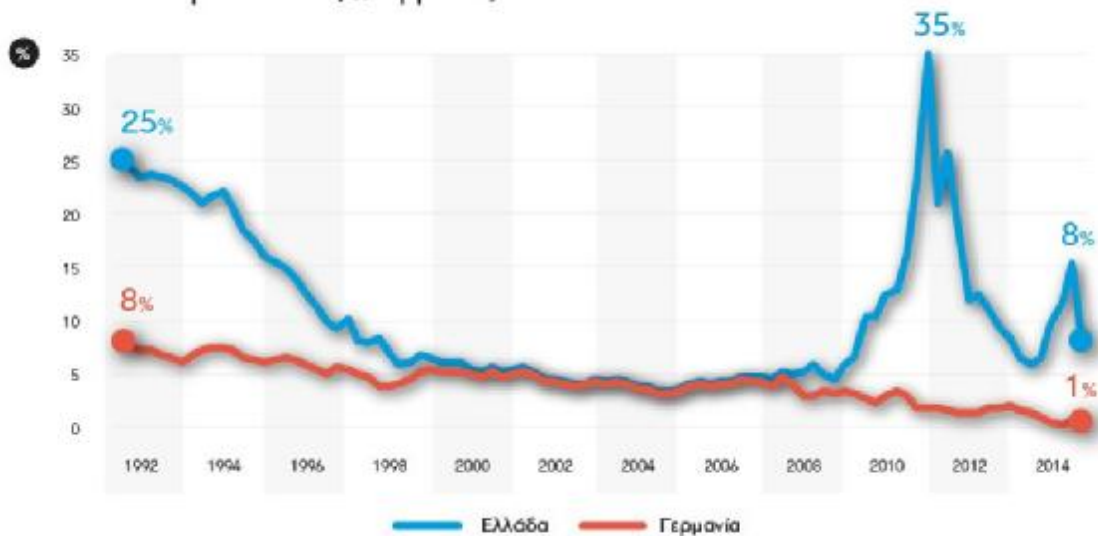
για το επιτόκιο αυτό. Το γεγονός αυτό όπως έχουμε αναφέρει αυξάνει το κόστος αποπληρωμής των δανείων, ενώ παράλληλα αυξάνει το έλλειμμα αν δεν υπάρχει σημαντική ανάπτυξης (με όλους τους υπόλοιπους παράγοντες σταθερούς) . Από το σημείο αυτό μπορούμε να δούμε ότι με αυτόν τον τρόπο έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες για την δημιουργία ενός φαύλου κύκλου χαμηλής αξιολόγησης και ελλειμμάτων.

Όπως αναφέραμε η χαμηλή αξιολόγησης της μακροχρόνιας πιστοληπτική ικανότητα αυξάνει το κόστος δανεισμού και περιορίζει τα διαθέσιμα κεφάλαια για άλλους σκοπούς, δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Ο φαύλος κύκλος αυτός μπορεί να σπάσει μόνο με την ύπαρξη σοβαρής ανάπτυξης. Μόνο που και σε αυτή την περίπτωση το υψηλό κόστος δανεισμού αποτελεί τροχοπέδη και για την δημιουργία συνθηκών ανάπτυξης, αφού τα κεφάλαια που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την ανάπτυξη πάνε στις αποπληρωμές των τόκων των δανείων.

Τα κεφάλαια αυτά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν είτε με την μορφή άμεσων επενδύσεων από το κράτος ώστε να τονώσει τομείς της οικονομίας τους οποίους θεωρεί η εκάστοτε κυβέρνηση σημαντικούς και κομβικούς για την ανάπτυξη της χώρας. Εναλλακτικά θα μπορούσε με τα κεφάλαια αυτά να μειώσει φορολογικούς συντελεστές, ώστε να δημιουργήσει καλύτερες συνθήκες ανάπτυξης της ιδιωτικής οικονομίας γενικά, αφήνοντας την ίδια την οικονομία να βρει τους καλύτερους τρόπους αξιοποίησης των δυνατοτήτων αυτών.

Αν θα θέλαμε να δείξουμε εικονικά το τι σημαίνει η μείωση της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας όσον αφορά τα επιτόκια δανεισμού, μπορεί να γίνει με σαφή τρόπο στο διάγραμμα που ακολουθεί .

Επιτόκια δανεισμού Ελλάδας & Γερμανίας

Πηγή : protagon.gr

Το συγκεκριμένο διάγραμμα μας βοηθάει καλύτερα να κατανοήσουμε το πρόβλημα των υψηλών επιτοκίων δανεισμού ως αποτέλεσμα της χαμηλής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, καθώς συγκρίνεται η Ελλάδα με την Γερμανία στην οποία ο κίνδυνος των χρεογράφων που εκδίδει δεν απέχει πολύ από το μέγεθος του συστημικού κινδύνου.

Αρχίζοντας από το έτος 1992 βλέπουμε ότι η διαφορά είναι ιδιαίτερα μεγάλη, της τάξης των 17ποσοστιαίων μονάδων. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι για κάθε 100χρηματικές μονάδες που δανείζεται η Ελλάδα αποπληρώνει 17 περισσότερες από την Γερμανία .

Αυτή η διαφορά μειώνεται αισθητά τα χρόνια που ακολουθούν για δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι απομακρυνόμαστε από τα έτη κατά τα οποία υπήρξε πολιτική και διοικητική αβεβαιότητα με τις αλληπάλλληλες εκλογικές αναμετρήσεις. Ο άλλος είναι ότι τα έτη που ακολουθούν ακολουθείται πρόγραμμα λιτότητας με σκοπό την είσοδο της Ελλάδας στην ΟΝΕ , γεγονός το οποίο μειώνει τα ελλείμματα και δείχνει ότι το ελληνικό χρέος μπορεί να είναι εξυπηρετήσιμο, καθώς τα δάνεια που προστίθενται λόγω των ελλειμμάτων δεν είναι υπερβολικά ώστε να διογκώνουν το χρέος αντίστοιχα.

Η πορεία αυτή της σύγκλισης φτάνει μέχρι την στιγμή που η Ελλάδα μπαίνει στην ΟΝΕ και η διαφορά στα επιτόκια δανεισμού θα λέγαμε ότι είναι σχεδόν αμελητέα . Αυτό συμβαίνει γιατί η Ελλάδα μπαίνει σε μία οικονομική και νομισματική ένωση η οποία είναι από τις πιο ισχυρές στον κόσμο, δίνοντας στην Ελλάδα την αξιοπιστία της ένωσης αυτής. Η αξιοπιστία αυτή ως εκ τούτου αντιστοιχεί σε καλύτερες αξιολογήσεις της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας από τους οίκους αξιολογήσεων. Η Ελλάδα πλέον είναι ένα μέρος μιας μεγαλύτερης και πολύ ισχυρής οικονομίας- ίσως της ισχυρότερης για κάποια περίοδο , αυτής των κρατών-μελών της ΟΝΕ.

Επιπλέον, ως μέρος της συμφωνίας για την ένταξη και παραμονή της Ελλάδας στην ένωση αυτή υπάρχει και η υποχρέωση της διακράτησης των ελλειμμάτων σε χαμηλά επίπεδα . Το γεγονός αυτό – πλέον της συμμετοχής στην ένωση- συνηγορεί στις καλές αξιολογήσεις της Ελλάδας από τους σχετικούς οίκους αξιολόγησης.

Καθ' όλη την διάρκεια των ετών πριν την περίοδο που μελετά η παρούσα εργασία τα επιτόκια δανεισμού της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα χαμηλά, γεγονός το οποίο διατηρεί και το κόστος αποπληρωμής τους ιδιαίτερα χαμηλό, απελευθερώνοντας κεφάλαια για άλλες χρήσεις όπως αναπτυξιακά προγράμματα και κοινωνικά επιδόματα αυξάνοντας το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της.

Η αλλαγή που παρατηρείται κατά την περίοδο που μελετάμε στην παρούσα εργασία είναι ραγδαία. Ήδη από την πρώτη υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας βλέπουμε την πρώτη μεγάλη διαφορά στα επιτόκια δανεισμού που αντιστοιχεί σε 5 περίπου ποσοστιαίες μονάδες. Η αρνητική εξέλιξη των επιτοκίων δανεισμού για την Ελλάδα γίνεται ακόμα πιο έντονη τα αμέσως επόμενα έτη , φτάνοντας στο μεγαλύτερο της σημείο κατά το 2011 πριν την δεύτερη δανειακή σύμβαση και το PSI, όπου τα επιτόκια δανεισμού αντιστοιχούν σε 35 ποσοστιαίες μονάδες, όταν τα αντίστοιχα επιτόκια που καλείται να πληρώσει η Γερμανία δεν ξεπερνούν τις 5 ποσοστιαίες μονάδες.

Τα ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά των επιτοκίων κάνουν την επιλογή του δανεισμού της Ελλάδας είτε για την αναχρηματοδότηση του χρέους είτε για την κάλυψη των ελλειμμάτων της ασύμφορη, γεγονός που οδηγεί την Ελλάδα στην μοναδική επιλογή της λήψης των δανείων από τα υπόλοιπα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την προσφορά καλύτερων επιτοκίων.

Αποτέλεσμα αυτού είναι η Ελλάδα να μπορεί να δανείζεται με επιτόκια της τάξεως των 8 ποσοστιαίων μονάδων το 2014. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση τα επιτόκια είναι ιδιαίτερα υψηλά , ενώ παράλληλα παρέχουν την δυνατότητα κέρδους για τα κράτη που παρέχουν τα δάνεια αυτά (αν πάρουμε το παράδειγμα της Γερμανίας, υπάρχει περιθώριο κέρδους περίπου 7 ποσοστιαίων μονάδων).

Με αυτή την αναφορά στο πως η μείωση της μακροχρόνιας πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας αντιστοιχεί σε αύξηση των επιτοκίων δανεισμού μπορούμε να δούμε τα προβλήματα και τις αδυναμίες που αυτή μπορεί να προκαλέσει στην δυνατότητα της χώρας για την αντιμετώπιση του δημοσίου χρέους της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1.Ιδιωτικοποιήσεις

Με τον όρο ιδιωτικοποίηση εννοούμε την αλλαγή της ιδιοκτησίας ενός ακινήτου, επιχείρησης ή υπηρεσίας από το δημόσιο σε κάποιον ιδιώτη. Ο στόχος των ιδιωτικοποιήσεων είναι η καλύτερη λειτουργία του κράτους και ως συνέπεια αυτού η αύξηση των εσόδων του. Πολλές φορές οι ιδιωτικοποιήσεις γίνονται με σκοπό το συμφέρον τρίτων και όχι του κράτους, δημιουργώντας έτσι λιγότερα έσοδα στο κράτος και περισσότερα μονοπώλια. Σύμφωνα με ορισμένους η ιδιωτικοποίηση επιφέρει σημαντικά κέρδη και οφέλη στην κοινωνία. Απ' την άλλη πλευρά κάποιοι υποστηρίζουν πως οι ιδιωτικοποιήσεις δημιουργούν προβλήματα στην λειτουργία του κράτους και ζημιά στα έσοδα του. Στη χώρα μας οι ιδιωτικοποιήσεις είναι ένα θέμα που απασχολεί λόγω της αναγκαιότητας της Ελλάδας να αποκτήσει άμεσα πόρους ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες του κράτους κ στα υπερδιογκωμένα χρέη της. Κάποιες απ' τις ιδιωτικοποιήσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα κατά χρονική σειρά είναι οι εξής:

2011

1. Πώληση του 10% των μετοχών του ΟΤΕ στη Deutsche Telekom.
2. Παράταση 10 ετών στο μονοπώλιο του ΟΠΑΠ μέχρι το 2030.
3. Χορήγηση άδειας στον ΟΠΑΠ για την εισαγωγή 35.000 τυχερών παιχνιδιών.
4. Πώληση 2 αεροσκαφών airbus της Ολυμπιακής αεροπορίας.

2012

1. Πώληση των κρατικών λαχείων σε μια ομάδα εταιρειών τυχερών παιχνιδιών αποτελούμενη από τον ΟΠΑΠ, την Intralot και την Scientific Games.
2. Παραχώρηση του Διεθνούς Κέντρου Ραδιοτηλεόρασης των ολυμπιακών αγώνων, διάρκειας 90 ετών, στην Lamda Development.

2013

1. Πώληση του 33% του ΟΠΑΠ στην EMMA DELTA EMMA.
2. Πώληση του 66% της ΔΕΣΦΑ στην SOCAR του Αζερμπαϊτζάν.
3. Πώληση του Αστήρ Βουλιαγμένης στον Αραβο-τουρκικό fund Jermyn Street.
4. Πώληση και επαναμίσθωση των 28 ακινήτων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, στις ελληνικές εταιρείες επενδύσεων ακινήτων Παναγία της Εθνικής Τράπεζας και Euro bank Properties.

2014

1. 99 ετών μίσθωση του αεροδρομίου του Ελληνικού στη Lamda Development, και τους συνεργάτες της, την κινέζικη Fosun και την Al Maabar από το Άμπου Ντάμπι.

2016

1. Ιδιωτικοποίηση 14 περιφερειακών αεροδρομίων στη γερμανική Fraport.

Πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν πως οι ιδιωτικοποιήσεις επιφέρουν κέρδη στη κοινωνία διότι οι ιδιωτικές επιχειρήσεις διοικούνται καλύτερα και αποτελεσματικότερα απ' ότι οι δημόσιες. Το κοινό συμπέρασμα μετά από έρευνες και με βάση εμπειριών είναι πως μια ιδιωτική επιχείρηση είναι πιο κερδοφόρα εφόσον υπάρχει αγορά κεφαλαίων και ανταγωνισμός. Ένας λόγος που οδηγεί στις αποκρατικοποιήσεις είναι το έλλειμμα που

υπάρχει στο κρατικό προϋπολογισμό. Αδιαμφισβήτητα υπάρχουν πλεονεκτήματα αλλά και μειονεκτήματα στις αποκρατικοποιήσεις. Ορισμένα πλεονεκτήματα είναι τα εξής:

1. Υπάρχει βελτιωμένη αποτελεσματικότητα και ποιότητα στα προϊόντα αλλά και στις υπηρεσίες που προσφέρουν εφόσον οποιαδήποτε ιδιωτική επιχείρηση έχει ως αρχικό σκοπό το κέρδος και τη μείωση του κόστους. Αυτό τις κάνει περισσότερο αποδοτικές.
2. Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν αναμειγνύονται κυβερνήσεις και κόμματα κάτι που υπάρχει και δημιουργεί προβλήματα στο δημόσιο. Οι δημόσιες επιχειρήσεις πολλές φορές παρακινούνται από πολιτικές πιέσεις και όχι από επιχειρηματική λογική. Επίσης εν όψη εκλογών πολλές φορές λαμβάνονται αποφάσεις που στοχεύουν στο εκ άστυοτε κόμμα και όχι στο καλό του κράτους, π.χ. προσλήψεις, απολύσεις, αυξήσεις μισθών κτλ.
3. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις δέχονται πιέσεις από τους μετόχους για τη σωστή λειτουργία και αύξηση των κερδών διότι αν είναι ανεπαρκής ή δεν επιφέρει κέρδη μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εξαγοράς και οι ίδιοι οι επενδυτές να χάσουν, κάτι που δεν υφίσταται στο δημόσιο με αποτέλεσμα πολλές φορές να μην λειτουργεί αποτελεσματικά.
4. Συχνά ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα εξαιτίας της αύξησης των ιδιωτικών επενδύσεων και αυτό αποτελεί κίνητρο για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων στη συγκεκριμένη αγορά π.χ. τηλεπικοινωνίες.
5. Άνοιγμα αγορών και αύξηση θέσεων εργασίας με αποτέλεσμα τη μείωση της ανεργίας.
6. Προσέλκυση ξένων επενδύσεων.
7. Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις λειτουργούν με διαφάνεια κάτι που δεν χαρακτηρίζει τις δημόσιες επιχειρήσεις και υπηρεσίες. Οι προσλήψεις, οι αποφάσεις και γενικότερα η λειτουργία των δημοσίων επιχειρήσεων γίνεται με αξιοκρατικά κριτήρια και όχι με συμφέροντα κομματικά.

Απ' την άλλη πλευρά υπάρχουν και ορισμένα μειονεκτήματα. Κάποια απ' αυτά είναι τα εξής:

1. Ορισμένες επιχειρήσεις εξαιτίας του μεγάλου ανταγωνισμού μπορεί να καταρρεύσουν και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας.
2. Σε περίπτωση οικονομικών διαταραχών το κράτος δεν μπορεί να παρέμβει και αυτό δημιουργεί προβλήματα.
3. Το κράτος δεν μπορεί να παρέμβει σε οποιαδήποτε αύξηση τιμών του αγαθού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στη κοινωνία. Αν για παράδειγμα μια ιδιωτική επιχείρηση αποφασίσει την αύξηση της τιμής στο αγαθό, αν το αγαθό είναι κύριο(ρεύμα)και ένα μέρος της κοινωνίας δεν έχει τη δυνατότητα να το αποκτήσει το κράτος δεν μπορεί να παρέμβει.
4. Πιθανότητα διαφοράς στόχων της επιχείρησης και της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου. Για παράδειγμα η μετατροπή των δημοσίων νοσοκομείων σε ιδιωτικά μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα, γιατί ο πρωταρχικός σκοπός των ιδιωτικών επιχειρήσεων είναι το κέρδος.

Υπάρχουν διαφορετικές μέθοδοι και μορφές ιδιωτικοποιήσεων. Ορισμένες μορφές δημιουργούν λιγότερα προβλήματα ή λύσεις από κάποιες άλλες. Η μεταβίβαση μιας δημόσιας επιχείρησης σε έναν ή περισσότερους ιδιώτες μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους.

- **Δημόσια προσφορά (μερική ή ολική) των μετοχών της ή πώληση των μετοχών της σε ιδιώτες (μετοχοποίηση).** Στην ουσία είναι μεταβίβαση μετοχών σε ιδιώτες. Αν πωληθεί μέχρι το 49% των μετοχών τότε μιλάμε για μερική αποκρατικοποίηση, ο

έλεγχος παραμένει ακόμα στο κράτος. Αν πωληθεί το 51% των μετοχών τότε τον έλεγχο τον κατέχει ο ιδιώτης και το κράτος δεν έχει κανένα δικαίωμα να επέμβει. Η διαδικασία αυτή επιλέγεται όταν η επιχείρηση είναι χαμηλής απόδοσης και χρίζει απαραίτητη η εξασφάλιση των εργαζομένων. Είναι ταχύτερη και πιο ευέλικτη σε σχέση με άλλες.

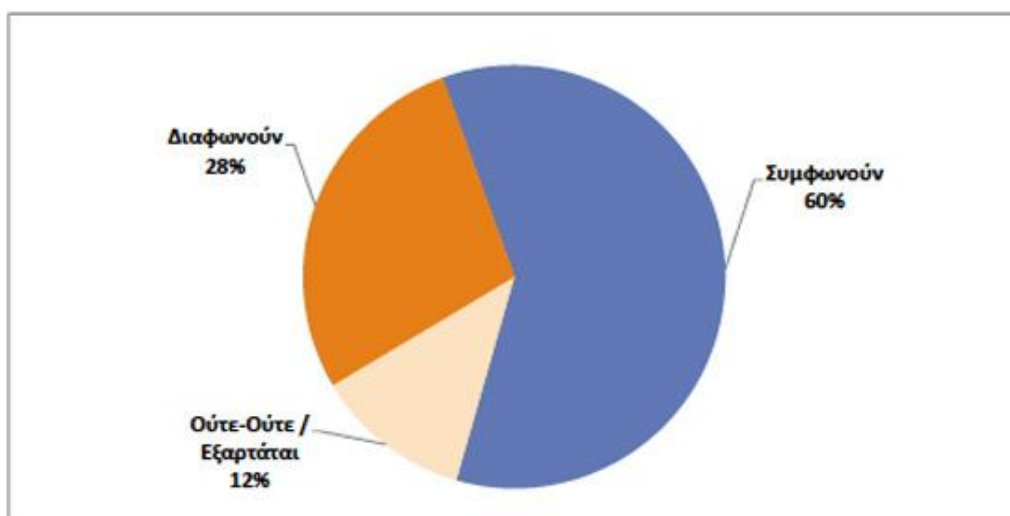
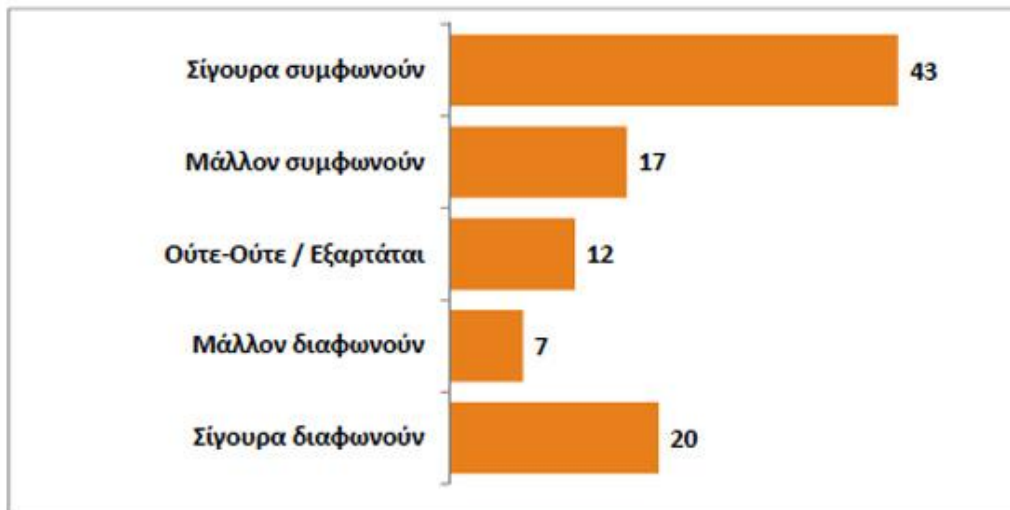
- **Ρευστοποίηση των περιουσιακών της στοιχείων.** Αυτή η διαδικασία γίνεται όταν δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πλήρης πώληση των μετοχών και γίνεται μερική ή ολική πώληση των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης με δημοπρασία, μέσω διαγωνισμού ή με άμεση διαπραγμάτευση με ορισμένους επενδυτές και ενδιαφερόμενους.
- **Αναδιάρθρωση της ή διάσπαση της σε πολλά τμήματα.** Αναδιάρθρωση πραγματοποιείται όταν δεν είναι εφικτό να πωληθούν εξ ολοκλήρου οι μετοχές διότι η επιχείρηση εμπεριέχει ποικίλες δραστηριότητες και στο σύνολο δεν είναι πραγματοποιήσιμο να βρεθεί κατάλληλος αγοραστής ή ακόμα κι όταν το κράτος κρίνει απαραίτητο να κατέχει ορισμένες δραστηριότητες.
- **Ανάθεση έργων υποδομής με αυτοχρηματοδότηση.** Μ' αυτή τη μέθοδο δίνεται η δυνατότητα στο κράτος να διατηρήσει τη κυριότητα. Ουσιαστικά αυτή η μέθοδος παραχωρεί για κάποιο χρονικό διάστημα τη κυριότητα σε κάποιον τρίτο, συνήθως πολυεθνικές που εκμεταλλεύονται την επιχείρηση, υπηρεσία με ορισμένους όρους που καθορίζονται με σαφήνεια στη συμφωνία για κάποιο συγκεκριμένο χρόνο και με το πέρασμα αυτού η κυριότητα επιστρέφει στο κρατικό φορέα. Π.χ. Αεροδρόμιο Σπάτων.
- **Σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης των περιουσιακών στοιχείων και της διοίκησης της.** Με τη μέθοδο αυτή το κράτος διατηρεί την ιδιοκτησία, τη μέθοδο και την ευθύνη για τις υποχρεώσεις της επιχείρησης. Είναι μια μέθοδος μίσθωσης για κάποια προκαθορισμένη περίοδο που εξασφαλίζει στην επιχείρηση ορισμένα μηχανήματα και μέσα που χρειάζεται για τη λειτουργία της.

Υπάρχουν διαφορετικές απόψεις και γνώμες για το αν τελικά οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα θα επιφέρουν κέρδη και θα λειτουργήσουν υπέρ αυτής ή αν θα λειτουργήσουν εις βάρος της. Μια ιδιωτικοποίηση ώστε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα θα πρέπει να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της ελληνικής κοινωνίας και αφετέρου να αποτρέπει τη διασπορά κεφαλαίων. Το κράτος θα πρέπει να λειτουργεί με βάση το κοινωνικό συμφέρον και όχι πολιτικά συμφέροντα. Τόσο οι διαγωνισμοί για τις αποκρατικοποιήσεις πρέπει να χαρακτηρίζονται από διαφάνεια όσο και οι συναλλαγές. Ακόμη αναγκαίο θεωρείτε να υπάρξουν συνθήκες οι οποίες θα πετύχουν την εισροή χρημάτων απ' το εξωτερικό και αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω των ιδιωτικοποιήσεων εφόσον αυτές γίνουν υπεύθυνα και με εθνική συνείδηση. Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα έχουν ξεκινήσει απ' το 1990 και μέχρι τώρα οι μόνες πετυχημένες ιδιωτικοποιήσεις είναι του ΟΤΕ στην Deutsche Telekom και της Cosco στον ΟΛΠ. Κύριος σκοπός των αποκρατικοποιήσεων πρέπει να είναι η πορεία της εκάστοτε ιδιωτικοποίησης. Να αποδίδει δηλαδή συνεχώς, κάτι που δεν ισχύει στη χώρα μας μέχρι τώρα. Το 2012 τα έσοδα ήταν συνολικά 100 εκατομμύρια ευρώ ενώ ο αρχικός στόχος 15 δισεκατομμύρια. Οι ιδιωτικοποιήσεις σήμερα είναι αναγκαιότητα και όχι επιλογή, χρειάζεται να υπάρξουν ξένες επενδύσεις που θα αυξήσουν τα έσοδα του κράτους. Θα ήταν εύκολο και ίσως και περίεργο να μην υπάρχουν αντίθετες απόψεις και αντιρρήσεις για τις ιδιωτικοποιήσεις, για το αν αυτές πρέπει να γίνονται και θα έχουν θετικά αποτελέσματα ή όχι. Κάποιοι απ' τους υποστηρικτές των ιδιωτικοποιήσεων είναι ο Γ.Μώραλης που όπως ανέφερε σε ερώτηση που του έγινε, η ιδιωτικοποίηση του

λιμανιού του Πειραιά αποτελεί άξονα ανάπτυξης εφόσον το συγκεκριμένο λιμάνι είναι πύλη εισόδου και εξόδου της χώρας. Επίσης θετικά είναι και τα σχόλια του γερμανού υπουργού οικονομικών Βόλφγκανγκ Σόιμπλε για την ιδιωτικοποίηση των 14 περιφερειακών αεροδρομίων που έγινε τον τελευταίο χρόνο από την κυβέρνηση Σύριζα. Ικανοποιημένη δείχνει επίσης η επικεφαλής του διεθνούς νομισματικού ταμείου από τις ιδιωτικοποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν μέχρι τώρα στην Ελλάδα. Θετικά φαίνεται όμως να βλέπουν και ορισμένοι πολίτες τις ιδιωτικοποιήσεις. Σύμφωνα με δημοσκόπηση που πραγματοποιήθηκε για την ιδιωτικοποίηση του Ελληνικού. Με ποσοστό 60% υπέρ της ιδιωτικοποίησης και ποσοστό 28% να διαφωνεί.

ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

Για την ιδιωτικοποίηση της έκτασης του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού, τι γνώμη έχετε; Θα λέγατε ότι...

public issue

Διάγραμμα 7

Παρόλο που υπάρχουν θετικές γνώμες και σχόλια για τις ιδιωτικοποιήσεις πολλοί θεωρούν πως οποιαδήποτε μορφή αποκρατικοποίησης είναι παγίδα και δημιουργεί περισσότερα προβλήματα παρά λύσεις. Σύμφωνα με τον Γ. Σταθάκη αρνητική θα είναι η εξέλιξη από την ιδιωτικοποίηση των περιφερειακών αεροδρομίων, εφόσον η σύμβαση προβλέπει αύξηση στις τιμές των εισιτηρίων, κάτι που θα πλήξει την οικονομία και την ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Επίσης ο βουλευτής υποστηρίζει πως τα εν λόγω αεροδρόμια είναι στη πλειοψηφία τους κερδοφόρα και μπορούν να δημιουργήσουν έσοδα στα ταμεία χωρίς να είναι απαραίτητη οποιαδήποτε ιδιωτικοποίηση. Άλλο ένα παράδειγμα αντιρρήσεων αποτελούν οι βουλευτές Χ. Σπίρτζης και Θ. Δρίτσας οι οποίοι μετά από διαφωνίες για τις ιδιωτικοποιήσεις απομακρύνθηκαν από την κυβέρνηση μετά από

ανασηματισμό. Και οι δύο εν λόγω βουλευτές τάθηκαν κατά των ιδιωτικοποιήσεων. Όπως έχει αναφέρει γνωστός Γερμανός νομικός “Στόχος οφείλει να είναι η απόλυτα ισορροπημένη σχέση μεταξύ του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα μιας χώρας, έτσι ώστε να προστατεύεται η αυτονομία του κράτους για την ασφάλεια των πολιτών του”. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η λειτουργία των ιδιωτικών επιχειρήσεων έχει ως κύριο σκοπό το κέρδος και αυτό δεν μπορεί να ισχύει στους τομείς που αφορούν το κοινωνικό σύνολο. Αυτοί οι τομείς πρέπει να λειτουργούν υπό τους δημόσιους φορείς. Οι περισσότερες εμπειρίες των ιδιωτικοποιήσεων μέχρι τώρα έχουν δείξει πως έχουν αρνητικά αποτελέσματα. Τόσο η Γερμανία όσο και η Αυστρία και η Μ.Βρετανία η οποία ιδιωτικοποίησε τα πάντα, οι εμπειρίες δεν είναι οι καλύτερες. Ένα παράδειγμα ότι οι ιδιωτικοποιήσεις δεν είναι πάντα κερδοφόρες είναι αυτό της Βρετανίας, που μετά τις ενέργειες της εκλεγμένης πρωθυπουργού Μ.Thatcher το 1979 και ενώ αρχικά μετά τις ιδιωτικοποιήσεις υπήρχε ανάπτυξη η μετέπειτα υπερχρέωση της απέδειξε ότι οι ιδιωτικοποιήσεις δεν είναι συνώνυμο της μακροπρόθεσμης ευημερίας. Οι αντίπαλοι των ιδιωτικοποιήσεων έχουν την άποψη πως δεν πρέπει να εμπιστευόμαστε τους τομείς της «Δημόσιας φροντίδας» στον ιδιωτικό τομέα. Τα αρνητικά αποτελέσματα των ιδιωτικοποιήσεων γίνονται αντιληπτά αν λάβουμε υπόψη μας ορισμένα παραδείγματα. Ένα παράδειγμα είναι αυτό των ιδιωτικοποιήσεων των Βρετανικών σιδηροδρόμων που οδήγησε σε σοβαρά ατυχήματα επειδή οι ενέργειες συντήρησης δεν ήταν οι σωστές, λόγω κόστους και απόδοσης. Άλλο ένα παράδειγμα είναι της καταστροφής της Fukushima που προκάλεσε η ιδιωτική Terco για τους ίδιους λόγους κόστους συντήρησης. Γεγονότα που σε τελική ανάλυση κοστίζουν πολύ περισσότερο. Ένα ακόμα γνωστό παράδειγμα που θα μπορούσαμε να το συγκρίνουμε με την ανακοίνωση της κυβέρνησης για την πώληση της ΕΥΑΘ ενάντια στη θέληση της πλειοψηφίας των πολιτών είναι αυτή της πώλησης των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης της Μ.Βρετανίας το 1989, που παρόλο τα κέρδη της για τις τράπεζες και τους επενδυτές έχει δημιουργήσει υπέρογκες χρεώσεις στα νοικοκυριά και τους πολίτες. Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα πως όταν κάποιος πουλάει περιουσιακά στοιχεία περιορίζει μεν τα χρέη του στο παρόν αλλά ταυτόχρονα μειώνει τα έσοδα του στο μέλλον.

4.2.Αύξηση δημοσίων εσόδων

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει το ελληνικό κράτος και που οδηγεί στη συνεχή αύξηση του δημοσίου χρέους, είναι η απώλεια δημοσίων εσόδων. Η απώλεια αυτή οφείλεται στους κακούς φορολογικούς μηχανισμούς που επικρατούν στην χώρα μας, και που έχουν σαν αποτέλεσμα την φοροδιαφυγή. Ουσιαστικά η κυριότερη πηγή δημοσίων εσόδων είναι οι φόροι οι οποίοι είναι χρηματικά ποσά που οι πολίτες είναι υποχρεωμένοι να καταβάλλουν στο δημόσιο, χωρίς ειδική ανταποδοτική του δημοσίου που να συνδέεται άμεσα με την καταβολή του φόρου. Χρησιμοποιούνται για την παραγωγή προϊόντων που θα ικανοποιήσουν ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. (π.χ. υπηρεσίες υγείας) Με κριτήριο τη φορολογική βάση διακρίνουμε τους φόρους σε:

1. **Άμεσους φόρους** (εισοδήματος και περιουσίας): Το πλεονέκτημά τους είναι το φορολογικό βάρος είναι προσαρμοσμένο στην φοροδοτική ικανότητα των φορολογούμενων. Μειονέκτημά τους είναι ότι είναι λιγότερο ανεκτοί από τους φορολογούμενους.
2. **Έμμεσοι φόροι** (δαπάνης): Επιβάλλονται σε διάφορα προϊόντα κατανάλωσης (π.χ. φόρος καπνού, ΦΠΑ κ.λπ.). Οι φόροι δαπάνης είναι ποσά που πληρώνει ο αγοραστής, όταν αγοράσει το προϊόν στο οποίο επιβάλλεται φόρος και έτσι η τιμή του προϊόντος αυξάνεται. Στους φόρους δαπάνης, που λέγονται και έμμεσοι, περιλαμβάνονται και οι δασμοί, που ουσιαστικά είναι φόροι επί εισαγόμενων προϊόντων. Πλεονέκτημά τους είναι ότι τα έξοδα είσπραξης είναι μικρότερα και μειονέκτημα ότι πλήττουν τα μικρότερα εισοδήματα.

Τα κυριότερα στοιχεία ενός καλού φορολογικού συστήματος είναι η αποδοτικότητα, η δικαιοσύνη, η αμεροληψία μηχανισμών συλλογής εσόδων και η αποτελεσματικότητα.

Με βάση τα παραπάνω μερικοί τρόποι οι οποίοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην βελτίωση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας άρα και στην αύξηση των δημοσίων εσόδων είναι:

1. Απλοποίηση και εξορθολογισμός του φορολογικού συστήματος καθώς στην Ελλάδα είναι αρκετά πολύπλοκο.
2. Ριζική τροποποίηση του φορολογικού ελέγχου. Θα πρέπει να διοργανώνονται φορολογικοί έλεγχοι οι οποίοι θα εντοπίζουν άτομα ή επιχειρήσεις με υψηλό κίνδυνο απάτης. Αυτή η μέθοδος θα πρέπει να αντικαταστήσει το σημερινό μοντέλο των μεμονωμένων φορολογικών υπαλλήλων που δημιουργεί κίνητρα για διαφθορά.
3. Δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού επίλυσης διαφορών, έτσι ώστε τα φορολογικά δικαστήρια να αποτελούν την τελευταία λύση.
4. Βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος. Τα φορολογικά δικαστήρια πρέπει να λαμβάνουν αποφάσεις πιο γρήγορα. Μέχρι τώρα εκατομμύρια ευρώ παρακωλύονται στα δικαστήρια έως ότου ληφθούν αποφάσεις.
5. Ευθυγράμμιση των πρακτικών φορολογικού ελέγχου με εκείνες άλλων χωρών του ΟΟΣΑ, με σκοπό την αντιμετώπιση νέων μορφών φοροδιαφυγής σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

Επίσης και η Ευρωπαϊκή επιτροπή έχει ασχοληθεί με το θέμα της φοροδιαφυγής και την καταπολέμηση αυτού. Τα κράτη μέλη με συντονισμένη δράση μπορούν να μειώσουν την παραοικονομία και με αυτό τον τρόπο να αυξήσουν τα φορολογικά τους έσοδα. Η ευρωπαϊκή επιτροπή έχει τονίσει ότι πρέπει να γίνουν μεγάλες προσπάθειες για την πάταξη της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας και μερικές ενέργειες είναι η υποχρεωτική ηλεκτρονική πληρωμή πάνω από ένα όριο, η ποινικοποίηση του αγοραστή της αδήλωτης εργασίας και την θέσπιση φορολογικών ελαφρύνσεων για να δηλώνουν τα εισοδήματά τους. Σύμφωνα με τα παραπάνω αυτές οι ενέργειες θα συμβάλλουν στην αύξηση των φορολογικών εσόδων κάτι που θα δώσει την δυνατότητα στα κράτη μέλη να αναδιαρθρώσουν το φορολογικό τους σύστημα. Τέλος, καταλήγουμε στο συμπέρασμα η αύξηση των δημοσίων εσόδων με την αύξηση των φορολογικών εσόδων είναι δύο έννοιες αλληλένδετες, κάτι που σημαίνει ότι για να προκύψουν δημόσια έσοδα πρέπει πρώτα να λειτουργεί σωστά το φορολογικό σύστημα μιας χώρας και στην προκειμένη περίπτωση της Ελλάδας.

4.3 Αναδιάρθρωση Χρέους

Παρά την εφαρμογή χιλιάδων μέτρων λιτότητας το ελληνικό χρέος σήμερα βρίσκεται περίπου στο 175% του ελληνικού ΑΕΠ. Απαιτείται λοιπόν μια σημαντική αναδιάρθρωση αυτού του χρέους. Με τον όρο αναδιάρθρωση χρέους εννοούμε οποιαδήποτε διαφοροποίηση του κεφαλαίου δανεισμού είτε αυτό είναι κάποια αλλαγή του επιτοκίου ή του χρόνου στον οποίο αυτό το κεφάλαιο αποπληρώνεται, είτε ο συνδυασμός αυτών. Η αναδιάρθρωση είναι ένα μέσο βολικό προς τους δανειστές ώστε να αποφύγουν το ρίσκο να χάσουν τα λεφτά που έχουν δανείσει. Είναι επίσης ένα μέσο που διευκολύνει τον δανειζόμενο. Το πρόβλημα με την Ελλάδα είναι ότι ξοδεύει περισσότερα απ'όσα παράγει, δανείζεται προκειμένου να πληρώσει χρέη αλλά και να καλύψει τις ανάγκες της. Γι'αυτό το λόγο αναγκάστηκε να μπει στο μνημόνιο ώστε να αποκτήσει τα μέσα για άμεσες ανάγκες της καθότι οι αγορές δεν της δάνειζαν πλέον. Με πιο απλά λόγια ας πάρουμε για παράδειγμα κάποιον που δανείζεται απ' τη τράπεζα και αδυνατεί να πληρώσει γι'αυτό ζήτα ή του προτείνεται από την τράπεζα

κάποια ρύθμιση. Π.χ. παίρνουμε ένα δάνειο 200.000 ευρώ σε συνδυασμό με τους τόκους 220.000 ευρώ. Έχουμε πληρώσει τις 20.000 αλλά μετά απο ένα χρονικό διάστημα μένουμε άνεργοι, κάτι που σημαίνει πως τα έσοδα μας είναι μηδενικά. Μετά από περικοπές και υπολογισμούς βλέπουμε ότι μπορούμε να πληρώσουμε τις 140.000 ευρώ και μας λείπουν ακόμα 60.000 ευρώ. Ζητάμε λοιπόν ένα κούρεμα κατά κάποιο ποσοστό, δηλώνουμε με άλλα λόγια χρεοκοπία και πουλάμε ή μάλλον ξεπουλάμε ότι έχουμε στην κατοχή μας(στην περίπτωση της Ελλάδας οι γνωστές μας «αποκρατικοποιήσεις»). Ας μεταφέρουμε αυτά στα δεδομένα της Ελλάδας, έχουμε λοιπόν τα εξής :

- Δάνειο -> Ελληνικά ομόλογα
- Τράπεζα -> Όσοι έχουν στην κατοχή τους ελληνικά ομόλογα (τράπεζες, επενδυτές, εταιρίες)
- Χρέος -> Περίπου 340 δις που χρωστάει η Ελλάδα
- Συν τη ΤΡΟΙΚΑ

Στο σενάριο της Ελλάδας , η χώρα μας ενημερώνει τους δανειστές της πως αδυνατεί να πληρώσει το χρέος και πως μπορεί να αποπληρώσει π.χ. μόνο το 60% του χρέους ή πως αντί να πληρώσει στα 5 έτη θα ξεχρεώσει το χρέος της σε 10 έτη. Αν αυτό γινόταν αποδεχτό θα υπήρχαν τα εξής προβλήματα :

Το μεγαλύτερο πρόβλημα θα το έχουν οι ελληνικές τράπεζες αλλά και οι ξένες που έχουν στην κατοχή τους (μέσω ομόλογων) το μεγαλύτερο μέρος του χρέους. Με το λεγόμενο κούρεμα θα χάσουν κεφάλαια τα οποία υπολόγιζαν πως θα εισπράξουν με αποτέλεσμα να χάσουν δύναμη απέναντι στις αγορές και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορούν να δανειστούν από άλλες τράπεζες και εν συνεχεία να μην μπορούν να δανείσουν σε εμάς και ως ακραίο σενάριο να μην μπορέσουν να επιστρέψουν τις καταθέσεις λόγω έλλειψης ρευστότητας ή εάν θεωρητικά πάντα σηκώσουμε όλοι μαζί τις καταθέσεις, κάτι που παρατηρήθηκε στην Ελλάδα σε μεγάλο βαθμό γι'αυτό το λόγο θεσπίστηκαν και τα γνωστά **capital controls**. Μαζί με τις τράπεζες θα καταρρεύσουν και όλοι όσοι έχουν σχέση με τα ελληνικά ομόλογα. Φυσικά καθοριστικό παράγοντα σ'αυτό παίζει αν την απόφαση την παίρνουν οι δανειζόμενοι ή όχι και εξαρτάται από τα μέτρα και τους όρους που θα επιβάλλουν.

Γιατί είναι απαραίτητη η αναδιάρθρωση: Εκτός από τις αλλαγές και τις διορθώσεις που πρέπει να γίνουν απαραίτητη θεωρείται για τη χώρα μας από πολλούς η αναδιάρθρωση. Μια αναδιάρθρωση χρέους για μια χώρα μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα, είτε ότι η χώρα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα, είτε ότι μέσω μιας αναδιάρθρωσης αποσκοπεί σε ευνοϊκότερους όρους. Στη περίπτωση της Ελλάδας ισχύουν και τα δύο. Πολλοί υποστηρίζουν λοιπόν πως μέσω της αναδιάρθρωσης η χώρα αποφεύγει δυσμενείς καταστάσεις και συνέπειες για το δημόσιο χρέος και την οικονομία της γενικότερα. Επίσης ότι μέσω της αναδιάρθρωσης αποφεύγεται η χρεοκοπία. Το ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ υποστηρίζει πως είναι απαραίτητη η αναδιάρθρωση χρέους για την Ελλάδα. Συγκεκριμένα η Κριστίν Λαγκάρντ υποστήριξε πως η Ελλάδα πρέπει να μπει σε πρόγραμμα αναδιάρθρωσης. Ακόμη ο Μόρις Ομπσφελντ μετά τη παρουσίαση της έκθεσης του ΔΝΤ για τις παγκόσμιες οικονομικές προοπτικές ενόψει της διεθνούς οικονομικής συνόδου του ταμείου στην Ουάσιγκτον τόνισε πως είναι απαραίτητη η αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους σε κάποιο βαθμό.

Μηχανισμοί αναδιάρθρωσης:

1. Ελαστική αντιμετώπιση των τραπεζών – Χαλαρό ρυθμιστικό πλαίσιο. Αυτή η πολιτική χρειάζεται όταν η κρίση βρίσκεται εν θερμώ και αποτελεί μέρος ενός

μακροπρόθεσμου μηχανισμού. Μ' αυτό το μηχανισμό παρέχεται στη τράπεζα κρατική προστασία χωρίς να υπάρχει ανάγκη συμμόρφωσης στην προληπτική ρυθμιστική αρχή.

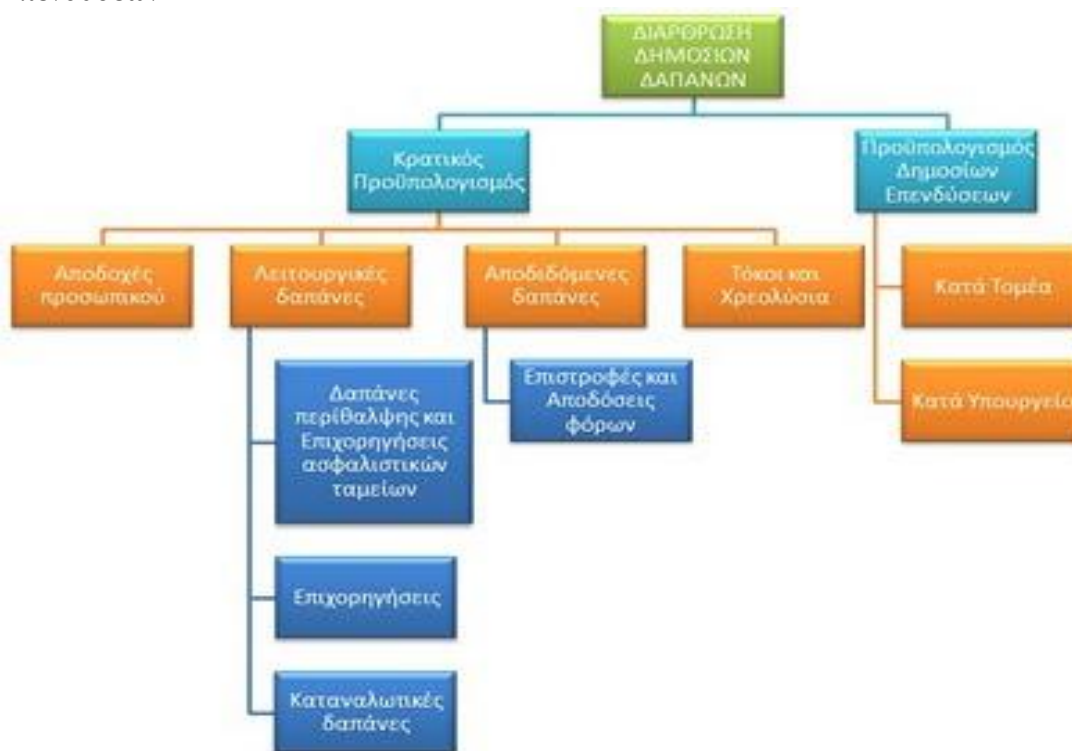
2. Φορολογικά κίνητρα για την διαγραφή των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Μ' αυτό το μηχανισμό η κυβέρνηση επιδοτεί τις τράπεζες ώστε να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης παρέχοντας τους κίνητρα για την διαγραφή των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Αυτός ο μηχανισμός βασίζεται σε αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος χωρίς την άμεση μεσολάβηση του κράτους.
3. Υπό όρους ανάληψη από την κυβέρνηση μέρους ζημιών των τραπεζών από μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Σ' αυτό το μηχανισμό υπάρχουν οι εξής αδυναμίες: Για να πετύχουν, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ισχυρού νομοθετικού ρυθμιστικού πλαισίου και δεν γίνεται σωστή διάκριση μεταξύ των επιδοτούμενων τραπεζών με αποτέλεσμα οι πιο αφερέγγυες τράπεζες και αυτές με τη λιγότερο ενδεδειγμένη πολιτική να λαμβάνουν μέρος της κρατικής βοήθειας.
4. Διαγραφή χρέους. Αυτή η μέθοδος στοχεύει στη μερική ή ολική διαγραφή χρέους ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της υπερχρέωσης και να βελτιστοποιηθεί η ικανότητα αποπληρωμής των δανειοληπτριών επιχειρήσεων αλλά και τραπεζών, συμβάλλοντας μ' αυτό το τρόπο στην αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος και των επιχ/ων.
5. Σύσταση δημοσίων εταιριών διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων AMCs. Μέσω αυτού οι τράπεζες μεταφέρουν από το δανειακό τους χρηματοπιστωτικό σύστημα τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Μ' αυτό το μηχανισμό περιορίζονται οι αδυναμίες που προκύπτουν από τα προγράμματα βασιζόμενα στην αγορά.
6. Πώληση εγχώριων τραπεζικών ιδρυμάτων σε ξένες τράπεζες με τη συνδρομή του κράτους. Μ' αυτό το μηχανισμό αποσκοπούμε στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της κεφαλαιακής βάσης των εγχώριων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Ένας κίνδυνος αυτού του μηχανισμού είναι πως με την είσοδο ξένων τραπεζών ίσως να μην υπάρχει αξιόπιστη πηγή συνεχούς χορήγησης πιστώσεων στο μέλλον.
7. Ανακεφαλαιοποίηση τραπεζών με τη συνδρομή του κράτους. Μέσω αυτού ενισχύεται η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών.

4.4 Αναδιάρθρωση Δημοσίων Δαπανών

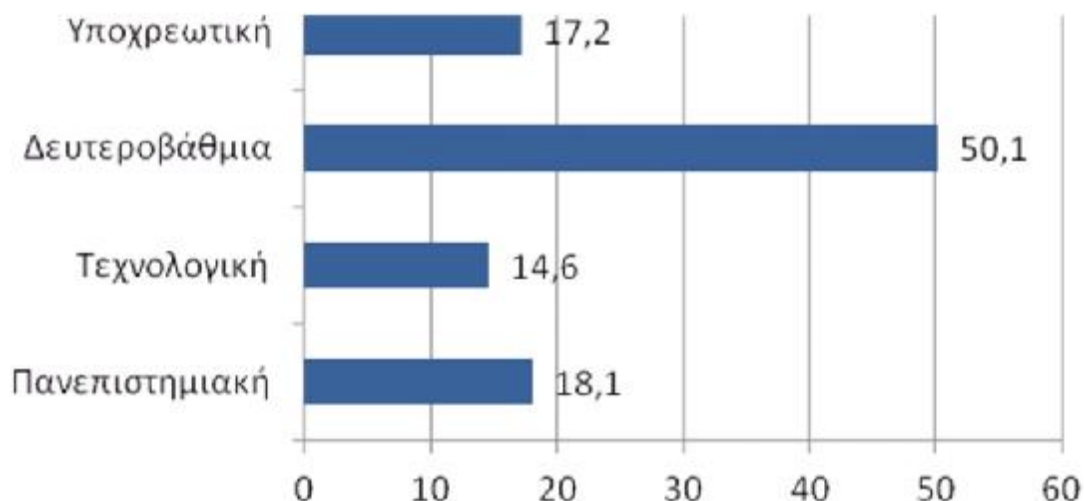
Η αναδιάρθρωση και ο περιορισμός των δημοσίων δαπανών είναι από τις σημαντικότερες μεταρρυθμίσεις που έχουν ως σκοπό τη μείωση του χρέους. Η προσπάθεια μείωσης πρέπει να' ναι συνεχής για να δούμε μείωση του δημόσιου χρέους, αρχικά αυτό που παρατηρείται είναι βελτίωση του δημοσίου ελλείμματος. Μια αναδιάρθρωση δημοσίων δαπανών θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί εφόσον χρησιμοποιηθούν σωστά πόροι. Ακόμη, η εισαγωγή αυστηρότερων αξιοκρατικών κριτηρίων επιλογής πρόσληψης προσωπικού ή επανεξέταση της οργάνωσης των δημοσίων υπηρεσιών και η ανακατανομή του προσωπικού του δημοσίου τομέα βοηθούν στην αναδιάρθρωση των δημοσίων δαπανών. Με τον όρο «αναδιάρθρωση» όπως προαναφέραμε εννοούμε οποιαδήποτε μεταρρύθμιση ή αλλαγή που γίνεται στο τρόπο διαχείρισης. Όσα αφορά τώρα τις δημόσιες δαπάνες, ως δημόσιες δαπάνες χαρακτηρίζονται οι εξής και έχουν τις εξής διακρίσεις :

Δημόσιες δαπάνες είναι οι δαπάνες για την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών που πραγματοποιεί η τοπική αυτοδιοίκηση ή η κεντρική κυβέρνηση. Οι δημόσιες δαπάνες χωρίζονται στις εξής κατηγορίες: 1)Αγαθά και Υπηρεσίες που περιλαμβάνουν δημόσιες επενδύσεις και δημόσια κατανάλωση. 2)Μεταβιβαστικές πληρωμές οι οποίες είναι μεταβιβάσεις εισοδήματος π.χ συντάξεις και κεφαλαίου π.χ. δάνεια για απόκτηση πρώτης κατοικίας. Οι δημόσιες δαπάνες χωρίζονται συνολικά σε δαπάνες:

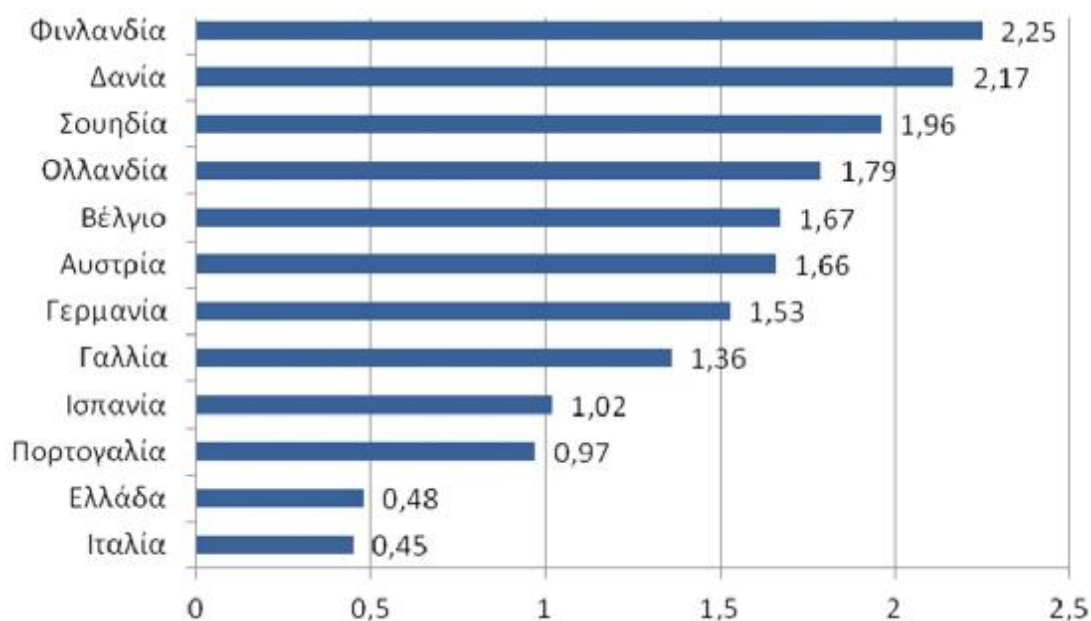
- Προσωπικού
- Λειτουργικές
- Αποδιδόμενες
- Τόκοι και χρεολύσια
- Επενδύσεων

Η μέτρηση του μεγέθους του δημόσιου τομέα είναι δύσκολη και πολύπλοκη. Το πιο σύγχρονο μέγεθος που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση του δημόσιου τομέα είναι το ΑΕΠ. Σύμφωνα μ' αυτό η Ελλάδα ανήκει στις χώρες με το μεγαλύτερο δημόσιο τομέα στην Ευρώπη. Ο μέσος όρος των χωρών το 2012 ήταν λιγότερο από 50% ενώ του ελληνικού κράτους το 2012 άγγιζε το 54,8%. Το 2008 απασχολούνται 1.0022.000 άτομα δηλαδή το 9,05% του πληθυσμού και το 2010 988.000 άτομα. Χαρακτηριστικό του δημόσιου τομέα της Ελλάδας είναι πως τα περισσότερα άτομα που απασχολούνται στο δημόσιο είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου με της εξής σπουδές όπως φαίνεται και στο διάγραμμα.

Ο δημόσιος τομέας κρίνεται με βάση την αποτελεσματικότητα και το μέγεθος του, είναι δύσκολο να αποτιμηθεί. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τείνουν να έχουν και υψηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης. Η μέγιστη τιμή που δείχνει την αποτελεσματικότητα είναι το 2,5 ενώ η μικρότερη είναι το -2,5. Όπως φαίνεται και στο σχεδιάγραμμα η Ελλάδα ανήκει στις τελευταίες χώρες το 2011.

Στην ουσία όμως το κύριο πρόβλημα της Ελλάδας δεν είναι τόσο το μέγεθος όσο η αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα. Βέβαια μπορεί να επιτευχθεί αναδιάρθρωση των δημοσίων δαπανών με ορισμένα μέτρα, τα οποία μπορεί να είναι τα εξής:

5.1 ΕΡΕΥΝΕΣ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΓΙΑ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας θα παρουσιάσουμε προβλέψεις αι εκτιμήσεις για την πορεία του δημόσιου ελληνικού χρέους για το μέλλον (άμεσο και έμμεσο), προβάλλοντας όχι μόνο τις εκτιμήσεις που υπάρχουν αλλά και τα αίτια από τα οποία εκπορεύονται οι εκτιμήσεις, ώστε ο μελλοντικός αναγνώστης της παρούσας εργασίας να μπορεί να αντιπαραβάλλει τις εκτιμήσεις που έλαβαν χώρα την παρούσα στιγμή με τα μελλοντικά αποτελέσματα.

Την παρουσίαση των εκτιμήσεων θα την χωρίσουμε σε 3 κατηγορίες ανάλογα με την χρονική τους διάρκεια. Δηλαδή οι εκτιμήσεις και προβλέψεις θα έχουν αναφορά την βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη περίοδο. Πλέον της χρονικής διαφοροποίησης η επιλογή αυτή έχει να κάνει και με τα διαφορετικά στοιχεία τα οποία έχουμε και μπορούν να επηρεάσουν τις εκτιμήσεις. Επίσης ο διαχωρισμός αυτός έχει να κάνει με την ασφάλεια των εκτιμήσεων και των προβλέψεων. Όσο μεγαλύτερη είναι η χρονική απόσταση από το παρόν η κάθε εκτίμηση τόσο πιο επισφαλής είναι, καθώς είναι σαφές ότι δεν είναι δυνατόν να προβλεφθούν όλες οι μεταβλητές και οι αστάθητοι παράγοντες που θα παρουσιαστούν στο μέλλον και θα επηρεάσουν το τελικό αποτέλεσμα.

Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε το σύνολο των αιτίων και αποτελεσμάτων που πιστεύουμε ότι μπορούν να επηρεάσουν το ελληνικό δημόσιο χρέος από την δικιά μας σκοπιά, συμπεριλαμβάνοντας και τις εκτιμήσεις και προβλέψεις που έχουν λάβει χώρα από τρίτους και θα τις παρουσιάσουμε πρωτότερα .

Στο σύνολο της παρουσίασης των εκτιμήσεων και των προβλέψεων θα αναφερθούν πολλά και διαφορετικά στοιχεία πλέον του χρέους, καθώς – με μια δόση υπερβολής- το χρέος είναι από τους τελευταίους παράγοντες που θα επηρεάσουν το ύψος και την πορεία του χρέους για τα έτη που ακολουθούν.

5.2 Βραχυπρόθεσμες εκτιμήσεις και προβλέψεις

Η παρούσα εργασία πραγματοποιήθηκε κατά τους πρώτους μήνες του 2017, οπότε και οι εκτιμήσεις που θα παρουσιαστούν αφορούν τα 3 τελευταία τρίμηνα του έτους, καθώς για το πρώτο τρίμηνο υπάρχουν απτά στοιχεία.

Εκτιμήσεις και προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Η πρώτη εκτίμηση που αφορά την πορεία της ελληνικής οικονομίας εν γένει και του ελληνικού δημοσίου χρέους συγκεκριμένα προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή . Συγκεκριμένα εκτιμούν ότι η ελληνική οικονομία θα φτάσει να παρουσιάσει ανάπτυξη της τάξης του 2,1% (αν και το πρώτο τρίμηνο η ανάπτυξη ήταν στο επίπεδο του 0,4% , οπότε για να πραγματοποιηθεί η πρόβλεψη πρέπει η ανάπτυξη τα επόμενα τρίμηνα να είναι μεγαλύτερη του 3%. Για να γίνει αυτό πρέπει να συντρέξουν πολλοί παράγοντες όπως για παράδειγμα να έχουμε την καλύτερη χρονιά που υπήρξε μέχρι τώρα στον ελληνικό τουρισμό). Η εκτίμηση αυτή δε είναι η αναθεωρημένη εκτίμηση που δόθηκε κατά το εαρινό τρίμηνο, καθώς η αρχική εκτίμηση υποστήριζε ότι η ελληνική οικονομία θα αναπτυχθεί το 2017 με ρυθμό της τάξεως του 2,7%. Αντίστοιχα οι εκτιμήσεις για το 2018 ήταν 3,1% αρχικά και 2,5% οι αναθεωρημένες.

Όσον αφορά το δημοσιονομικό έλλειμμα οι προβλέψεις είναι και εκεί καλές. Αυτό αναμένεται να αντιστοιχεί στο 1,2% του ΑΕΠ για το 2017. Οι αντίστοιχες προβλέψεις για το 2018 αναφέρονται σε δημοσιονομικό πλεόνασμα της τάξης του 0,6%, το πρώτο μετά από πάρα πολλά χρόνια. Και σε αυτή την περίπτωση οι χειμερινές προβλέψεις ήταν πιο αισιόδοξες από τις αντίστοιχες εαρινές, προβλέποντας δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξης του 1,1% για το 2017 και δημοσιονομικό πλεόνασμα 0,7% για το 2018.

Αντίστοιχες είναι και οι εαρινές προβλέψεις σε σχέση με το χειμερινό εξάμηνο, όσον αφορά το δημόσιο χρέος. Σύμφωνα με τις εαρινές προβλέψεις το δημοσιονομικό χρέος θα μειωθεί από το 179% του ΑΕΠ του 2016 στο 178,8% του ΑΕΠ του 2017, ενώ η αντίστοιχη αρχική εκτίμηση ήταν ότι θα μειωνόταν στο 177,2% του ΑΕΠ του 2017. Οι χειμερινές προβλέψεις του δημοσίου χρέους για το 2018 ανέφεραν ότι αυτό να αντιστοιχεί στο 170,6% του ΑΕΠ του 2018 για να μειωθούν και να εκτιμάται κατά τις εαρινές προβλέψεις ότι το χρέος του 2018 θα αντιστοιχεί στο 174,6% του ΑΕΠ του 2018.

Όσον αφορά την ανεργία για το 2017 και το 2018 αυτή εκτιμάται ότι θα μειωθεί στο 22,8% το 2017 από 23,6% του 2016 – ενώ οι αρχικές εκτιμήσεις έκαναν λόγο για μείωση στα επίπεδα του 22%. Για το 2018 εκτιμάται ότι η ανεργία θα μειωθεί στο 21,6% - ενώ οι χειμερινές εκτιμήσεις αναφέρονταν σε μείωση στα επίπεδα του 20,3%. Ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα κινηθεί στα επίπεδα του 1,2% για το 2017 και στα επίπεδα του 1,1% για το 2018.

Ένα ακόμα στοιχείο το οποίο λαμβάνει χώρα στην βραχυπρόθεσμη περίοδο αλλά επηρεάζει και την μεσοπρόθεσμη και την μακροπρόθεσμη είναι αυτό των εκτιμώμενων επενδύσεων που θα γίνουν στην χώρα. Η μείωση δε των εκτιμήσεων για την αύξηση των επενδύσεων είναι εντυπωσιακή. Συγκεκριμένα οι χειμερινές εκτιμήσεις ανέφεραν προβλέψεις για αύξηση της τάξεως του 12% στις επενδύσεις. Αντίστοιχα οι εαρινές εκτιμήσεις έκαναν λόγο για αύξηση στις επενδύσεις για το 2017 μόνο κατά 6,3%, δηλαδή έγινε μείωση των εκτιμήσεων περίπου στο μισό σε σχέση με αυτές πριν λίγους μήνες. Αντίστοιχα οι εαρινές εκτιμήσεις για την αύξηση των επενδύσεων το 2018 κάνουν λόγο για αύξηση της τάξης του 10,8%, ενώ οι αντίστοιχες χειμερινές είχαν εκτιμήσει αύξηση στα επίπεδα του 14,2%.

Το τελευταίο στοιχείο που παρουσιάζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι ίσως το πιο ανησυχητικό, καθώς δείχνει ότι υπάρχει αβεβαιότητα για την αύξηση των επενδύσεων, ενώ οι εκτιμήσεις είναι μειούμενες σε μεγάλο βαθμό μέσα σε μικρά χρονικά διαστήματα. Το γεγονός αυτό δείχνει την σχετική αβεβαιότητα ακόμα και σε βραχυχρόνια περίοδο για την ελληνική οικονομία. Αυτό το υποστηρίζουμε καθώς η ελληνική οικονομία έχει παρουσιάσει σμίκρυνση και τεράστια αποεπένδυση κατά την περίοδο που μελετάμε και ως εκ τούτου αναμένουμε την σημαντική αύξηση των επενδύσεων. Αν' αυτού βλέπουμε τις εκτιμήσεις για την αύξηση των επενδύσεων να μειώνονται σε μικρό χρονικό διάστημα.

Εκτιμήσεις και προβλέψεις της τράπεζας της Ελλάδος

Για την ίδια χρονική περίοδο θα παραθέσουμε τις εκτιμήσεις και προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος, ώστε να αντιπαραβάλλουμε τις 2 εκτιμήσεις αλλά και για να δούμε και εκτιμήσεις από μια ελαφρώς διαφορετική σκοπιά, καθώς οι αναλυτές της τράπεζας της Ελλάδος έχουν καλύτερη γνώση της ελληνικής οικονομίας, καθώς και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της ώστε να μπορέσουν να δώσουν τα σωστά βάρη στις σωστές μεταβλητές.

Για το 2017 προβλέπεται ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά 2,5% και 3% για τα έτη 2018 και 2019. Παρατηρείται επίσης ότι αυξήθηκαν οι καταθέσεις στις ελληνικές τράπεζες κατά το 2016, γεγονός το οποίο αναμένεται να συνεχίσει και κατά τα επόμενα έτη.

Όπως βλέπουμε οι εκτιμήσεις που έχουν γίνει δείχνουν μια άσχημη κατάσταση κατά τα προηγούμενα έτη, τα οποία αποτελούν και τα τελευταία χρόνια που μελετάμε στην εργασία αυτή, ενώ υπάρχουν εκτιμήσεις και προβλέψεις ότι η οικονομία θα αρχίσει να βελτιώνεται, έχοντας ως πρώτη θετική χρονιά το 2018, οπότε και είναι η πρώτη χρονιά κατά την οποία όλα τα μεγέθη είναι θετικά (και το 2017 είναι πολλά τα θετικά μεγέθη, αλλά ακόμα και το έτος αυτό υπάρχουν δημοσιονομικά ελλείμματα, εν αντιθέσει με το 2018 κατά το οποίο αναμένεται να έχουμε δημοσιονομικό πλεόνασμα).

5.3 Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις και προβλέψεις

Στο τμήμα αυτό της εργασίας θα αναφερθούμε στις εκτιμήσεις που υπάρχουν και γίνονται για το δημόσιο ελληνικό χρέος και την ελληνική οικονομία για την μεσοπρόθεσμη περίοδο. Κατά την περίοδο αυτή θα δούμε το κατά πόσο θεωρείται βιώσιμο το δημόσιο ελληνικό χρέος αλλά και τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί ώστε να είναι η ελληνική οικονομία αρκετά ισχυρή για να μπορέσει να πραγματοποιήσει την αποπληρωμή του χρέους μόνη της, χωρίς να έχει περιορισμούς στις επιλογές της.

Για να δούμε την εκτίμηση που υπάρχει για την ελληνική οικονομία θα αρχίσουμε την προσέγγιση μας αυτή την φορά όχι από ένα επίσημο δείκτη αλλά κατά προσέγγιση, με την χρήση ενός μέσου το οποίο μπορεί να μας δείξει την γνώμη που έχει η διεθνής αγορά για την πορεία της ελληνικής οικονομίας κατά την μεσοπρόθεσμη περίοδο και ως εκ τούτου τις δυνατότητές της για την αποπληρωμή του δημόσιου χρέους.

Θα μελετήσουμε την πορεία των ελληνικών δεκαετών ομολόγων του δημοσίου στην δευτερογενή αγορά. Η τιμή του εκάστοτε ομολόγου στην δευτερογενή αγορά μας δίνει την εκτίμηση των διεθνών επενδυτών για την δυνατότητα αποπληρωμής του ομολόγου αυτού καθ' αυτού αλλά και με αναγωγή στο σύνολο του ελληνικού χρέους. Για να καταλάβουμε επίσης το αν είναι θετικές ή αρνητικές οι εκτιμήσεις αυτές θα το συγκρίνουμε με ομόλογα τα οποία εξέδωσε κατά το πρόσφατο παρελθόν - εντός της περιόδου που μελετά η παρούσα εργασία- , ώστε να μπορέσουμε να έχουμε μια σαφή εκτίμηση(τα μεγέθη που θα αναφερθούν γίνονται με στοιχεία του Ιανουαρίου του 2017).

Συγκεκριμένα τα ομόλογα τα οποία ωριμάζουν κατά το 2027 (στα όρια δηλαδή της μεσοπρόθεσμης περιόδου την οποία μελετάμε) , διαπραγματεύονται στο 79% της αξίας τους. Αντίθετα με αυτά, ομόλογα όπως αυτό που εξεδόθη κατά την περίοδο που μελετάμε , με την ωρίμανσή του να λαμβάνει χώρα κατά τον Ιούλιο του 2017 διαπραγματεύεται στο 98 με 99% της αξίας του .Με την σύγκριση των τιμών των δύο ομολόγων – αυτού που λήγει εντός του 2017 και αυτού που λήγει εντός του 2027- μπορούμε να βγάλουμε ιδιαίτερα σημαντικά συμπεράσματα για τις εκτιμήσεις της αγορά για την πορεία της ελληνικής οικονομίας και κατ' επέκταση της δυνατότητες του χρέους της για την μεσοπρόθεσμη περίοδο που μελετάμε.

Από την τιμή που έχουν τα ομόλογα μπορούμε να ανακαλύψουμε το επίπεδο κινδύνου τον οποίο εμπεριέχουν. Για παράδειγμα ένα ομόλογο το οποίο κινείται κοντά στο 100% αξίας του θεωρείται ότι είναι ένα αξιόπιστο ομόλογο , δηλαδή ένα ομόλογο για το οποίο δεν υπάρχει φόβος σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της αγοράς για την αποπληρωμή του κατά τον χρόνο ωρίμανσής του. Αν δε το ομόλογο αυτό αναφέρεται στην μακροπρόθεσμη περίοδο και είναι μακριά από την περίοδο ωρίμανσής του, αν έχει καλό επιτόκιο μπορεί να έχει και τιμή στην δευτερογενή αγορά μεγαλύτερη της ονομαστικής του αξίας.

Στον αντίποδα βλέπουμε να βρίσκονται τα ομόλογα η τιμή των οποίων δεν βρίσκεται κοντά στη ονομαστική τους αξία. Τα ομόλογα αυτά αντικατοπτρίζουν με την μειωμένη τιμή τους στην δευτερογενή αγορά τις εκτιμήσεις που έχει η αγορά για τον κίνδυνο που εμπεριέχουν αυτά, δηλαδή την ύπαρξη αδυναμίας αποπληρωμής τους.

Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να πούμε ότι οι εκτιμήσεις της αγοράς για την ελληνική οικονομία και τις δυνατότητες αποπληρωμής του χρέους στην μεσοπρόθεσμη περίοδο δεν είναι θετικές, καθώς παρουσιάζουν αμφιβολίες για τις δυνατότητες της ελληνικής οικονομίας σε 10 χρόνια από τώρα. Αντίθετα με αυτές τις εκτιμήσεις – αποδεικνύοντας ότι δεν υπάρχει μεροληψία στην κρίση αυτή ή κάποιος άλλος παράγοντας ο οποίος μπορεί να επηρεάσει την κρίση αυτή-, οι εκτιμήσεις για τα ομόλογα που ωριμάζουν εντός του 2017 είναι θετικές και θεωρείται σίγουρο ότι αυτά θα αποπληρωθούν στην ώρα τους .

Είναι σαφές από αυτή την προσέγγιση ότι υπάρχουν αμφιβολίες για τις δυνατότητες και την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας κατά της μεσοπρόθεσμη περίοδο, ώστε να αδυνατεί να αποπληρώσει το δημόσιο χρέος της.

Πλέον της εκτίμησης αυτής – η οποία αντικατοπτρίζει την γνώμη της αγοράς- θα κάνουμε αναφορά στις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος καθώς και στους κινδύνους τους οποίους εντοπίζει στην πορεία της ελληνικής οικονομίας προς την ανάπτυξη και την δυνατότητά της για την ορθή και έγκαιρη εξόφληση του χρέους τους.

Πλέον του κινδύνου που εντόπιζε στα τέλη του 2016 με την μη έγκαιρη επίτευξη και κλείσιμο της δεύτερης αξιολόγησης του προγράμματος και την αβεβαιότητα που το γεγονός έχει εντοπίζει και άλλες πηγές κινδύνου για την ελληνική οικονομία.

Ένας ακόμα κίνδυνος που παρατηρείται είναι οι πιθανές αναβολές για αποφάσεις από τους εταίρους όσον αφορά την ανάληψη μέτρων για την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ελληνικού δημοσίου χρέους. Το γεγονός αυτό αποτελεί κίνδυνο καθώς θέτει σε αβεβαιότητα τις αναπτυξιακές προοπτικές της Ελλάδας κατά την μεσοπρόθεσμη περίοδο , ενώ αυτή η αβεβαιότητα δεν θα άφηνε την ελληνική οικονομία να έχει πρόσβαση στις διεθνείς αγορές χρήματος .

Ένα ακόμα πρόβλημα/κίνδυνο εντοπίζει η τράπεζα της Ελλάδος αναφερόμενη στο κλίμα και τις συνθήκες για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Θεωρείται ότι οι γραφειοκρατικές διαδικασίες της κεντρικής διοίκησης, καταστημένα συμφέροντα και παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης δρουν αρνητικά για τις επενδύσεις. Από την στιγμή που οι εκτιμήσεις για ανάπτυξη στην Ελλάδα βασίζονται σε προβλέψεις αύξησης των επενδύσεων τίθενται εν αμφιβόλω οι εκτιμήσεις για ανάπτυξη.

Ένας άλλος παράγοντας που προκαλεί φόβους για τις δυνατότητες ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και ως εκ τούτου την δυνατότητα για την αποπληρωμή του χρέους είναι η επιρροή που θα έχει η φορολόγηση στην οικονομία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το μεγαλύτερο μέρος των κρατικών εσόδων προέρχονται από την φορολόγηση θεωρεί η Τράπεζα της Ελλάδος ότι πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή μας στον συγκεκριμένο τομέα και την επίδρασή του στην οικονομία, καθώς η αυξημένη φορολογία μπορεί να οδηγήσει σε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στον ιδιωτικό τομέα και ως εκ τούτου μείωση των φορολογικών εσόδων του κράτους , οπότε και οι προβλέψεις να μην επαληθευτούν.

Ένα ακόμα ερώτημα που αναφέρεται από την Τράπεζα της Ελλάδος έχει να κάνει με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Ενώ παραδέχεται τα βήματα προόδου που έχουν λάβει χώρα στο νομοθετικό και θεσμικό πλαίσιο, θεωρεί πως το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων

δεν έχει λυθεί ακόμα δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο. Από την στιγμή που τα δάνεια αυτά δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν, δεν είναι δυνατό να έχουν αρκετά κεφάλαια τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ώστε να μπορέσουν να χρηματοδοτήσουν άλλες επενδύσεις, οπότε και να μην μπορεί να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη.

Τέλος η Τράπεζα της Ελλάδος αναφέρει και ως πιθανό πρόβλημα το παγκόσμιο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον, αναφέροντας ότι η αύξηση του λαϊκιστικού ρεύματος παράλληλα με την τάση προστατευτισμού σε ολόένα και περισσότερες οικονομίες μπορεί να προκαλέσει πάμπολλα προβλήματα στην προσπάθεια της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και ως εκ τούτου και της πορείας του ελληνικού δημόσιου χρέους.

Συνολικά βλέποντας τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος βλέπουμε ότι είναι πολλοί οι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να προκαλέσουν προβλήματα στην Ελληνική οικονομία στην προσπάθειά της για ανάκαμψη κατά την μεσοπρόθεσμη περίοδο. Αυτό έχει άμεσα σχέση με την δυνατότητά της για την αποπληρωμή του δημοσίου χρέους και την κανονική εξυπηρέτηση των δανείων της.

Όπως βλέπουμε, οι δύο προσεγγίσεις παρουσιάζουν την ίδια εικόνα. Είτε η πολυπαραγοντική προσέγγιση της Τράπεζας της Ελλάδος- η οποία αναφέρει διάφορους παράγοντες και πως αυτοί μπορούν να επηρεάσουν την αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδος- είτε η εκτίμηση της αγοράς για την πορεία της οικονομίας της Ελλάδας μέσα από την τιμή του ομολόγου δεκαετίας μας δείχνουν ότι υπάρχουν πολλές αμφιβολίες για τη μεσοπρόθεσμη περίοδο, η οποία έρχεται εν πλήρει αντιθέσει με τις εκτιμήσεις για την βραχυπρόθεσμη περίοδο.

5.4 Μακροπρόθεσμες προβλέψεις και εκτιμήσεις

Πάντα οι μακροπρόθεσμες προβλέψεις είναι και οι πιο παρακινδυνευμένες επειδή είναι πάντα δύσκολο να εκτιμηθούν επαρκώς πολλοί παράγοντες, καθώς και το βάρος τους σε μια τόσο μακρά περίοδο. Επίσης, υπάρχουν και πολλές περιπτώσεις κατά τις οποίες προστίθενται και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τους υπολογισμούς αλλά δεν έχουν ληφθεί υπόψη στις αρχικές εκτιμήσεις. Για αυτό τον λόγο είναι πιο επιτακτική στην περίπτωση των εκτιμήσεων των μακροπρόθεσμων περιόδων η δημιουργία πολλαπλών σεναρίων, ώστε να έχουν εκτιμηθεί και υπολογιστεί περισσότερες περιπτώσεις.

Έτσι και στις εκτιμήσεις που θα παρουσιάσουμε δεν γίνονται εκτιμήσεις και προβλέψεις βάσει μόνο ενός σεναρίου. Τα σεναρία αυτά είναι τα σεναρία που έδωσε η Κομισιόν στο Ecofin στα πλαίσια της έκθεσης βιωσιμότητας του ελληνικού δημοσίου χρέους. Τα σεναρία που επεξεργάστηκε η Κομισιόν είναι δύο, το βασικό και το δυσμενές, τα οποία και θα παρουσιάσουμε στην συνέχεια της εργασίας αυτής.

5.5 Το βασικό σενάριο

Σύμφωνα με το βασικό σενάριο όπως το παρουσιάζει η Κομισιόν στην έκθεση βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους υπολογίζεται πως οι χρηματοδοτικές ανάγκες θα μειωθούν στο 9,3% μέχρι το 2020 από το 17,5% το οποίο είναι το ύψος των χρηματοδοτικών αναγκών που αναμένεται να διαμορφωθούν για το 2017. Το 2020 θα αποτελεί το χαμηλότερο σημείο μέχρι το 2060, οπότε και είναι το τελευταίο έτος των εκτιμήσεων της Κομισιόν.

Από το 2020 οι χρηματοδοτικές ανάγκες θα αρχίσουν να αυξάνονται εκ νέου ξεπερνώντας το 20% κατά το έτος 2045, ενώ κατά το καταληκτικό έτος των εκτιμήσεων θα φτάσουν στα επίπεδα του 20,8%. Τα νούμερα αυτά που εκτιμά στο βασικό σενάριο η Κομισιόν βρίσκονται κοντά στα νούμερα τα οποία αποφάσισε το Eurogroup ότι αποτελούν τα σωστά για την βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους.

Όσον αφορά το δημόσιο ελληνικό χρέος , αυτό υπολογίζεται κατά το τέλος του 2017 να βρεθεί στο 176% του ελληνικού ΑΕΠ, ενώ αναμένεται να υποχωρήσει στα επίπεδα του 159,9% του ΑΕΠ κατά το έτος 2020. Η μείωση του ελληνικού δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται σταθερά κατά τις επόμενες δεκαετίες, εκτιμώμενο στα επίπεδα του 123,1% ως προς το ΑΕΠ κατά το 2030 και στα επίπεδα του 91,6% του ΑΕΠ κατά το έτος 2060. Τα μεγέθη αυτά αν και καλά αν τα συγκρίνουμε με τα μεγέθη της οικονομίας κατά την παρούσα περίοδο απέχουν από τα μεγέθη που έχουν τεθεί ως όριο από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (όπου το χρέος ως προς το ΑΕΠ πρέπει να περιορίζεται σε επίπεδα μέχρι το 60% του ΑΕΠ κατά το μέγιστο).

5.6 Το δυσμενές σενάριο

Στην περίπτωση που ισχύσει αυτό το απευκταίο σενάριο για την ελληνική οικονομία και το ελληνικό δημόσιο χρέος οι επιπτώσεις του θα είναι πραγματικά καταστροφικές. Οι εκτιμήσεις που γίνονται από την Κομισιόν είναι τέτοιες που η παρούσα κατάσταση θα μπορούσε να θεωρηθεί θετική σε σχέση με το σενάριο αυτό. Χαρακτηριστικό είναι ότι αν ισχύσει το δυσμενές σενάριο, τότε ο λόγος του ελληνικού δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ θα φτάσει στα επίπεδα του 241% κατά το έτος 2060.

Συγκεκριμένα , σύμφωνα με το σενάριο αυτό αναμένεται η εκτράχυνση του χρέους στα μέσα της δεκαετίας του 2030 και αυτό κορυφώνεται κατά το 2060 στο επίπεδο του 241% όπως προαναφέραμε. Αντίστοιχη είναι και η εκτίναξη των ακαθάριστων χρηματοδοτικών αναγκών , οι οποίες αντί να μειωθούν αρχικά σε επίπεδα κάτω από το 15%, αυτές θα φτάσουν στα επίπεδα περίπου του 20% κατά το 2033 (12 χρόνια νωρίτερα από ότι αναφέρεται ότι θα φτάσουν στο βασικό σενάριο), ενώ αναμένεται με βάση το σενάριο αυτό στο επίπεδο του 56% κατά το τελευταίο έτος εκτίμησης.

Για αυτό τον λόγο και έγιναν προτάσεις και ζήτησε η Κομισιόν από τους εταίρους να λάβουν σοβαρά υπόψη το σενάριο αυτό και να λάβουν προληπτικά μέτρα για την ελάφρυνση του χρέους, ώστε και στο δυσμενές σενάριο τα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και το ζήτημα του χρέους να είναι αντιμετωπίσιμα .

Όπως βλέπουμε, ακόμα και το βασικό σενάριο εμπεριέχει εκτιμήσεις οι οποίες δεν είναι οι βέλτιστες δυνατές, αλλά θα λέγαμε ότι βλέπει ένα χρέος διαχειρίσιμο και βιώσιμο, εν αντιθέσει με το δυσμενές σενάριο το οποίο ουσιαστικά οδηγεί την ελληνική οικονομία και το ελληνικό χρέος σε επίπεδα τα οποία δεν είναι δυνατή η εξυπηρέτηση του χρέους και ως εκ τούτου θα μας οδηγούσε σε μία νέα χρεωκοπία στο μέλλον.

Στην συνέχεια θα παρουσιάσουμε δύο προτάσεις προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση του δημόσιου ελληνικού χρέους, βλέποντας το πρόβλημα από μια διαφορετική οπτική σε κάθε περίπτωση. Στην μία περίπτωση οι προτάσεις έχουν να κάνουν με οικονομικά μέτρα και συμφωνίες που πρέπει να λάβουν χώρα, ενώ η άλλη σε αλλαγή νοοτροπίας, θεωρώντας πως υπάρχουν ανεκμετάλλευτες δυνατότητες στην οικονομία οι οποίες μπορούν να μας απομακρύνουν από τον φαύλο κύκλο της κρίσης.

Η πρώτη εκτίμηση είναι του κυρίου Παπαπανάγου , ο οποίος είναι καθηγητής Οικονομικών στο τμήμα Βαλκανικών Σλαβικών & Ανατολικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και παρουσιάζεται σε άρθρο του στην ιστοσελίδα liberal.gr τον Δεκέμβριο του 2016.

Αρχικά γίνεται η διαπίστωση πως το ελληνικό δημόσιο χρέος δεν είναι βιώσιμο σύμφωνα με τους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς και ειδικούς πάνω στα θέματα του χρέους. Επιπλέον η διεθνής βιβλιογραφία όπως αναφέρει θεωρεί ότι αν το δημόσιο χρέος ξεπερνά το 70 με

80% του ΑΕΠ δημιουργεί προβλήματα για την αναπτυξιακή πορεία της εκάστοτε χώρας, πολλώ δε μάλλον όταν αυτό ξεπερνά κατά πολύ το 100%.

Παρατηρεί την διαφορά των εκτιμήσεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το οποίο θεωρεί πως το χρέος θα μπορούσε να μειωθεί στο 169,2% του ΑΕΠ μέχρι το 2022, εάν η ελληνική οικονομία μπορέσει και πετύχει για τα χρόνια που ακολουθούν ανάπτυξη της τάξης του 2,5% για κάθε έτος, ενώ παράλληλα να μπορεί να επιτύχει πρωτογενή πλεονάσματα της τάξης του 3,5% και του σχεδιασμού της τρίτης μνημονιακής σύμβασης που υπέγραψε η Ελλάδα και εκτιμά ότι το χρέος ως προς το ΑΕΠ θα πρέπει να έχει διαμορφωθεί στα επίπεδα του 120% μέχρι το 2020 (βέβαια οι εκτιμήσεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας δεν διαφέρουν πολύ από τις εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου παρά τα όσα έχουν συμφωνηθεί και υπάρχουν συζητήσεις για την αναθεώρησή τους).

Στην συνέχεια αναφέρει εκτιμήσεις για την πορεία της ελληνικής οικονομίας, τις οποίες θεωρεί και αισιόδοξες. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις αυτές αποδέχεται βραχυπρόθεσμος ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 2,5% και μεσοπρόθεσμο της τάξης του 1,2% , ενώ παράλληλα κάνει την παραδοχή ότι η Ελλάδα θα καταφέρει να βγει στις αγορές για δανεισμό με επιτόκια της τάξης του 5% και θα έχει την δυνατότητα να δανειστεί με επιτόκια της τάξης του 3,3% από τον ESM .

Σε αυτή την περίπτωση εκτιμά ότι κατά το έτος 2060 το ΑΕΠ θα ανέρχεται στα 728 δις ευρώ , ενώ το χρέος στα 1,2 τρις ευρώ, όντας το 165% του ελληνικού ΑΕΠ (σε αυτό το σημείο θα παρατηρήσουμε ότι η εκτίμηση αυτή μοιάζει να αντιστοιχεί στον μέσο όρο των δυο σεναρίων της Κομισιόν που παρουσιάσαμε πιο πριν, όπου το ένα υπολογίζει το χρέος να αντιστοιχεί στο 90% περίπου του ελληνικού ΑΕΠ το 2060 και το άλλο στο 240% του ΑΕΠ). Άρα εκτιμά ότι δεν θα έχει γίνει κάποιο πραγματικό βήμα επίλυσης του ζητήματος του ελληνικού δημοσίου χρέους καθώς δεν φαίνεται να υπάρχει σημαντική μείωση του χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ.

Στις εκτιμήσεις αυτές προσθέτει και στοιχεία από τον ΟΔΔΗΧ (Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους) όπου η Ελλάδα θα πρέπει να έχει αποπληρώσει 340 δις ευρώ μέχρι το 2030. Από αυτά τα 176 δις ευρώ αντιστοιχούν σε χρεολύσια και τα 164δις ευρώ σε τόκους. Αναλυτικά τα ποσά αυτά αντιστοιχούν σε 13,8 δις ευρώ το 2017, 11,2δις ευρώ το 2018, 16,5 δις ευρώ το 2019 με μια μικρή «περίοδο χάριτος» μέχρι το 2021 όπου τα ποσά μειώνονται, ενώ από το 2022 αυξάνονται εκ νέου στο επίπεδο των 33,3 δις ευρώ για το 2022, στα 24,5δις ευρώ για το 2023 και 24,5 ευρώ για το 2024. Τα ποσά αυτά όπως είναι φυσικό είναι ιδιαίτερα δύσκολο να αποπληρωθούν από την Ελλάδα, καθώς αποτελούν ιδιαίτερα μεγάλα ποσοστά του ελληνικού ΑΕΠ και δεν μπορούν να δεσμευτούν μόνο για την αποπληρωμή του χρέους.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και ουσιαστικά την δυνατότητα επίλυσης του προβλήματος του δημόσιου ελληνικού χρέους και κάνοντας το βιώσιμο προτείνει τις εξής κινήσεις :

1. Περαιτέρω επιμήκυνση της ωρίμανσης του χρέους στο επίπεδο των 50, 70 ή ακόμα και 90 ετών.
2. Περαιτέρω μείωση των επιτοκίων δανεισμού ειδικά στα πρώτα δάνεια.
3. Διαπραγμάτευση μίας περιόδου χάριτος 3 – 5 ετών.

4. Τη διαπραγμάτευση ενός μίνι «πακέτου Μάρσαλ» που θα επενδυθεί στην ελληνική οικονομία.

Πηγή: liberal.gr

Η πρόταση που γίνεται αναφέρει μια αρχική περίοδο χάριτος τριών ετών (2017-19), όπου τα χρεολύσια των ετών αυτών θα μπορέσουν να χρησιμοποιηθούν στην ελληνική οικονομία για αναπτυξιακούς σκοπούς (οι τόκοι αυτής της περιόδου θα πληρώνονται κανονικά, ώστε να υπάρχει ένα ακόμα κίνητρο για τους εταίρους να συμφωνήσουν σε αυτή την λύση). Σε αυτή την περίπτωση υπολογίζει ότι τα 38δισ ευρώ από τα χρεολύσια θα χρησιμοποιηθούν για δημόσιες επενδύσεις με πολλαπλασιαστή 5. Ως εκ τούτου το τελικό αποτέλεσμα θα είναι 190δισ ευρώ για το ελληνικό ΑΕΠ.

Επίσης σημειώνει ο καθηγητής κ. Παπαπανάγος, ότι από τα 320δισ ευρώ που δανειστήκαμε από τους εταίρους το 96,7% χρησιμοποιείται για την εξυπηρέτηση του χρέους. Θεωρεί ότι σε μια περίπτωση όπου θα υπήρχε μια συμφωνία όμοια όπως αναφέρει με ένα «μίνι σχέδιο Μάρσαλ», οι θεσμοί θα μπορούσαν να επενδύσουν στην ελληνική οικονομία περί τα 20δισ ευρώ, τα οποία με πολλαπλασιαστή της τάξης του 5 θα μπορούσαν να έχουν ένα τελικό αναπτυξιακό αποτέλεσμα της τάξης των 100δισ ευρώ για το ελληνικό ΑΕΠ.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειώσουμε ότι ένας πολλαπλασιαστής της τάξης του 5 είναι ιδιαίτερα υψηλός και για να επιτευχθεί πρέπει η επιλογή των επενδύσεων να είναι άριστη καθώς και η πραγματοποίησή τους. Παρά ταύτα δεν θα λέγαμε ότι είναι αδύνατο, καθώς η καθίζηση της ελληνικής οικονομίας δίνει τα περιθώρια μεγάλης ανάπτυξης . Σε αυτό το σημείο θα μπορούσαμε να δούμε την πορεία των οικονομιών μετά από πολέμους. Μετά από πολέμους το ΑΕΠ των χωρών έχει υποστεί καθίζηση (όπως έγινε με το ελληνικό ΑΕΠ κατά τα χρόνια που μελετάμε) , ενώ στην συνέχεια οι ρυθμοί αύξησης που παρουσιάστηκαν υπήρξαν ιδιαίτερα υψηλοί. Για αυτό θα λέγαμε ότι το σενάριο αυτό , το οποίο δίνει πολλαπλασιαστή δημοσίων επενδύσεων είναι δύσκολο στην πραγματοποίησή του, αλλά δεν θα το ορίζαμε ως αδύνατο.

Τελειώνοντας την αναφορά του και τις προτάσεις του παρατηρεί ότι πιθανώς αυτή να είναι η μόνη λύση , καθώς όπως σημειώνει δεν υπάρχει προηγούμενη παρατήρηση όπου να έλαβε χώρα πρώτα κάποια δημοσιονομική προσαρμογή και εν συνεχεία να ακολουθήσε ανάπτυξη σε οποιαδήποτε χώρα.

Όπως βλέπουμε από αυτή την πρώτη προσέγγιση , για την αντιμετώπιση του ελληνικού δημοσίου χρέους πρέπει να υπάρξουν σημαντικές αποφάσεις, καλή διάθεση και ελαστικότητα από τους εταίρους , αποδοχή καθυστέρησης πληρωμών των χρεολυσίων της Ελλάδας για 3 χρόνια , ύψους 38δισ ευρώ και την επένδυση από την μεριά των εταίρων ύψους 20 δισ ευρώ και μάλιστα όλα αυτά να γίνουν με άριστο τρόπο ,ώστε ο πολλαπλασιαστής των επενδύσεων αυτών να αντιστοιχεί σε 5 για να έχει μεγάλη επιρροή στο ελληνικό ΑΕΠ.

Η επόμενη προσέγγιση που θα κάνουμε έχει να κάνει περισσότερο με την αλλαγή νοοτροπίας. Η αλλαγή νοοτροπίας που θα παρουσιάσουμε δεν είναι αόριστη αλλά και αυτή με την σειρά της κάνει αναφορά σε αλλαγές με άμεσο οικονομικό αντίκτυπο.

Η προσέγγιση αυτή ανήκει στον Δρ Σπύρο Ρεπούση, συγγραφέα μεταξύ άλλων των βιβλίων «Αναδιάρθρωση Δανείων και Επιχειρήσεων» και εκ των συγγραφέων των βιβλίων «Το Δημόσιο Χρέος της Ελλάδας».

Η προσέγγιση του αρχίζει με μία διαπίστωση, αυτή της ιδιομορφίας της ελληνικής περίπτωσης. Παρατηρεί πως η αναξιοπιστία του δημόσιου τομέα του δημόσιου τομέα έφερε αρνητικές επιπτώσεις στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εν αντιθέσει με τις περιπτώσεις άλλων ευρωπαϊκών χωρών (όπως της Ιρλανδίας και της Ισπανίας) , όπου τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα έβλαψαν την αξιοπιστία του δημόσιου τομέα.

Αιτία αυτού του προβλήματος θεωρεί την στρεβλωμένη αντίληψη κατά τα τελευταία χρόνια πριν την έναρξη της κρίσης χρέους της Ελλάδας πως η ένταξη της στο κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα της έδινε τις δυνατότητες ανάπτυξης που είχαν και οι άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες χωρίς να αποτιμώνται σωστά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Χαρακτηριστικό στοιχείο της περίπτωσης αυτής είναι ότι τα δεκαετή ομόλογα της Ελλάδας το 2002 και το 2003 ήταν υψηλότερα κατά μόνο 31,52 και 16,74 μονάδες βάσεις, ενώ το 2010 η διαφορά έφτασε τις 633 μονάδες βάσης (κατά την έναρξη και συνειδητοποίηση της κρίσης χρέους)

Στην συνέχεια τονίζει ότι το πρόβλημα του υπερδανεισμού δεν είναι μόνο ελληνικό, καθώς το ίδιο πρόβλημα αντιμετώπισαν και η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία. Εν αντιθέσει με τις οικονομίες αυτές ο υπερδανεισμός της Ελλάδας είχε να κάνει με τον υπερδανεισμό του κράτους. Έτσι όταν εκδηλώθηκε η κρίση το 2008 οι χώρες αυτές είχαν κρίση στην αγορά κατοικίας ενώ η Ελλάδα κρίση δημοσίου χρέους.

Ο υπερδανεισμός αυτός σημειώνει πως οδήγησε σε μείωση της ανταγωνιστικότητας αλλά και στρεβλώσεις την οικονομία με αποτέλεσμα την εμφάνιση ελλειμμάτων στις τρέχουσες συναλλαγές και στα δημοσιονομικά μεγέθη της χώρας. Η περίπτωση της Ελλάδας κατά το 2008 αναφέρει προς προσομοιάζει τις περιπτώσεις του 1827, του 1842, του 1893, και του 1932, τα έτη δηλαδή κατά τα οποία η Ελλάδα είχε χρεοκοπήσει (αν και το 1827 δεν ήταν επίσημη χρεοκοπία, αλλά απλή αδυναμία αποπληρωμής τους χρέους, καθώς δεν υφίστατο τότε επίσημο ελληνικό κράτος ώστε να χρεοκοπήσει).

Ένα ακόμα σφάλμα που υπογραμμίζεται είναι η λανθασμένη χρήση των κοινοτικών πόρων από την Ελλάδα κατά την περίοδο 1981-2008. Κατά την περίοδο αυτή εισέρρευσαν στην Ελλάδα 87 δις ευρώ από κοινοτικούς πόρους. Το εντυπωσιακά μεγάλο ποσό αυτό όμως δεν χρησιμοποιήθηκε για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων, γεγονός το οποίο δεν έθεσε κατ' επέκταση σωστές βάσεις για την ελληνική οικονομία και μια δυναμική σταθερής αναπτυξιακής πορείας.

Με όλα αυτά τα στοιχεία καταλήγει πως το πρόβλημα του χρέους σχετίζεται άμεσα με την δομή που έχει η ελληνική οικονομία, τις επιλογές που έγιναν για τον τρόπο ανάπτυξης και λειτουργίας της κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Για την αντιμετώπιση του ζητήματος πρέπει να λάβουν χώρα αλλαγές στις δομές της οικονομίας, της παιδείας και της πολιτικής. Καθώς θεωρεί ότι τα άτομα προσαρμόζονται στους κανόνες (τυπικούς και άτυπους) , οπότε και οι στρεβλώσεις που είδαμε κατά τις προηγούμενες δεκαετίες δεν είναι αποκλειστικά και μόνο οικονομικές , αλλά μπορούν να ενταχθούν σε εάν ευρύτερο πλαίσιο.

Καθώς τα λάθη αυτά υπήρξαν επαναλαμβανόμενα , φαίνεται ότι τα αίτια των σημερινών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας και της δυσκολίας (αδυναμίας) εξυπηρέτησης του ελληνικού δημοσίου χρέους είναι καθαρά συστημικά. Ως εκ τούτου θεωρεί ότι η παρούσα κρίση χρέους είναι μια καλή ευκαιρία για την αναδιάρθρωση του τρόπου λειτουργίας του ελληνικού κράτους και όχι μόνο, αλλά και μια καλή ευκαιρία για την δημιουργία μιας νέας συλλογικής συνείδησης προς το συνολικό όφελος.

Όπως βλέπουμε από τις δύο περιπτώσεις-προσεγγίσεις που παρουσιάσαμε , ενώ διαφέρουν στην γενική προσέγγιση αναφέρουν δυο διαφορετικές προσεγγίσεις για την λύση του. Και στις δύο περιπτώσεις αυτό που παρουσιάζεται σαν πιο σημαντικό ζήτημα για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους είναι η στροφή προς της ανάπτυξη. Επίσης και στις δύο περιπτώσεις πρέπει να γίνει σωστή επιλογή των επενδύσεων για να επιτύχουμε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Στην δεύτερη προσέγγιση τονίζεται και η σημασία στην αλλαγή νοοτροπίας, η οποία μεταφράζεται πρακτικά σε δομικές αλλαγές στην ελληνική οικονομία , ώστε να αποφύγουμε λάθη του παρελθόντος αλλά και δεδομένα τα οποία αποτέλεσαν τροχοπέδη στην ανάπτυξη της χώρας για τις προηγούμενες δεκαετίες.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση φαίνεται ότι η μακροπρόθεσμη εικόνα της χώρας δεν εκτιμάται ότι θα είναι θετική αν ακολουθηθεί η πεπατημένη και οι λύσεις που έχουν προκριθεί μέχρι ώρας από τους εκπροσώπους της χώρας αλλά και από τους εταίρους μας.

Γίνεται σαφές λοιπόν ότι το πρόβλημα για την αντιμετώπιση του δημοσίου χρέους είναι ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί δίνοντας ώθηση στην ανάπτυξη και όλα αυτά πάντα σε συμφωνία με τους ευρωπαϊκούς μας εταίρους , οι οποίοι μας δανείζουν σε επιτόκια τα οποία μπορούν να διατηρήσουν την βιωσιμότητα της χώρας και του χρέους για το χρονικό διάστημα που χρειαζόμαστε για να μπορέσουμε να κάνουμε τις απαιτούμενες αλλαγές στην οικονομία μας. Όλα αυτά θα τα δούμε στην συνέχεια στο 6^ο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αυτή , στο οποίο θα παρουσιάσουμε τα συμπεράσματά μας για την πορεία του ελληνικού χρέους για την περίοδο 2009-2016 και τις εκτιμήσεις μας για τα επόμενα έτη.

Οι εκτιμήσεις συνοπτικά

Βλέποντας τις εκτιμήσεις που έχουν γίνει για την ελληνική οικονομία και την πορεία του ελληνικού χρέους , οι διαφοροποιήσεις είναι ξεκάθαρες και όμοιες με τις χρονικές περιόδους όπως τις διαχωρίσαμε.

Κατά την βραχυπρόθεσμη περίοδο ο κίνδυνος για την πορεία της ελληνικής οικονομίας και του ελληνικού χρέους φαίνεται να είναι ιδιαίτερα χαμηλός και να υπάρχει η εκτίμηση ότι όσο η Ελλάδα βρίσκεται σε κάποιο πρόγραμμα με την βοήθεια των εταίρων μας η κατάσταση δεν φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικές πιθανότητες οικονομικής εκτροπής και όλα τα μεγέθη είναι διαχειρίσιμα. Επίσης θεωρείται ότι όσο βρίσκεται σε αυτή την χρονική περίοδο μπορούν να ληφθούν μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τα οποία παρουσιάζονται κατά την περίοδο αυτή.

Οι πρώτες λιγότερο αισιόδοξες εκτιμήσεις παρουσιάζονται κατά την μεσοπρόθεσμη περίοδο. Είναι οι πρώτες αναφορές σε αμφισβήτηση της δυνατότητας της ελληνικής οικονομίας να ανακάμψει και ως εκ τούτου να έχει την δυνατότητα να εξυπηρετήσει το χρέος της κανονικά και χωρίς βοήθεια από τρίτους (εταίρους) . Αυτό θα λέγαμε ότι είναι σε ένα βαθμό ένας λογικός φόβος που οδηγεί στην ύπαρξη αμφιβολιών, καθώς κατά την περίοδο αυτή η ελληνική οικονομία θα πρέπει να κάνει τα πρώτα βήματά της μόνη μετά από αρκετά χρόνια χωρίς την άμεση προστασία των προγραμμάτων στα οποία βρίσκεται τώρα και είναι υπό την προστασία των εταίρων της. Παράλληλα θα δει τα πραγματικά αποτελέσματα των δημοσιονομικών μέτρων που έχει λάβει, τα οποία αν και ωφέλιμα για την αντιμετώπιση βραχυπρόθεσμων προβλημάτων αλλά και την αντίστοιχη βραχυπρόθεσμη βελτίωση των

μεγεθών της ελληνικής κεντρικής κυβέρνησης, αυτά μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο σύνολο της ελληνικής οικονομία και κατ' επέκταση της δυνατότητα αποπληρωμής του δημόσιου ελληνικού χρέους κατά την μεσοπρόθεσμη χρονική περίοδο.

Κατά την μακροπρόθεσμη χρονική περίοδο οι εκτιμήσεις φαίνεται να μην είναι αρκετά σίγουρες όπως είναι συνήθως για εκτιμήσεις σε μεγάλο βάθος χρόνου. Σε αυτή την περίπτωση είδαμε 3 διαφορετικά σενάρια (2 από την κομισιόν και ένα από καθηγητής οικονομίας). Από αυτά τα σενάρια, το βασικό σενάριο της κομισιόν είναι το πιο αισιόδοξο . Παρά ταύτα ακόμα και σε αυτή την περίπτωση το σενάριο αυτό ορίζει ότι το δημόσιο χρέος της Ελλάδας θα φτάσει το 2060 σε επίπεδα κατά τα οποία θα είναι απλά διαχειρίσιμο και βιώσιμο, όχι όμως σε επίπεδα τα οποία θα μπορούσαν να μας κάνουν να αισιοδοξήσουμε για το μέλλον της χώρας.

Τα υπόλοιπα δύο σενάρια αναφέρουν πως τα η εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας και αντίστοιχα της σχέσης της με το δημόσιο χρέος δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικές , καθώς υπολογίζεται ότι μέχρι το 2060 είτε το χρέος θα μείνει στα ίδια περίπου επίπεδα (δηλαδή στο 169% επί του ΑΕΠ) είτε θα εκτοξευθεί στα επίπεδα του 241% του ΑΕΠ, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η χώρα θα οδηγηθεί στην χρεοκοπία, πιθανώς πριν καν φτάσουμε στο έτος 2060.Με αυτόν τον τρόπο γίνεται σαφές ότι πρέπει να ληφθούν άμεσα μέτρα για την ανάπτυξη της οικονομίας άμεσα, ώστε να επαναπροσδιοριστούν τα σενάρια για την πορεία του χρέους της Ελλάδας και το βασικό σενάριο της κομισιόν να αποτελέσει μελλοντικά το δυσμενές της σενάριο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί το σύνολο των συμπερασμάτων που μπορούμε να βγάλουμε από τα όσα έχουν αναφερθεί και παρουσιαστεί στα προηγούμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας. Κατόπιν θα παρουσιάσουμε το σύνολο των προτάσεών μας για την αντιμετώπιση του προβλήματος δημοσίου χρέους που έχει η Ελλάδα την παρούσα χρονική στιγμή, σκεπτόμενοι πως οι προτάσεις αυτές πρέπει να είναι ρεαλιστικές και βιώσιμες για την βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη περίοδο.

Παρατηρήσεις : η παρούσα κατάσταση και το πρόβλημα

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε τα προβλήματα που αναγνωρίσαμε πως υπάρχουν κατά την μελέτη για το ελληνικό δημόσιο χρέος , με την περίοδο ενδιαφέροντος μας να είναι τα έτη 2009-2016. Σαφώς τα προβλήματα τα οποία έκαναν έντονη την εμφάνισή τους κατά την περίοδο που μελετάμε , αλλά έχουν τις πηγές τους πολύ πιο πριν. Τα περισσότερα από τα προβλήματα αυτά είναι ξεκάθαρα δομικά, ενώ άλλα δημιουργήθηκαν σιγά σιγά με την πάροδο των ετών. Παράλληλα υπήρξαν και κάποια ιδιαίτερα στοιχεία της ελληνικής οικονομίας τα οποία οδήγησαν στο πρόβλημα του ελληνικού χρέους.

Σκοπός της παρουσίασης αυτής είναι να υποδείξουμε τα προβλήματα τα οποία αποτελούν την γενεσιουργό αιτία του ελληνικού δημοσίου χρέους, καθώς όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενα σημεία της εργασίας αυτής το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου χρέους είναι πολυπαραγοντικό και το χρέος αυτό καθ' αυτό δεν είναι αυτό με την μεγαλύτερη επιρροή στο χρέος. Παρουσιάζοντας τα στοιχεία που οδήγησαν στο ιδιαίτερα υψηλό δημόσιο χρέος για μια οικονομία μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης- και δεν έχουν ακόμα εξαλειφθεί στο σύνολό τους-, μέχρι το χρέος να αρχίσει να γίνεται και αυτό με την σειρά του σημαντικό στοιχείο της αδυναμίας εξυπηρέτησής του – υπό την έννοια ότι στο υψηλό χρέος αντιστοιχούν υψηλά κόστη εξυπηρέτησής του δημιουργώντας ένα φαύλο κύκλο- , ελπίζουμε ότι θα γίνουν σαφώς αντιληπτά τα αίτια του προβλήματος και εν συνεχεία κατανοητές οι προτάσεις μας για την αντιμετώπιση του κατά τα επόμενα έτη.

Αρχικά θα αναφερθούμε στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας ,ώστε να δούμε τα προβλήματα που ιστορικά είχε. Αρχίζοντας ήδη από την Ελληνική Επανάσταση η υπό σύσταση χώρα δανείζεται με ποσά τα οποία δυσκολεύεται να ξεπληρώσει , ενώ παράλληλα πρέπει να φροντίσει για την δημιουργία κράτους και την ανόρθωση της οικονομίας μετά τον πόλεμο, αφού αυτός έλαβε χώρα στο σύνολο τον εδαφών της , όπως αυτά διαμορφώθηκαν κατά την αρχική σύσταση του νεότερου Ελληνικού κράτους. Κατά την διάρκεια της επανάστασης δεν πρέπει να ξεχάσουμε ότι προλάβουμε να κάνουμε έναν ακόμα εμφύλιο πόλεμο ο οποίος κόστισε σε χρήματα, σε ανθρώπινο κεφάλαιο , παραγωγικό κεφάλαιο (καταστροφή καλλιεργούμενων εκτάσεων , κτιρίων κτλ) , ενώ τόνισε το πρόβλημα συνεργασίας που εμφανίζεται παραδοσιακά εμφανίζεται στην Ελλάδα και δεν αφήνει την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που υπάρχουν.

Παρουσιάζουμε την πρώτη επίσημη χρεοκοπία μας σχετικά νωρίς , το 1843, ενώ θα ακολουθήσουν και άλλες, με την πιο γνωστή ιστορικά αυτή του 1893 επί Τρικούπη, αποτέλεσμα ενός έντονου αναπτυξιακού προγράμματος το οποίο δεν ακολουθήθηκε σωστά εξαιτίας πολιτικών συγκρούσεων. Οπότε ως πρώτη παρατήρηση την οποία πρέπει να κάνουμε είναι το γεγονός ότι σαν χώρα αρχίσαμε να έχουμε χρέη πριν την επίσημη ύπαρξη μας, ως εκ

τούτου αποτελούσε ένα δεδομένο το χρέος και η αύξηση αυτού για πολλές κυβερνήσεις διαχρονικά.

Ένα δεύτερο ιστορικό στοιχείο το οποίο πρέπει να τονίσουμε είναι η συνεχής παρουσία της Ελλάδας σε τοπικούς και εκτεταμένους πολέμους, ενώ δεν πρέπει να αποσιωπήσουμε το γεγονός ότι ακόμα και κατά περιόδους κατά τις οποίες δεν έλαβε μέρος η χώρα σε πολεμικές συρράξεις, μεγάλο μέρος του προϋπολογισμού δεσμευόταν για εξοπλιστικά προγράμματα.

Αν σκεφτούμε τους πολέμους στους οποίους έχει συμμετάσχει η νεότερη Ελλάδα είναι πολλοί για την σύντομη ιστορία της. Δύο βαλκανικοί πόλεμοι, δύο παγκόσμιοι πόλεμοι και αρκετή με την Οθωμανική αυτοκρατορία (και αργότερα Τουρκία). Στα θετικά πρέπει να κρατήσουμε το γεγονός ότι συνήθως ήταν νικηφόροι, όχι για λόγους εθνικής υπερηφάνειας, αλλά για πρακτικούς όπως η μη υποχρέωση καταβολής πολεμικών αποζημιώσεων, η προσάρτηση νέων εδαφών τα οποία πολλές φορές αύξαναν τους παραγωγικούς πόρους της Ελλάδας (χαρακτηριστικό παράδειγμα η προσάρτηση νέων εδαφών μέσα στα οποία ήταν η Θεσσαλία και έτσι διπλασιάστηκαν τα καλλιεργήσιμα εδάφη της Ελλάδας). Ένα ακόμα θετικό είναι ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι πόλεμοι αυτοί έλαβαν χώρα εκτός των επίσημων εδαφών του κράτους της και ως εκ τούτου δεν καταστράφηκαν παραγωγικοί πόροι και βασικές δομές.

Παρά ταύτα η επίδρασή τους ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Στις περιπτώσεις που είχαμε νικηφόρα αποτελέσματα και προσάρτηση νέων εδαφών, πλέον των εξόδων για την πραγματοποίηση του πολέμου και τα έξοδά του, υπήρχαν έξοδα για την ένταξη των νέων περιοχών στο ελληνικό κράτος. Και πάντα τα έξοδα προηγούνταν των εσόδων, χωρίς να είναι και επαρκώς εκτιμώμενα τα έσοδα αυτά. Επίσης δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε περιπτώσεις όπως αυτή της Μικρασιατικής Καταστροφής, όπου μια ηττημένη Ελλάδα έπρεπε να ενσωματώσει μερικά εκατομμύρια προσφύγων τα οποία δεν είχαν συνήθως μαζί τους ίδια κεφάλαια για την ευκολότερη προσαρμογή τους και όλο αυτό το ζήτημα παρουσιαζόταν σε μία χώρα η οποία ήταν οικονομικά εξαντλημένη μετά από τον πόλεμο. Ακόμα και αν δεχθούμε ότι οι πρόσφυγες πρόσφεραν θετικά στην Ελληνική οικονομία – όπως νέες συνήθειες, γνώσεις και εμπειρίες που επέδρασαν θετικά στην ελληνική οικονομία- , αυτό χρειάζεται αρκετό χρόνο για να φανεί στην οικονομία, ενώ μόλις 7 χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή έχουμε το κραχ του 1929, το οποίο επέδρασε ισχυρά στην ελληνική οικονομία (όπου είχαμε μια ακόμα πτώχευση).

Όπως γίνεται σαφές η ελληνική οικονομία, η οποία ήταν επιβαρυνμένη με χρέη, έδινε μεγάλο μέρος του ΑΕΠ της διαχρονικά για να καλύψει στρατιωτικές της ανάγκες, ποσά τα οποία υπό άλλες συνθήκες αν είχαν χρησιμοποιηθεί -έστω και τμηματικά – για αναπτυξιακούς σκοπούς η πορεία της Ελλάδας και οι δυνατότητες εξυπηρέτησης του ελληνικού χρέους διαχρονικά θα ήταν καλύτερες, μη αφήνοντας το να αυξηθεί σε υψηλά επίπεδα.

Άλλη μια παρατήρηση που θα θέλαμε να κάνουμε είναι πως διαχρονικά η Ελλάδα χρησιμοποιούσε μέτρα νομισματικής πολιτικής (με πιο σύννηθες την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος), ώστε να διορθώσει τα εκάστοτε προβλήματα της οικονομίας με βασικότερο ίσως αυτό της χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Η τεχνογνωσία και η εμπειρία σε αυτό το κομμάτι είναι ιδιαίτερα υψηλή και αποτελεσματική. Στην περίπτωση της περιόδου την οποία μελετά η παρούσα εργασία η δυνατότητα αυτή δεν υπήρχε, όντας μέλος μιας νομισματικής ένωσης και αναγκάζόμενοι να προχωρήσουμε σε μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής στα οποία η εμπειρία είναι μικρότερη, η επίδραση στον κόσμο αρνητικότερη σε σχέση με τα μέτρα νομισματικής πολιτικής, ώστε η υποτίμηση να είναι εσωτερική και όχι νομισματική σε μια προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα της περιόδου 2009-2016.

Μια τελευταία παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε είναι πως κατά τις τελευταίες δεκαετίες δεν εκμεταλλευτήκαμε και δεν αξιοποιήσαμε σωστά τα πλεονεκτήματα της ένταξης μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά την περίοδο 1981 με 2008 εισήλθαν καθαρά στην Ελλάδα 87 δις ευρώ. Παράλληλα οι παγκόσμιες συνθήκες κατά την περίοδο αυτή ήταν ιδιαίτερα θετικές καθώς οι πολεμικές συρράξεις ήταν περιορισμένες, ενώ και οι τιμές του πετρελαίου ήταν διαχρονικά αρκετά καλές ώστε να βοηθήσουν την ανάπτυξη (η κρίση πετρελαίου του 1973 ήταν αρκετά μακριά χρονικά από την περίοδο που αναφέρουμε και οι αρνητικές επιπτώσεις της είχαν σχεδόν εξαλειφθεί μέχρι το 1981).

Έχοντας παρουσιάσει τα δομικά και μόνιμα προβλήματα της οικονομίας της χώρας τα οποία έπαιξαν τον ρόλο τους στην κορύφωση των προβλημάτων χρέους της Ελλάδας κατά την περίοδο την οποία μελετάμε θα αναφέρουμε το τριπλό πρόβλημα που παρουσιάστηκε (ή αν το θέταμε διαφορετικά επήλθε ο χρόνος ωρίμανσής του) στην Ελλάδα το 2008 και την οδήγησε στην κρίση χρέους της περιόδου 2009-2016.

Το πρώτο πρόβλημα είναι αυτό καθαυτό το υψηλό χρέος σε σχέση με το ΑΕΠ, συνυπολογίζοντας ότι τα τελευταία έτη πριν την περίοδο 2009-2016 παρουσιάστηκαν και ιδιαίτερα υψηλά ελλείμματα. Το χρέος της Ελλάδας κατά την περίοδο αυτή ήταν ένα από τα υψηλότερα στον κόσμο και το υψηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως ποσοστό του ΑΕΠ, γεγονός το οποίο καταδεικνύει την δυσκολία εξυπηρέτησής του. Αυτό συμβαίνει γιατί τα υψηλά ελλείμματα αναγκάζουν την εκάστοτε κυβέρνηση να λάβει συσταλτικά μέτρα πολιτικής (εν προκειμένω μόνο δημοσιονομικά μέτρα) και ως εκ τούτου παρουσιάζεται επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και σε πολλές περιπτώσεις- όπως και σε αυτή της Ελλάδας- μείωση του ΑΕΠ.

Η μείωση του ΑΕΠ με την σειρά της κάνει το χρέος μεγαλύτερο σε σχέση με το ΑΕΠ, καθώς η εξάλειψη των μεγάλων ελλειμμάτων- όπως αυτό της Ελλάδας κατά τα έτη που αναφέρουμε- δεν είναι δυνατό να γίνει σε ένα μόνο έτος- και ιστορικά είναι μια μακροχρόνια διαδικασία ώστε να μειωθούν και οι αρνητικές επιρροές στην οικονομία-, ενώ παράλληλα μειώνεται το ΑΕΠ. Αν το βλέπαμε σαν περίπτωση μιας άλλης χώρας με ίδιο έλλειμμα αλλά μικρότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ θα ήταν μια δύσκολη και επίπονη διαδικασία ακόμα και στην υποθετική περίπτωση την οποία αναφέρουμε.

Αν σε αυτό το σημείο συνυπολογίσουμε και τα λάθη τα οποία έγιναν κατά τα έτη 2010 και 2011 (αλλά επηρέασαν και τα επόμενα) στους πολλαπλασιαστές που υπολόγιζαν τις επιπτώσεις των μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής, μπορούμε να καταλάβουμε την αρνητική επιρροή των μέτρων αυτών στην οικονομία της χώρας όχι μόνο βραχυπρόθεσμα αλλά και μεσοπρόθεσμα (χωρίς να ξέρουμε αυτή την στιγμή πιθανές μακροπρόθεσμες επιρροές καθώς από τότε έχουν ληφθεί και άλλα μέτρα και έχουμε και άλλα χρηματοπιστωτικά γεγονότα τα οποία δεν μας επιτρέπουν να απομονώσουμε το γεγονός και να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα).

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε μια αρνητική επίπτωση του προβλήματος του ελληνικού δημοσίου χρέους και της έλλειψης εμπιστοσύνης της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας. Γνωρίζοντας ότι η πραγματική οικονομία δεν είναι απομονωμένη, μπορούμε να πούμε ξεκάθαρα ότι είχαμε επίδραση και στον τραπεζικό τομέα. Δηλαδή η μείωση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας επέδρασε αρνητικά και στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία μέχρι εκείνη την ώρα δεν είχαν σοβαρά προβλήματα (εν αντιθέσει με τα χρηματοπιστωτικά προβλήματα που είχαν αντίστοιχα ιδρύματα στην Ισπανία και την Ιρλανδία). Δηλαδή ένα κρατικό πρόβλημα επεκτάθηκε και δημιούργησε πρόβλημα και στον τραπεζικό τομέα. Ως εκ τούτου η επίδραση αυτή – λόγω του τομέα που

επέδρασε- επηρέασε και την υπόλοιπη οικονομία καθώς μειώθηκε η δυνατότητα των τραπεζών να δανείζονται και εν συνεχεία να δανείζουν φθηνά.

Σε δεύτερο χρόνο μειώθηκε γενικά η δυνατότητα των τραπεζών να δανείζουν καθώς τα μη-εξυπηρετούμενα δάνεια αυξήθηκαν εκθετικά, ενώ παράλληλα το αβέβαιο οικονομικό κλίμα μείωσε τα ρευστά διαθέσιμα των τραπεζών, καθώς μεγάλο μέρος του ελληνικού πληθυσμού επέλεξε να αποσύρει τις καταθέσεις του φοβούμενο την πιθανότητα ενός «κουρέματος» αν η κατάσταση γινόταν δυσχερέστερη για το δημόσιο ελληνικό χρέος, εντείνοντας τα προβλήματα που υπήρχαν και την οικονομική αβεβαιότητα.

Το δεύτερο πρόβλημα από τα 3 τα οποία οδήγησαν την ελληνική οικονομία στην κρίση χρέους της περιόδου που μελετάμε έχει να κάνει με την χαμηλή ανταγωνιστικότητα της χώρας. Όντας σε μια εποχή κατά την οποία η οικονομία είναι σε μεγάλο βαθμό παγκοσμιοποιημένη, ο ανταγωνισμός ο οποίος πιέζει την Ελλάδα δεν είναι μόνο αυτός που ήταν γνωστός τις προηγούμενες δεκαετίες και περιοριζόταν σε κράτη γνωστά και κοντινά γεωγραφικά. Πλέον ο ανταγωνισμός μπορεί να προέλθει από οποιοδήποτε μέρος του αναπτυσσόμενου και μη κόσμου (ανάλογα με το προϊόν το οποίο μελετάμε την κάθε φορά).

Πλέον του κοινού προβλήματος αυτού η Ελλάδα αντιμετώπιζε πρόβλημα ανταγωνισμού ακόμα και σε σχέση με γνωστούς οικονομικούς ανταγωνιστές, καθώς δεν έγινε καμία προσπάθεια για την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς της. Ούτε στον πρωτογενή, ούτε στον δευτερογενή ούτε στον τριτογενή τομέα δεν έγιναν μαζικές και οργανωμένες προσπάθειες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών. Ακόμα και οι όποιες ατομικές προσπάθειες έγιναν έπρεπε να αντιμετωπίσουν τα εμπόδια του αργού γραφειοκρατικού μηχανισμού της Ελλάδας. Το μικρό πλεονέκτημα που χρησιμοποιούσαμε κατά καιρούς, αυτό των χαμηλότερων τιμών λόγω του εθνικού νομίσματος εξαλείφθηκε με την είσοδό μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Ήταν η πρώτη φορά στην νεότερη ιστορία μας όπου κρινόταν άμεσα η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών υπηρεσιών και προϊόντων.

Έχοντας φτάσει στην αρχή της κρίσης χρέους της Ελλάδας κατά την περίοδο μελέτης μας (2009-2016), δεν υπάρχει μόνο το πρόβλημα του υψηλού χρέους αλλά και αυτό της χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Δηλαδή έχουμε πρακτικά μια οικονομία με υψηλά χρέη αλλά χαμηλή δυναμική να μπορέσει να αναπτυχθεί ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα χρέους που έχει. Όπως και με τα μέτρα πολιτικής που λαμβάνουν χώρα για την αντιμετώπιση χρέους και την μείωση των ελλειμμάτων, έτσι και οι διάφορες προσπάθειες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας δεν παρουσιάζουν άμεσα αποτελέσματα, καθώς χρειάζεται ένα επαρκές χρονικό διάστημα για την πραγματική αύξηση της ανταγωνιστικότητας και εν συνεχεία αυτό να γίνει γνωστό και στους δυνητικούς πελάτες των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Το τρίτο πρόβλημα έχει να κάνει με την συγκυρία κατά την οποία κορυφώθηκε το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου χρέους. Το τρίτο δηλαδή πρόβλημα ήρθε συγκυριακά αλλά δυστυχώς ταυτόχρονα με την εκδήλωση (ή αποκάλυψη των δύο προηγούμενων προβλημάτων). Το τρίτο πρόβλημα είναι η παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία άρχισε από τις ΗΠΑ το 2008 με την κρίση στον στεγαστικό τομέα και εν συνεχεία στον τραπεζικό (χωρίς να έχει την ένταση των προβλημάτων του τραπεζικού τομέα της Ισπανίας και της Ιρλανδίας) και επεκτάθηκε και στην Ευρώπη κατά τα έτη τα οποία ακολούθησαν.

Το πρόβλημα αυτό επηρέασε με δύο τρόπους την ελληνική οικονομία. Ο πρώτος έχει να κάνει με το γεγονός ότι η μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης (και κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης) μείωσε και αντίστοιχα την κατανάλωση σε αυτές τις χώρες. Αν συνυπολογίσουμε ότι μεγάλο μέρος των εξαγωγών μας έχει να κάνει με

αυτές τις χώρες σημαίνει ότι μειώθηκαν άμεσα πολλά έσοδα από τις εξαγωγές μας. Πλέον του γεγονότος αυτού , οι οικονομίες αυτές έλαβαν μέτρα τα οποία ήταν αρνητικά για οποιαδήποτε προσπάθεια αύξησης των εξαγωγών μας σε αυτές- καθώς με αυτές τις χώρες ήδη υπάρχουν διάλογοι επικοινωνίας και μια προσπάθεια αύξησης των εξαγωγών θα ήταν πιο εύκολη και γρήγορη κατά την περίοδο αυτή αν κατευθυνόταν προς αυτές τις χώρες-, καθώς τα μέτρα αυτά σε κάποιο βαθμό λειτουργούσαν προστατευτικά προς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες των χωρών ώστε να τονωθούν οι δικές τους οικονομίες (στον βαθμό που μπορούσαν να τα προστατεύσουν βεβαίως στα πλαίσια μια οικονομικής ένωσης).

Ο δεύτερος τρόπος που επηρέασε την ελληνική κρίση δημοσίου χρέους η παγκόσμια ελληνική κρίση έχει και πολιτικές προεκτάσεις. Αν η κρίση του ελληνικού δημοσίου χρέους κορυφωνόταν κατά μια περίοδο , η οποία όμως δεν συνέπιπτε με την παγκόσμια οικονομική κρίση η δυνατότητα παροχής οικονομικής βοήθειας θα ήταν πιο εύκολη για τις χώρες της Ευρωπαϊκής ένωσης, ενώ και η αγορά εν γένει θα ήταν λιγότερο διστακτική στο να τοποθετήσει κεφάλαιο σε επενδύσεις οι οποίες ενείχαν υψηλότερο κίνδυνο.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση- όπως και στην Ελλάδα- ανάγκασε ακόμα και τις ισχυρότερες οικονομίες να λάβουν συσταλτικά μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής, γεγονός το οποίο επέδρασε αρνητικά στους πολίτες των χωρών τους, καθώς αυτά αντιστοιχούσαν και σε μειώσεις παροχών στους πολίτες τους ή αύξηση της φορολογίας τους. Η επιλογή παροχής οικονομικής βοήθειας στην Ελλάδα πολλών δις ευρώ, όταν παράλληλα στις ίδιες χώρες λαμβάνονταν μέτρα λιτότητας για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης θα δημιουργούσε αρνητική εντύπωση στους πολίτες των χωρών αυτών, έχοντας αρνητική επίπτωση στους πολιτικούς των χωρών αυτών, γεγονός το οποίο πολιτικά δεν είναι εύκολα αποδεκτό και ιστορικά δεν θα μπορούσαμε να δούμε κάποιο σχετικό προηγούμενο.

Πλέον της πολιτικής προέκτασης, δεν πρέπει να μην συνυπολογίσουμε το γεγονός ότι και τα διαθέσιμα κεφάλαια στις χώρες αυτές ήταν πιο περιορισμένα από ότι θα ήταν κατά μια περίοδο παγκόσμιας οικονομικής ευημερίας, γεγονός το οποίο αυξάνει την διστακτικότητα για την χρήση τους. Και αν σκεφτούμε ότι τα ποσά τα οποία διατέθηκαν στην Ελλάδα για την βοήθεια που έλαβε δεν είναι υπερβολικά μεγάλα για οικονομίες όπως αυτές της Γερμανίας και της Γαλλίας δεν ισχύει το ίδιο για τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επίσης δεν πρέπει να αγνοούμε το γεγονός πως η ελληνική οικονομία δεν ήταν η μοναδική η οποία είχε οικονομικά προβλήματα. Προβλήματα είχε και η Ισπανία και η Ιρλανδία και η Πορτογαλία και η Ιταλία, με τις τρεις πρώτες να ζητάνε και αυτές και να δέχονται βοήθεια (όχι τόσο μεγάλη όσο αυτή της Ελλάδας), με την Ιταλία να μην ζητά βοήθεια για την αντιμετώπιση του χρέους της (περίπου στο 120% κατά τα πρώτα έτη της οικονομικής κρίσης) για πολλούς λόγους, μέσα στους οποίους είναι και η προσπάθεια να μην επεκταθεί η αβεβαιότητα για την οικονομία και στην δικιά της οικονομία, η οποία από μόνη της μπορεί να έχει έντονα αρνητικά αποτελέσματα . Επίσης κάτι τέτοιο θα ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνο και για την ευρωπαϊκή αλλά και την παγκόσμια οικονομία, καθώς το μέγεθος της οικονομίας της Ιταλίας θα μπορούσε να έχει αρνητικά αποτελέσματα- αν αυτή παρουσίαζε κρίση σαν αυτή της Ελλάδας- στην παγκόσμια οικονομία. Σχηματικά θα μπορούσαμε να σχολιάσουμε πως η οικονομία της Ιταλίας ήταν «πολύ μεγάλη για να πέσει» , όπως έχει αναφερθεί κατά καιρούς.

Όπως βλέπουμε η ελληνική οικονομία μπαίνοντας στο πρώτο έτος μελέτης (2009) είχε συνολικά πολλά προβλήματα, δομικά , συγκυριακά αλλά και την κορύφωση κάποιων την χειρότερη δυνατή στιγμή για την αντιμετώπισή τους. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε και κάποιες παραπάνω λεπτομέρειες συνοπτικά για το χρέος, ώστε να υπενθυμίσουμε τα προβλήματα τα οποία αυτό έχει και αντίστοιχα επηρεάζουν την οικονομία.

Τα χρόνια κατά τα οποία μελετάμε το ελληνικό δημόσιο χρέος αυτό έχει γιγαντωθεί μετά από υψηλά ελλείμματα κατά τα προηγούμενα έτη , τα οποία συνεχίζουν να υφίστανται και κατά τα έτη μελέτης μας. Παράλληλα το ΑΕΠ μειώνεται και ως εκ τούτου το ελληνικό δημόσιο χρέος αυξάνεται δραματικά ως ποσοστό του ΑΕΠ. Τα πρώτα έτη της μελέτης μας η μεσοσταθμική διάρκεια των δανείων είναι πολύ μικρή για ένα κράτος, όντας όλα εντός της μεσοπρόθεσμης χρονικής περιόδου, ενώ το κόστος αποπληρωμής των δανείων είναι και αυτό ιδιαίτερα υψηλό ξεπερνώντας πολλές δαπάνες του προϋπολογισμού (πχ είναι μεγαλύτερο από τις συνολικές δαπάνες για την παιδεία). Στην συνέχεια έχοντας μπει σε διάφορα προγράμματα στήριξης (το οποία περιείχαν και αυτά μέτρα με την σειρά τους τα οποία επηρέασαν την οικονομία αρνητικά, περισσότερο και από το αναμενόμενο) τα δεδομένα αυτά άλλαξαν ,με τη μεσοσταθμική διάρκεια των δανείων να αυξάνεται σημαντικά σε περίπου 15 έτη , ενώ το μεσοσταθμικό κόστος μειώθηκε αρκετά, ώστε αυτό να μπορούσε να είναι διαχειρίσιμο και αντιμετωπίσιμο από την ελληνική οικονομία σε περίοδο σταθερότητας.

Όπως παρατηρούμε το πρόβλημα του ελληνικού χρέους επιβεβαιώνεται σε μεγάλο βαθμό πως δεν είναι πρόβλημα χρέους αποκλειστικά αλλά έχει τις ρίζες του και σε άλλους παράγοντες της οικονομίας. Αν θέλουμε να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου χρέους εκεί θα πρέπει να ληφθούν στοχευμένα μέτρα τα οποία κατά περιπτώσεις θα αλλάξουν και κάποιες από τις δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

Οι προτάσεις μας

Στο σημείο αυτό θα αναφέρουμε τις προτάσεις μας , οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τις παρατηρήσεις που έχουμε παρουσιάσει προηγουμένως. Οι προτάσεις αυτές έχουν σκοπό όπως θα θέλαμε να τονίσουμε να είναι ρεαλιστικές και πραγματοποιήσιμες. Πιθανώς κάποιες από αυτές να είναι δύσκολες στην συμφωνία πραγματοποίησής τους , χωρίς όμως αυτό να τις καθιστά μη ρεαλιστικές. Επίσης σκοπό έχουν την βελτίωση των μεγεθών της ελληνικής οικονομίας όχι μόνο βραχυπρόθεσμα, αλλά δίνοντας σημασία στην μεσοπρόθεσμη περίοδο και πάντα με την σκέψη της μακροπρόθεσμης περιόδου.

Γενικά οι προτάσεις μας θα κινηθούν προς την προσπάθεια αύξησης του ΑΕΠ, ώστε ποσοστιαία να μειωθεί το χρέος. Αυτό θα γίνει γιατί έχοντας ένα κλάσμα με αριθμητή το χρέος και παρονομαστή το ΑΕΠ, η μόνη ρεαλιστική λύση(όπως θα αναφέρουμε εκτενέστερα και στην συνέχεια) είναι η αύξηση του παρονομαστή και όχι η μείωση του αριθμητή, καθώς η επιλογή αυτή είναι περισσότερο ελεγχόμενη από την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση, σε σχέση με την επιλογή της μείωσης του ελληνικού δημοσίου χρέους.

Πρώτα από όλα θα πρέπει να αναφέρουμε πως θεωρούμε δεδομένο το ύψος του ελληνικού χρέους. Δεν είναι από τους παράγοντες που πιστεύουμε ότι θα μπορούσαν να αλλάξουν ρεαλιστικά, δηλαδή δεν θεωρούμε την μείωση του ελληνικού χρέους με την μορφή κάποιου κουρέματος ρεαλιστική επιλογή.

Αντίθετα μια αναδιάρθρωσή του, μεταθέτοντας την ωρίμανση κάποιων δανείων αρκετά αργότερα και αυξάνοντας έτσι την μεσοσταθμική διάρκεια του χρέους θα μπορούσε να βοηθήσει πολύ την ελληνική οικονομία , ώστε να μπορεί μελλοντικά να είναι ικανή να εξυπηρετήσει μόνη της το δημόσιο ελληνικό χρέος. Η μετάθεση αυτή είναι σημαντική , καθώς θα μπορέσει να απελευθερώσει πόρους από την ελληνική κυβέρνηση για την χρήση τους σε αναπτυξιακούς σκοπούς ώστε να αυξήσει το ΑΕΠ.

Η συμφωνία πιθανώς για την χρονική μετάθεση των χρεολυσίων των επομένων ετών (όμοια με αυτή την οποία προτείνει ο καθηγητής κ. Παπαπανάγος) είναι μια πολύ καλή ακόμα περίπτωση για την απελευθέρωση πόρων για τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας κατά τα

επόμενα χρόνια, ώστε να δοθεί μια ώθηση στην ελληνική οικονομία και να ανέβει το ΑΕΠ. Οι πολλαπλασιαστές δημόσιων επενδύσεων της τάξης του 5 είναι αρκετά αισιόδοξοι και σίγουρα δύσκολα επιτεύξιμοι . Οποιοσδήποτε πολλαπλασιαστής πάνω από 2 είναι αρκετά θετικός, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να γίνει προσπάθεια να υπάρξουν επιλογές και χρήσεις των απελευθερωμένων κονδυλίων και για επενδύσεις οι οποίες θα έχουν υψηλότερους πολλαπλασιαστές.

Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να λάβουμε υπόψη μας είναι ότι σε αυτή την περίπτωση δεν πρέπει να μας νοιάζει και η άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Με αυτή την φράση εννοούμε ότι δεν θέλουμε αυτά τα κεφάλαια να μοιραστούν όμοια στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας , ώστε να παρουσιαστεί ανάπτυξη στο σύνολο της χώρας και να ωφεληθούν πολίτες από όλες τις περιοχές της. Στην παρούσα συγκυρία κατά την οποία εξαρτάται το σύνολο της χώρας, οι αποφάσεις για τις δημόσιες επενδύσεις πρέπει να είναι αντικειμενικές όσον αφορά την απόδοσή τους και έχοντας την απόδοση ως μοναδικό γνώμονα. Σε περίπτωση που οι αποφάσεις έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, σε μια περίπτωση αποτυχίας τους , οι αρνητικές συνέπειες θα είναι σίγουρα κοινές στο σύνολο της χώρας.

Πλέον των δημοσίων επενδύσεων, ακόμα πιο σημαντικό είναι να δοθούν δυνατότητες και κίνητρα στον ιδιωτικό τομέα να επιταχύνει και να αυξήσει την οικονομική δραστηριότητα. Αυτό μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους. Ένας τρόπος είναι η μείωση των φορολογικών συντελεστών και οι παροχή επιπλέον κινήτρων για την έναρξη ή ένταση οικονομικών δραστηριοτήτων σε τομείς στους οποίους τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για το ελληνικό ΑΕΠ είναι τα υψηλότερα. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν πολλές καταθέσεις να γίνουν επενδύσεις αυξάνοντας έτσι τον εθνικό πλούτο. Μια τέτοια κίνηση (της μείωσης των φορολογικών συντελεστών και της παροχής οικονομικών κινήτρων) δεν θα ενεργοποιούσε μόνο τις εγχώριες οικονομικές δυνάμεις και καταθέσεις , αλλά θα έκανε την χώρα έναν ελκυστικό τόπο για επενδύσεις από ξένους επενδυτές. Σε πολλές περιπτώσεις τα κίνητρα αυτά θα μπορούσαν να γίνουν στα πλαίσια στρατηγικών συμφωνιών και συμμαχιών (όπως στις μεμονωμένες ακόμα περιπτώσεις επενδύσεων κινέζικων επιχειρήσεων).

Οι επενδύσεις δεν έχουν μόνο θετικό αντίκτυπο στην οικονομία παράγοντας πλούτο, αλλά και στο ελληνικό κράτος καθώς αυτό μειώνει τα έξοδα που έχει για κοινωνικά επιδόματα και κόστη για την επικαιροποίηση της γνώσης του εργατικού δυναμικού ώστε αυτό να είναι ανταγωνιστικό στον διεθνή οικονομικό στίβο.

Ένα ακόμα στοιχείο που πρέπει να έχουμε κατά νου και θα βοηθούσε την ανάπτυξη της χώρας είναι αυτό της στήριξης των ελληνικών τραπεζών , ώστε αυτές δίνοντας δάνεια να αυξήσουν την ρευστότητα στην ελληνική οικονομία και την δυνατότητα επενδύσεων από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Αυτό θα μπορούσε να γίνει εφόσον το ελληνικό κράτος έμπαινε ως εγγυοδότης σε συγκεκριμένα ποσά και για συγκεκριμένες επενδύσεις οι οποίες παρουσιάζουν τα καλύτερα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα . Με αυτό τον τρόπο οι ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορούσαν να δανειστούν εκ νέου με λογικά επίπεδα εγγυήσεων. Η εγγυοδοσία αυτή θα μπορούσε να γίνει σε συνεργασία με τους δανειστές μας, ίσως και με την υπόσχεση ότι τα κέρδη δανεισμούς από αυτές τις επενδύσεις θα κατευθύνονται σε αυτούς.

Ένας ακόμα τρόπος αντιμετώπισης τους προβλήματος υψηλού χρέους μέσα από την ανάπτυξη είναι η προσπάθεια αύξησης των εξαγωγών μας. Από την στιγμή που η ζήτηση όλων σχεδόν των προϊόντων έχει μειωθεί στην Ελλάδα η μόνη εναλλακτική είναι η προσφορά των ελληνικών αγαθών και υπηρεσιών σε ξένες αγορές στις οποίες υπάρχει ακόμα υψηλή ζήτηση .Επίσης πρέπει να λάβουμε υπόψη μας πως ακόμα και αν τα οι ποσότητες που θέλουμε να εξάγουμε είναι μεγάλες για την Ελλάδα το ίδιο δεν συμβαίνει και για ξένες αγορές. Αρκεί να δούμε για παράδειγμα μια σύγκριση της Ελλάδας και της Γερμανίας μόνο

πληθυσμιακά. Η Ελλάδα είναι το 1/8 του ελληνικού πληθυσμού. Εναλλακτικά θα λέγαμε ότι η Ελλάδα είναι μικρότερη και από κάποιες μεγάλες παγκόσμιες μητροπόλεις όπως η Νέα Υόρκη και το Λονδίνο. Αν συγκρίνουμε τα μεγέθη από την πλευρά της ζήτησης οι διαφορές που θα παρατηρήσουμε είναι ακόμα μεγαλύτερες.

Μια πρώτη προσπάθεια θα μπορούσε να είναι η δημιουργία μιας διαδικτυακής πλατφόρμας όπου δυνητικοί αγοραστές από όλο τον κόσμο θα μπορούσαν να δουν τα ελληνικά προϊόντα και τις ελληνικές υπηρεσίες. Η δημιουργία μιας τέτοιας πλατφόρμας δεν θα ήταν ιδιαίτερα κοστοβόρα ούτε δύσκολη τεχνολογικά. Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι μεγάλη επίδραση στην μεγάλη οικονομική ανάπτυξη που έλαβε χώρα κατά τα προηγούμενα χρόνια στην Κίνα είχε μια αντίστοιχη διαδικτυακή πλατφόρμα, αποτέλεσμα ιδιωτικής πρωτοβουλίας, το Alibaba.com. Έτσι μια αντίστοιχη πλατφόρμα- στα πλαίσια στρατηγικών συμμαχιών όπως αναφέραμε και πιο πριν- θα ήταν μια απλή, εύκολη και ρεαλιστική λύση για την παροχή βοήθειας στις ελληνικές προσπάθειες εξαγωγών.

Αναφέροντας συνοπτικά τις προτάσεις μας θα λέγαμε ότι στην παρούσα κατάσταση, η μόνη λύση για την αντιμετώπιση του προβλήματος του ελληνικού δημοσίου χρέους είναι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Η πιθανότητα μείωσής τους άμεσα είναι θα λέγαμε απίθανη. Σαν πιθανό σενάριο θα μπορούσαμε να δεχθούμε μόνο την χρονική του μετάθεση (ίσως και κατά περιπτώσεις και την μείωση των επιτοκίων δανεισμού, αλλά όχι σε μεγάλο βαθμό). Η χρονική του μετάθεση θα μπορούσε να μειώσει τα βάρη και τις πιέσεις στην ελληνική οικονομία στην βραχυπρόθεσμη και στις αρχές της μεσοπρόθεσμης περιόδου, δηλαδή για τα χρόνια κατά τα οποία ξέρουμε ότι δεν θα έχει αποκτήσει ακόμα επαρκή δυναμική η ελληνική οικονομία, ώστε να είναι ικανή και μάλιστα στο διηνεκές να εξυπηρετεί τα δάνειά της.

Η μόνη λύση που βλέπουμε έχει να κάνει με την ανάληψη πρωτοβουλιών από την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση ώστε να βρεθεί η Ελλάδα σε αναπτυξιακούς ρυθμούς- όσο το δυνατών υψηλότερους. Η δε ανάπτυξη θεωρούμε ότι θα προέλθει στο μεγαλύτερο μέρος της από τον ιδιωτικό τομέα, παρά από τον δημόσιο τομέα. Ο δημόσιος τομέας πρέπει να δώσει το έναυσμα και την αρχική ώθηση, ώστε ο ιδιωτικός τομέας να ακολουθήσει. Επιπλέον το ελληνικό κράτος πρέπει να θέσει εκ νέου τις προϋποθέσεις για την δημιουργία κινήτρων για επενδύσεις, απλοποιώντας επίσης την οικονομική δραστηριότητα, μειώνοντας τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που δεν προσφέρουν κάτι είτε στην οικονομική δραστηριότητα, είτε δεν είναι αποτέλεσμα των αναγκών που έχει η εκάστοτε χώρα για τον έλεγχο νόμιμης λειτουργίας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην επικράτειά της.

Ουσιαστικά πρέπει να γίνουν κινήσεις αντιμετώπισης της οικονομικής επιβράδυνσης όπως αναφέρονται στα βιβλία οικονομικών. Αυτό που εννοούμε είναι ότι σε τέτοιες περιόδους η εκάστοτε κυβέρνηση αυτό που πρέπει να κάνει είναι να αυξήσει τις δικές της επενδύσεις όταν οι ιδιωτικές επενδύσεις μειώνονται, ώστε να αντιστρέψει το οικονομικό κλίμα. Δυστυχώς κατά τα πρώτα έτη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα κορυφώθηκε και η κρίση χρέους του δημοσίου τομέα., οπότε δεν ελήφθησαν σχετικά μέτρα.

Πλέον έχουμε την εμπειρία και έχουμε δει ότι τα μέτρα λιτότητας τα οποία ελήφθησαν είχαν πολύ μεγαλύτερο αρνητικό αντίκτυπο από αυτόν που είχε αρχικά υπολογιστεί. Η επιμονή στην λήψη μόνο μέτρων λιτότητας μπορεί να οδηγήσει την ελληνική οικονομία σε έντονες υφεσιακές πιέσεις, όχι μόνο στον βραχυπρόθεσμο ορίζοντα, αλλά και στον μεσοπρόθεσμο (όπως βλέπουμε και στα τελευταία από τα έτη που μελετάμε), αλλά και με την ύπαρξη πιθανών επιπτώσεων στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα, αν σκεφτούμε δε το δυσμενές σενάριο όπως αυτό περιγράφεται από την Κομισιόν, όπου το ελληνικό χρέος μπορεί να αντιστοιχεί το 2060 στο 241% του ελληνικού δημόσιου χρέους ως προς το ΑΕΠ.

Οπότε θα λέγαμε ότι είναι επιτακτική πλέον η ανάγκη για απόφαση αύξησης των ελλειμμάτων βραχυπρόθεσμα ή της ύπαρξης χαμηλών ελλειμμάτων με αλλαγή των επιλογών του μίγματος πολιτικής όσον αφορά τις δημόσιες επενδύσεις, ώστε να δοθεί μία επενδυτική ώθηση στην ελληνική οικονομία, ώστε σε βάθος χρόνου να μπορέσει να μειώσει δραστικά το δημόσιο χρέος ως προς το ΑΕΠ, γεγονός το οποίο θα κάνει το ελληνικό δημόσιο χρέος βιώσιμο διαχρονικά.

Βιβλιογραφία

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ: Ορισμός, Διάρθρωση, Διαχρονική Εξέλιξη & Σχέση με το Α.Ε.Π. Ανακτήθηκε την 16^η Ιανουαρίου

<http://bizexperts.gr/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CF%87%CF%81%CE%B5%CE%BF%CF%83-%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87/>

Η ανατομία του δημόσιου χρέους. Ανακτήθηκε την 1^η Φεβρουαρίου

<http://www.protagon.gr/epikairotitita/poioi-einai-oi-megaloi-prwtagwnistes-tis-krisis-44341082501#1458149778728-5a5a367f-45b7>

Οικονομία της Ελλάδας . Ανακτήθηκε την 5^η Φεβρουαρίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

(Οικονομία της Ελλάδας – πορεία ΑΕΠ)

Ιστορία της οικονομίας της Ελλάδας. Ανακτήθηκε την 15^η Φεβρουαρίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

Διεθνής Οικονομική Εξεταστική Επιτροπή. Ανακτήθηκε την 20^η Φεβρουαρίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CE%BE%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%AE

Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος. Ανακτήθηκε την 25^η Φεβρουαρίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%AE%CF%82_%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%88%CE%BB%CE%B5%CE%B3%CF%87%CE%BF%CF%82

Η διάρθρωση του Ελληνικού χρέους - Που και πόσα χρωστά η Ελλάδα - Το χρονοδιάγραμμα λήξης των δόσεων. Ανακτήθηκε την 28^η Φεβρουαρίου

<https://www.taxheaven.gr/news/news/view/id/29605>

Πόσα και πού χρωστά η Ελλάδα: Η διάρθρωση του ελληνικού χρέους και το χρονοδιάγραμμα λήξης δόσεων. Ανακτήθηκε την 1^η Μαρτίου

http://www.huffingtonpost.gr/2016/06/10/ellada-xreos_n_10391358.html

Κατανομή Τίτλων 2005-2010 . Ανακτήθηκε την 5^η Μαρτίου

<http://www.pdma.gr/el/debt-instruments-gr/2005-2010>

Δημόσιο έλλειμμα . Ανακτήθηκε την 10^η Μαρτίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B7%CE%BC%CF%8C%CF%83%CE%B9%CE%BF_%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%BC%CE%B1

Ελληνική κρίση χρέους 2009-σήμερα. Ανακτήθηκε την 12^η Μαρτίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82_2009-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1

Το χρονικό της μεγάλης Κρίσης. Ανακτήθηκε την 15^η Μαρτίου

<http://www.bankofgreece.gr/BoqEkdoseis/%CE%A4%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%B%CE%B7%CF%82%20%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

Τι Συνέβη Στα 6 Χρόνια Των Μνημονίων . Ανακτήθηκε την 20^η Μαρτίου

<http://www.dianeosis.org/2016/05/6-xronia-mnimoniwn/>

Η βαθιά οικονομική κρίση που μαστίζει την Ελλάδα την τελευταία 5-ετία. Ανακτήθηκε την 22^η Μαρτίου

https://el.wikibooks.org/wiki/%CE%97_%CE%B2%CE%B1%CE%B8%CE%B9%CE%AC_%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%80%CE%BF%CF%85_%CE%BC%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CE%B9_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B1%CE%AF%CE%B1_5-%CE%B5%CF%84%CE%AF%CE%B1

2006-2015: Μια δεκαετία δημοσιονομικών στρεβλώσεων. Ανακτήθηκε την 24^η Μαρτίου

<https://thecaller.gr/callers-choice/59994-2006-2015-mia-dekaetia-dimosionomikon-strevloseon/>

Private Sector Involvement. Ανακτήθηκε την 26^η Μαρτίου

[https://el.wikipedia.org/wiki/PSI_\(Private_Sector_Involvement\)](https://el.wikipedia.org/wiki/PSI_(Private_Sector_Involvement))

Επιτόκια Αναφοράς ΕΚΤ. Ανακτήθηκε την 28^η Μαρτίου

http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Statistics/rates_markets/ektepitokia.aspx

Νομισματική Πολιτική. Ανακτήθηκε την 30^η Μαρτίου

<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/MonetaryPolicyEurosystem/monetary.aspx>

Σπρεντ. Ανακτήθηκε την 2^η Απριλίου

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%80%CF%81%CE%B5%CE%BD%CF%84>

Εσωτερική Υποτίμηση. Ανακτήθηκε την 4^η Απριλίου

<http://anamorfosis.net/blog/?p=2815>

Η ανατομία του δημόσιου χρέους. Ανακτήθηκε την 6^η Απριλίου

<http://www.protagon.gr/epikairota/poioi-einai-oi-megaloi-prwtagwnistes-tis-krisis-44341082501>

Τελικές εκτιμήσεις

Εσωτερική υποτίμηση. Ανακτήθηκε την 9^η Απριλίου

<http://www.analyst.gr/2014/02/10/6299/>

Πως μπορεί να λυθεί ο γόρδιος δεσμός του ελληνικού χρέους. Ανακτήθηκε την 10^η Απριλίου

<http://www.liberal.gr/arthro/102963/apopsi/arthra/pos-mporei-na-luthei-o-gordios-desmos-tou-ellinikou-chreous.html>

Οι επίσημες προβλέψεις της Κομισιόν για Ελλάδα: Βλέπει ανάπτυξη 2,1% το 2017. Ανακτήθηκε την 11^η Απριλίου

<http://www.fortunegreece.com/article/i-episimes-provlepsi-tis-komision-gia-ellada-vlepi-anaptixi-21-to-2017/>

ΤτΕ: Πρόβλεψη για ανάπτυξη το 2017 - κίνδυνος η μη έγκαιρη ολοκλήρωση αξιολόγησης. Ανακτήθηκε την 13^η Απριλίου

<http://www.kathimerini.gr/888150/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/tte-provleyh-gia-anapty3h-to-2017---kindynos-h-mh-egkairh-oloklhrwsh-a3iologhshs>

«Ψαλιδίζει» τις εκτιμήσεις για ανάπτυξη, χρέος και ανεργία η Κομισιόν. Ανακτήθηκε την 16^η Απριλίου

<http://www.kathimerini.gr/909080/article/epikairotha/politikh/yalidizei-tis-ektimhseis-gia-anapty3h-xreos-kai-anergia-h-komision>

Κομισιόν: Στο 241% του ΑΕΠ μπορεί να φθάσει το χρέος έως το 2060. Ανακτήθηκε την 17^η Απριλίου

<http://www.protothema.gr/economy/article/690134/komision-sto-241-tou-aep-borei-na-ftasei-to-hreos-eos-to-2060/>

Ποια είναι η επόμενη μέρα της ελληνικής οικονομίας και της χώρας ευρύτερα; Η... απάντηση από την πορεία των ελληνικών ομολόγων. Ανακτήθηκε την 19^η Απριλίου

<http://voria.gr/article/ta-ellinika-omologa-dichnoun-chaos-gia-to-mellon-tis-choras>

Η κρίση του δημόσιου χρέους ως ευκαιρία. Ανακτήθηκε την 20^η Απριλίου

<http://www.naftemporiki.gr/story/1230407/i-krisi-tou-dimosiou-xreous-os-eukairia>

Υπ. Οικονομικών: Στο 1,8 η ανάπτυξη το 2017 – Χαμηλότερο από την πρόβλεψη της Κομισιόν.
Ανακτήθηκε την 22^η Απριλίου

<http://www.eleftherostypos.gr/oikonomia/100396-yp-oikonomikon-sto-18-i-anaptyxi-to-2017-xamilotero-apo-tin-problepsi-tis-komision/>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ(2013). ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2009-2012

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ(2014). ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2010-2013

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ(2015). ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2011-2014

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ(2016). ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2012-2015

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ(2017). ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2013-2016

Τράπεζα της Ελλάδος(2017) ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2016

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ (2011)Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Κορναράκης Γ., Καψαλάκης Τ.(2012), ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΡΕΟΥΣ (ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ)

Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους. Δελτίο Δημοσίου Χρέους(2017)

Κρατικός προϋπολογισμός-Δημόσια έσοδα-Δημόσιες Δαπάνες. Ανακτήθηκε την 23^η Απριλίου

<https://www.slideshare.net/akriparopoulou/ss-42202581>

Ελληνική κρίση χρέους 2009-σήμερα. Ανακτήθηκε την 24^η Απριλίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7_%CF%87%CF%81%CE%AD%CE%BF%CF%85%CF%82_2009-%CF%83%CE%AE%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%B1

Η ανατομία του δημόσιου χρέους. Ανακτήθηκε την 26^η Απριλίου

<http://www.protagon.gr/epikairotitita/poioi-einai-oi-megaloi-prwtagnwistes-tis-krisis-44341082501#1458149778728-5a5a367f-45b7>

Τι σημαίνει «αναδιάρθρωση χρέους». Ανακτήθηκε την 27^η Απριλίου

<http://www.newsbeast.gr/financial/arthro/160042/ti-simainei-anadiarthrosi-hreous>

Σόμπλε: Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα έχουν κεντρικό ενδιαφέρον για τη Γερμανία. Ανακτήθηκε την 28^η Απριλίου.

<http://www.protothema.gr/economy/article/536038/soible-oi-idiotikopoiiseis-stin-ellada-ehoun-kedriko-endiaferon-gia-ti-germania/>

Ο χάρτης των ιδιωτικοποιήσεων της Ελλάδας - Το παρελθόν και το μέλλον. Ανακτήθηκε την 29^η Απριλίου.

<http://www.reporter.gr/Eidhseis/Oikonomia/item/240965-O-charths-twn-idiwtikopoihsewn-ths-Elladas-To-parelthon-kai-to-mellon>

Eurostat: Στο 176,3% του ΑΕΠ το δημόσιο χρέος της Ελλάδας το πρώτο τρίμηνο του 2016. Το υψηλότερο στην ΕΕ. Ανακτήθηκε την 30^η Απριλίου

http://www.huffingtonpost.gr/2016/07/22/oikonomia-dimosio-xreos-eurostat_n_11130476.html

Το παράδοξο της ταυτόχρονης αύξησης εσόδων αλλά και χρεών προς το Δημόσιο. Ανακτήθηκε την 2^η Μαΐου

<http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1203139/to-paradokso-tis-tautoxronis-auksisis-esodon-alla-kai-xreon-pros-to-dimosio>

Το ελληνικό χρέος και η ιστορία του. Ανακτήθηκε την 17^η Ιανουαρίου

<http://www.cna.gr/stories/to-elliniko-xreos-kai-i-istoria-tou/>

Γιατί η Ελλάδα έχει ανάγκη τις ιδιωτικοποιήσεις. Ανακτήθηκε την 18^η Ιανουαρίου

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=497529>

Δημόσιες Δαπάνες. Ανακτήθηκε την 20^η Ιανουαρίου

<https://www.euretiro.com/dimosies-dapanes/>

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ. Ανακτήθηκε την 21^η Ιανουαρίου

<http://www.indepanalysis.gr/analyseis/arthra/to-megethos-tou-dhmosiou-tomea>

Τι σημαίνει αναδιάρθρωση; Ανακτήθηκε την 22^η Ιανουαρίου

<https://olympia.gr/2011/05/15/%CF%84%CE%B9-%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CE%AF%CE%BD%CE%B5%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7/>

Σύνοδος ΔΝΤ: Εκτιμήσεις και στόχοι – Όμπσφελντ: Απαραίτητη η αναδιάρθρωση του χρέους. Ανακτήθηκε την 1^η Απριλίου

<http://www.ert.gr/eidiseis/oikonomia/elladaoikonomia/synodos-dnt-ektimisis-ke-stochi-obsfelnt-aporetiti-anadiarthrosi-tou-chreous-video/>

Ύψος Χρέους. Ανακτήθηκε την 25^η Ιανουαρίου

<http://www.pdma.gr/el/debt-strategy-gr/public-debt-gr/level-of-debt-gr>

Το πρόβλημα του Ελληνικού δημόσιου χρέους. Ανακτήθηκε την 26^η Ιανουαρίου

http://www.levyinstitute.org/pubs/pn_15_2GR.pdf

Οικονομία της Ελλάδας. Ανακτήθηκε την 27^η Ιανουαρίου

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82

Ποια είναι τα θετικά και αρνητικά της ιδιωτικοποίησης. Ανακτήθηκε την 29^η Ιανουαρίου

http://tro-ma-ktiko.blogspot.gr/2014/03/blog-post_7829.html

Ιδιωτικοποιήσεις / Αποκρατικοποιήσεις. Ανακτήθηκε την 30^η Ιανουαρίου

<https://www.euretirio.com/idiotikopoiiseis-apokratikopoiiseis/>

«Οφέλη για τον Πειραιά από την ιδιωτικοποίηση του ΟΛΠ». Ανακτήθηκε την 30^η Ιανουαρίου

<http://www.efsyn.gr/arthro/ofeli-gia-ton-peiraia-apo-tin-idiotikopoiisi-toy-olp>